

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

Пояснювальна записка

до дипломної роботи

другого (магістерського) рівня

КОГНІТИВНО-ПОЕТИЧНІ ВИМІРИ ІДІОДИСКУРСУ ДЕВІДА ЛОУРЕНСА

Виконав:

студент VI курсу, групи ГФ-313м

спеціальності 035 – «Філологія»

за ОПП 035.04 – Германські мови та

літератури (переклад включно)

Плющ Катерина Євгенівна

Керівник: *д.філол. н., проф. А.М. Приходько*

Рецензент: *к.філол. н., доц. А.М. Костенко*

Запоріжжя – 2018

Запорізький національний технічний університет

(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет ЕІТ, гуманітарний факультетКафедра теорії та практики перекладуРівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) магістрНапрямок підготовки 035.04 Філологія

(код і назва)

Спеціальність германські мови та літератури (переклад англійською)

(код і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Триходько Н.М.

"10" 12 2018 року

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ**Тимош Катерина Євгенівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Когнітивно-поетичні виміри
ідіодискурсу Девіда Лоуренсакерівник проекту (роботи) Триходько Анатолій Іванович, д.ф.н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від "31" жовтня 2018 року № 311

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 17.12.20183. Вихідні дані до проекту (роботи) найвідоміші художні твориДевіда Лоуренса - зокрема такі романи, як
"Кохання Леді Чатерлей", "Сини та коханці",
"Закохані мішки", "Веселка"4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Визначити означення дискурсу, "тексту", "сінгвопоема",
"ідіодискурсу", "ідіостилі", "ідіаліт"; 2. описати концептосис-
тему ідіодискурсу Девіда Лоуренса; 3. окреслити
антропоцентричний профіль ідіодискурсу писем-
ника.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Анаторієнко Н.Ф. Текст и дискурс: учебное пособие для магистран-
тов. М.: Наука - Финтс, 2012. 232 с. Lawrence D. H. Lady Chatterley's
Love. : L.: Penguin 2008. 400p. Lawrence D.H. Women in Love. L.:
Penguin, 1969. 544 p.

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	приймав виконане завдання
I	Трихорко А.М. д.с.р.н., професор		
II	Трихорко А.М. д.с.р.н., професор		
III	Мурован С.М., ст. викл.		
Кормохот	Пігорно А.Б., доц.		

7. Дата видачі завдання 5 вересня 2018

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Вибір теми	вересень	виконано
2	Підготовка календарного плану виконання роботи і затвердження наук. керівником	вересень	виконано
3	Підготовка чергового варіанту тематичного розпису роботи для першого читання	травень	виконано
4	Формування завдання, подання на друге читання	листопад	виконано
5	Затвердження кінцевої редакції теми	листопад	виконано
6	Виконання роботи над черговим дослідженням, підготовка чергового варіанту проєктної частини роботи	грудень	виконано
7	Подання роботи на читання наук. кер.	грудень	виконано
8	Оформлення фінальної роботи, чистове оформлення, подання її на підом. відгук	грудень	виконано
9	Написання відгуків наук. керівників, його затвердження завідувачем кафедри	грудень	виконано

Студент

(підпис) Трихорко А.М.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис) Трихорко А.М.
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

ДР: 116 с., 2 рис., 6 табл., 3 додатки, 95 джерел.

Об'єкт дослідження – ідіодискурс Девіда Лоуренса.

Мета роботи – з'ясування когнітивно-поетичної своєрідності ідіодискурсу Девіда Лоуренса.

Методи дослідження – міждисциплінарний метод; концептуальний метод; лінгвопоетичний метод; герменевтичний метод.

В першому розділі окреслено дискурсивні параметри тексту – зокрема, феномени «текст» і «дискурс»; надано чітке розмежування понять «ідіодискурс», «ідіостиль» та «ідіолект». Особливу увагу зосереджено на визначення естетичних поглядів і поетичних уподобаннях Девіда Лоуренса. В другому розділі описано концептуальний профіль ідіодискурсу Девіда Лоуренса, а саме: його концептосистему з фокусом уваги на особливому типі концептів – лінгвокультурному типажі Леді Чаттерлей. Окрему увагу сконцентровано на антропоцентричному профілі ідіодискурсу письменника, зокрема на лінгвопоетиці «зовнішньої» та «внутрішньої» людини. В третьому розділі окреслено аналіз потенційних небезпек на робочому місці перекладача, а також заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці, засоби пожежної безпеки та заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях. В результаті проведеного дослідження та аналізу запропоновано когнітивно-поетичний портрет ідіодискурсу Д. Г. Лоуренса. В додатках надано відтиск наукової статті автора у фаховому журналі, а також два відтиски наукових тезисів автора.

ІДІОДИСКУРС, ЛІНГВОПОЕТИКА, КОГНІТИВНО-ПОЕТИЧНИЙ ПОРТРЕТ, КОНЦЕПТОСИСТЕМА, ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТИПАЖ, ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ, «ЗОВНІШНЯ» ЛЮДИНА, «ВНУТРІШНЯ» ЛЮДИНА

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЛкТ – лінгвокультурний типаж

LChL – «Lady Chatterley's Lover» (D. H. Lawrence)

SaL – «Sons and Lovers» (D. H. Lawrence)

TR – «The Rainbow» (D. H. Lawrence)

WiL – «Women in Love» (D. H. Lawrence)

ЗМІСТ

Завдання на роботу

Реферат

Перелік умовних скорочень

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ДИСКУРСИВНІ ПАРАМЕТРИ ТЕКСТУ.....	11
1.1. Лінгвопоетичні виміри дискурсу.....	11
1.1.1. Феномени «дискурс» і «текст» у мовознавстві.....	11
1.2.1. Дискурс і лінгвопоетика.....	17
1.2. Ідіопараметричні виміри художньої комунікації.....	20
1.2.1. Співвідношення понять «ідіодискурс», «ідіостиль», «ідіолект».....	20
1.2.2. Естетичні погляди Девіда Лоуренса та його поетичні уподобання.....	27
РОЗДІЛ 2. КОГНІТИВНО-ПОЕТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ІДІОДИСКУРСУ ДЕВІДА ЛОУРЕНСА.....	34
2.1. Концептуальний профіль ідіодискурсу Девіда Лоуренса.....	34
2.1.1. Концептосистема ідіодискурсу Девіда Лоуренса.....	34
2.1.2. Леді Чаттерлей як лінгвокультурний типаж.....	38
2.2. Антропоцентричний профіль ідіодискурсу Девіда Лоуренса.....	45
2.2.1. Лінгвопоетика «зовнішньої» людини.....	45
2.2.2. Лінгвопоетика «внутрішньої» людини.....	54
РОЗДІЛ 3. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	65
3.1. Аналіз потенційних небезпек.....	65
3.2. Заходи по забезпеченню безпеки.....	67
3.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці.....	70
3.4. Засоби пожежної безпеки.....	76

3.5. Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях.....	77
ВИСНОВКИ.....	86
SUMMARY.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92
ДОДАТКИ.....	100
Додаток А. Відтиск наукової статті автора у фаховому виданні.....	100
Додаток Б. Відтиск наукових тезисів автора у фаховому виданні.....	107
Додаток В. Відтиск наукових тезисів автора у фаховому виданні.....	112

ВСТУП

Для сучасних лінгвістичних студій актуальним є дослідження дискурсу з огляду на визначення мови як когнітивного феномену (В. І. Карасик, Е. С. Кубрякова, А. М. Приходько, Ю. С. Степанов, І. С. Шевченко та ін.). Проблематикою лінгвокогнітивного аналізу ідіодискурсу переймаються як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед яких Л. І. Белєхова, Н. Болотнова, О. П. Воробйова, Е. Семіно, І. В. Тарасова, О. Г. Фоменко та ін.

Твори англійського письменника Девіда Герберта Лоуренса неодноразово ставали об'єктом уваги багатьох науковців. Разом із тим, не дивлячись на досить високий інтерес до його творчості, комплексне дослідження ідіодискурсу письменника навряд можна вважати вичерпним.

Актуальність роботи зумовлена загальною спрямованістю гуманітатрої парадигми знання на вивчення когнітивних і комунікативних аспектів мовної діяльності. Залучення ідіодискурсу Девіда Лоуренса до широкого лінгвокультурного контексту становить собою новий ракурс цієї проблеми, який може посприяти подальшому усвідомленню принципів, прийомів і технік художнього впливу індивідуально-авторського мовлення на широку читацьку аудиторію. З іншого боку, вивчення лінгвостилістичної своєрідності ідіодискурсу Лоуренса є важливим для осмислення того впливу, що його чинить англійська традиція на комунікативну культуру сучасного англомовного суспільства загалом і на естетику художнього мовлення зокрема.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дипломну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми № 61118 кафедри теорії та практики перекладу Запорізького національного технічного університету «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знання». Тема роботи затверджена наказом ректора № 311 від 31.10.2018.

Об'єктом дослідження в роботі є ідіодискурс Девіда Лоуренса.

Предметом аналізу є когнітивно-поетичний профіль ідіодискурсу Девіда Лоуренса.

Метою роботи є з'ясування когнітивно-поетичної своєрідності ідіодискурсу Девіда Лоуренса.

Мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити феномени «дискурс», «текст», «лінгвопоетика», «ідіодискурс», «ідіостиль» та «ідіолект»;
- описати концептосистему ідіодискурсу Девіда Лоуренса;
- окреслити антропоцентричний профіль ідіодискурсу письменника.

Матеріалом роботи слугували найвідоміші художні твори Девіда Лоуренса – зокрема, такі романи, як «Коханець Леді Чаттерлей», «Сини та коханці», «Закохані жінки» та «Веселка».

У процесі аналізу було використано такі **методи дослідження**: *міждисциплінарний* (для осмислення основних наукових поглядів на ідіодискурс Лоуренса), *концептуальний* (для з'ясування концептосистеми ідіодискурсу Д. Лоуренса), *лінгвопоетичний* (для вивчення художньої своєрідності форми і змісту тестових побудов), *герменевтичний* (для інтерпретації окремих текстових фрагментів у ідіодискурсі Лоуренса). Крім того, в роботі було використано прийоми *спостереження* і *класифікації*, *стилістичного* коментування, а також процедури *кількісних підрахунків*, за допомогою якої визначалася частотність використання окремих мовних засобів.

Наукова новизна роботи визначається тим, що в ній уперше описано концептосистему, окреслено антропоцентричний профіль ідіодискурсу Девіда Лоуренса у вимірах лінгвопоетики «зовнішньої» та «внутрішньої» людини, а також вперше описано Леді Чаттерлей як лінгвокультурний типаж.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що її результати і висновки є певним внеском у когнітивну і дискурсивну лінгвістику. Для германістики особливої ваги набуває моделювання концептуального простору ідіодискурсу Лоуренса. Запроваджений у роботі підхід сприятиме поглибленню знань і уявлень лінгвістичного загалу щодо ідіостильової проблематики та художньої комунікації.

Практичне значення роботи зумовлюється можливістю застосування отриманих результатів у теоретичних курсах сучасної англійської мови – стилістики (розділ «Поетичні засоби і фігури мовлення») і лексикології («Слово, поняття, значення»), теоретичної граматики («Текст і текстова комунікація»), у спецкурсах з теорії дискурсу, текстології і прагмалінгвістики. Окремі результати можуть виявитися корисними при розробці навчально-методичних матеріалів з інтерпретації тексту.

Апробація. Основні теоретичні положення й результати дослідження доповідалися на наукових конференціях різного рівня репрезентації: Всеукраїнська інтернет-конференція здобувачів вищої освіти та молодих учених «Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євроінтеграційних процесів» (Запоріжжя, 2018); Щорічна науково-практична конференція викладачів, науковців, молодих учених, аспірантів та студентів «Тиждень науки-2018» (Запоріжжя, 2018).

Структуру дипломної роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ДИСКУРСИВНІ ПАРАМЕТРИ ТЕКСТУ

1.1. Лінгвопоетичні виміри дискурсу

1.1.1. Феномени «дискурс» і «текст» у мовознавстві

Сьогодні привертає увагу багатьох дослідників проблема тексту – його створення, структура, розуміння. Проблема не може бути однобокою, звідси виникають і різноманітні підходи та методи її дослідження. Але в першу чергу виникає питання дефініції поняття «текст».

Однією з найважливіших подій у гуманітарних науках стала, безперечно, увага, що приділяється дослідженню мовлення. Після чималого періоду поширеного захоплення трансформаційною граматиною, в 60-х роках з'явилися заклики повернутися до вивчення природної людської мови в її комунікативній функції. Прозвучали заклики створити лінгвістику тексту. Роботи П. Гартмана та його учнів у Німеччині, функціональна «системна граматика» М.А.К. Холідея та багато інших праць сприяли посиленню систематичної уваги дослідників до структури мовлення, до відношень між реченнями та текстом, частиною якого вони є, до залежності граматики речення від тексту [Halliday, Hasan 1976, с. 45].

Мовлення досліджують також прагматика, соціолінгвістика та когнітивна психологія. Вони, власне, і виникли в 60-х роках завдяки цій увазі до мовлення, до процесів його породження та розуміння. Міждисциплінарна зацікавленість мовленням («дискурсом» – у зарубіжній термінології) зумовила виникнення багатьох підходів, теорій як теоретичного, так і описового плану. Як зазначає Р. де Богранд, всі ці напрями поступово злилися в одну галузь, яка отримала назву «discourse processing» (обробка або аналіз дискурсу) [Beaugrande 1981, с. 142].

На сьогодні вивчення мовлення характеризується двома основними під-

ходами і, відповідно, знаходиться в центрі уваги двох напрямів – лінгвістики тексту та лінгвістики дискурсу.

Ці два напрями розглядаються інколи як протилежні, а інколи навіть і як неспіввідносні. Так, наприклад, існує думка, що «аналіз дискурсу» – англійський еквівалент терміна «лінгвістика тексту», оскільки в американській лінгвістиці не було загальноприйнятого скорочення для його дослідження. Р. де Богранд вважає, що вони презентували різні напрямки в двох окремих галузях. Лінгвістика тексту спочатку була пов'язана лише з граматичними структурами (звідси – спеціальні назви «граматика тексту», «синтаксис тексту»), але пізніше відмовилася від цього обмеження. Т. ван Дейк зазначає, що «лінгвістика тексту» – це загальне позначення для будь-якого лінгвістичного дослідження тексту [Dijk 1985, с. 10]. На сьогодні існує два найменування – це наукові назви для однієї й тієї ж галузі дослідження. Радше, лінгвістику тексту можна розглядати як частину, компонент аналізу дискурсу.

Як відомо, обидва напрями виникли в результаті спроб розширити рамки лінгвістики речення шляхом виходу описово-структурного методу за рамками речення. Але методи розширення рамок дослідження значно різнилися, оскільки зазначені напрями виникли в різних наукових сферах. Їх особливості, а значить, і розбіжності, добре характеризують два підходи: тагмемний, характерний для аналізу дискурсу, та дистрибутивний, характерний для лінгвістики тексту.

Феномен «текст», яке існує в мовознавстві вже кілька десятиріч, не має чіткого визначення. Така ситуація пояснюється складністю самого поняття, яке відрізняється від інших мовних одиниць. Ми згодні з тим, що текст – поняття семантичне, тому опис його в термінах необхідного обсягу, структури, певних когезійних і когерентних якостей – це лише частина задачі, а саме – мовна частина.

Тексти визначалися як структурні одиниці вищі від речення чи послідовність речень. Часто виникали дискусії стосовно питання про можливість дати точне визначення тексту, тобто чи існує набір формальних умов, яким

має відповідати будь-який можливий текст. У якості необхідних частин такого визначення були запропоновані деякі мовні характеристики, наприклад, сполучники між реченнями, відношення між реченнями у певній послідовності, логіко семантичні глибинні структури, розподіл топіків і т.ін. Інші дослідники заперечували таке формальне визначення – суто мовне або суто логічне, оскільки текст частково створюється та визначається загальним контекстом і ролями учасників комунікації.

М.А.К. Халідей та Р. Хасан визначили текст як «одиницю мови у вжитку». При цьому була підкреслена помилковість думки про те, що текст являє собою певне суперречення – граматичну одиницю більшу, ніж речення, яка відноситься до речення так, як речення відноситься до своїх складових частин. Було підкреслено, що текст – це одиниця семантична, смислова, але не формальна. Він співвідноситься з реченнями не за розмірами, а за реалізацією в них. Як підкреслюють автори, текст не складається з речень, а реалізується, кодується в них [Halliday 1976, с. 11].

Поняття «текст» використовується в лінгвістиці на позначення будь-якого уривка будь-якого розміру, що утворює єдине ціле. В наш час це поняття охоплює твори усного і писемного мовлення. Відомо, що текст може вивчатися як процес і як продукт мовленнєвої діяльності. Так, Ч. Філмор зазначає, що термін «текст» використовується для позначення будь-якого цілого продукту мовної здатності людини. Інші дослідники також використовують термін «текст» при аналізі процесу його породження й сприйняття [Fillmore 1985, с. 12].

Можливо, найповнішим є визначення тексту, подане І. Р. Гальперіним: «Витвір мовленнєво-творчого процесу, що характеризується завершеністю, та об'єктивований у вигляді письмового документа, літературно оброблений відповідно до типу цього документа; твір, який складається з назви (заголовка) та основних одиниць (СФО), що об'єднані різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, та має певну спрямованість і прагматичну установку» [Гальперин 1981, с. 18]. Проте воно звужує поняття

«текст», коли зараховує його лише до письмової форми мовлення. Це, очевидно, можна пояснити наявністю іншого поняття, а саме – «дискурс», яке спершу застосовувалося саме на позначення творів усного мовлення, а також, ширше, для позначення поняття «мовлення». На сьогодні воно, як і поняття «текст», використовується для позначення витворів писемного та усного мовлення. Так, Longman Dictionary of Contemporary English подає такі тлумачення слова *discourse*: «серйозна бесіда двох людей...; мова, що використовується в окремих типах мовлення: науковий дискурс» [LDCE 1995, с. 383].

Оскільки поняття «текст» і «дискурс» використовуються дослідниками по-різному (або як такі, що різняться, або як такі, що можуть взаємозамінюватися), буде логічним також розглянути, що саме дослідники розуміють під поняттям «дискурс». Найбільш детальним із існуючих видається визначення дискурсу, подано в «Лінгвістичному енциклопедичному словнику»: «Дискурс... – зв'язаний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними та іншими факторами; текст, узятий у подієвому аспекті; мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей та механізмів їх свідомості (когнітивних процесах). Дискурс включає паралінгвістичне супроводження мовлення (міміку, жести) та досліджується сукупно з відповідними «формами життя» (репортаж, інструктаж, світська бесіда тощо)» [ЛЭС 1990, с. 162]. Далі зазначається, що аналіз дискурсу повинен бути міждисциплінарною галуззю, в якій разом із лінгвістами працюють соціологи, психологи, філософи, етнографи, спеціалісти зі штучного інтелекту. Вперше поняття «дискурс» було введено М. Фуко, який дав таке визначення: «дискурси є практиками, які систематично обробляють ті об'єкти, які вони зображують» [Foucault 1971, с. 215].

Визначення поняття «дискурс» через поняття «текст» показує схожість їх розуміння в мовознавстві. При цьому визначення дискурсу через поняття «мовлення» також вказує на динамічний характер позначуваного. Розмежування їх уявляється виправданим, якщо виходити з позицій когнітивної лінг-

вістики, тобто при протиставленні когнітивної діяльності та її результату. Як зазначають О. С. Кубрякова та О. В. Александрова, «дискурс слід розуміти саме як когнітивний процес, пов'язаний з реальним творенням мовлення, продукуванням мовленнєвого твору, а текст – це остаточний результат процесу мовленнєвої діяльності, що втілюється у певній завершеній (і зафіксованій) формі [Кубрякова, Александрова 1997, с. 19]. Таке протиставлення реального говоріння його результату допомагає зрозуміти і те, в якому сенсі текст може трактуватися як дискурс: лише тоді, коли він реально сприймається і потрапляє у поточну свідомість реципієнта.

Для розмежування цих понять також важливо, що дискурс слід розглядати як «явище процесуальне, дійове, тобто як синхронно здійснюваний процес породження тексту або ж його сприйняття (говоріння, сказування і т. ін.)» [Чернявська 2001, с. 17]. У зазначеній роботі подане, на наш погляд, чітке уявлення про понятійний апарат у цій галузі й пропонуються конкретні критерії розмежування в ужитку понять «дискурс» і «текст».

Попри неоднозначність і суперечливість у тлумаченні поняття «дискурс», В. Є. Чернявська визначає його як: «сукупність тематично спільних текстів, кожен із яких сприймається й ідентифікується як мовний корелят певної соціокультурної практики» [Чернявська 2001, с. 17]. Такої ж думки дотримується й А. М. Приходько, який пропонує модель дискурсу в єдності середовища, режиму і стилю спілкування. Він розглядає текст як часткове явище, що є конститутивною одиницею дискурсу, а дискурс – як загальне, що є одиницею вищого рівня абстракції, під дахом якої існує потенційно безкінечна кількість конкретних і реальних текстів [Приходько 2008, с. 40]. Це означає, що дискурс виступає соціально детермінованим типом спілкування, формою втілення якого є текст.

Отже, поняття «дискурс» пов'язане з аналізом мовного фрагмента як процесу з урахуванням учасників цієї події, їх знань, ситуації спілкування, що склалася; поняття «текст» пов'язане з аналізом мовного фрагмента як продукту, і тут увага приділяється в основному формальним засобам зв'язку

його частин. Однак слід зазначити, що дослідники часто оперують поняттям «текст». При цьому розглядають мовний фрагмент як такий, що динамічно розгортається. Можна, ймовірно, говорити про індивідуальний вибір терміна автором [Dijk 1997, с. 432].

Зберігається їх розмежування і в зв'язку з формами мовлення: на позначення витворів усного мовлення частіше вживають термін «дискурс», а на позначення письмового мовлення – «текст». Крім того, вживання цих термінів пов'язане і з мовою, якою пише або говорить дослідник. Термін «дискурс» найчастіше зустрічається у французькій та англійській мовах, у той час як у німецькій більш поширеним є термін «текст». Однак, не зважаючи на всі термінологічні та змістові розбіжності, головним, як зазначає Н. А. Слюсарева, є те, що «... при використанні будь-якого з термінів «текст» або «дискурс» у всіх випадках говориться про вивчення мови у її живому застосуванні, функціонуванні...» [Слюсарева 1981, с. 61].

У багатьох визначеннях тексту наголошується основна структурно-семантична властивість тексту – зв'язність. Частіше йдеться про дві властивості тексту, коли поняття зв'язності розгалужується на два окремих, – такі, що відбивають зовнішні та внутрішні властивості тексту бути зв'язним – зв'язність і цілісність (або цільнооформленість).

У англomовній термінології це властивості когезії і когерентності (cohesion and coherence). На наш погляд, таке розчленовування корисне лише для аналітичного підходу, в реальності творення речень когезія (зв'язність) виступає як план вираження когерентності (цілісності).

Проте в літературі зустрічається різне розуміння зв'язності. Одні дослідники розглядають її як випадок реалізації цілісності (когерентності), інші – як самостійний, необов'язковий елемент тексту, що реалізується формальними мовними засобами. Так, Р. де Богранд відзначає, що текст як правило складається з предикативних одиниць і об'єднувальних фраз, поняття, презентовані ним, зазвичай завершені [Beaugrande 1981, с. 86]. Проте визначення того, чи є текст зв'язним або цілісним (у термінології автора – *cohesiv* і

coherent), залежить також від учасників комунікації. Вони можуть сприймати текст і за відсутності на певній ділянці цілісності, не говорячи вже про зв'язність, доки комунікативна ситуація залишається під контролем. Часом зовні сумнівний текст може бути прекрасним доповненням до дискурсу, що розгортається, за умови його доцільності. Тому, на думку Р. де Богранда, текст і не-текст неможливо розмежувати за допомогою формального визначення; їх можна розрізняти лише як градацію відношень, дій і реакцій учасників комунікативного акту [Beaugrande 1981, с. 150]. На наш погляд, у міркуваннях про автономність існування зв'язності і цілісності тексту – деяке абстрагування від реальності. Адже мова у своїй комунікативній функції існує заради спілкування, передачі знань, а мовні форми служать створенню цілісності того, що ми називаємо дискурсом або текстом.

Текст-дискурс реалізується за допомогою мови, і якщо він когерентний, тобто передає єдиний зміст, зв'язний смисл, то він робить це – так чи інакше – мовними засобами. Отже, цілісний текст буде зв'язним. Однак можливі такі ситуації, коли зв'язність не є показником цілісності. Але якщо вдуматися, то це будуть штучні ситуації, коли, наприклад, творець тексту стурбований тим, як, а не що сказати. В цьому випадку ми вже матимемо справу не з текстом, а набором часто не зв'язаних за змістом, але граматично правильних речень. Це не вияв природної людської мови.

1.1.2. Дискурс і лінгвопоетика

Для повноцінного філологічного сприйняття художнього тексту надзвичайно важливим є питання про співвідношення мовних засобів і їх різноманітного естетичного функціонування в контексті художньої літератури. І хоча в естетичній організації тексту беруть участь одиниці всіх рівнів, головна роль все ж належить слову як основній одиниці мови, навколо якої організовуються всі інші одиниці й поняття нашої науки. Анітрохи не применшуючи зна-

чення інших аспектів мови, можна сказати, що сила художнього впливу полягає, перш за все, у словах. Потрапляючи в художній контекст, слово виявляється зверненням не тільки до реальної дійсності, а й до творчо створеного в художньому творі особливого світі. Будучи обумовлено художнім завданням письменника, слово збагачується естетичними приростами сенсу, починає жити за законами складного естетичного цілого. Воно постає в усьому багатстві нюансів і фарб, стає знаряддям образного мислення.

Концепція поетичного дискурсу тісно пов'язана з лінгвопоетикою, однак ці поняття не тотожні. Лінгвопоетика, за визначенням А. Ліпгарта, – це «розділ філології, у рамках якого стилістично марковані мовні одиниці, використовувані в художньому тексті, розглядають у зв'язку з питанням про їх функції і порівняльну значимість для передачі ідейно-художнього змісту та створення естетичного ефекту» [Ліпгарт 1999, с. 10]. Різні елементи мови здатні перетворюватися, набувати нових семантичних значень, емоційних конотацій, виявляючи «об'єктивно закладені в них можливості естетичного вираження» [Задорнова 1984, с. 116].

Лінгвопоетика – «наука про художнє мовлення», яка вивчає шляхи, способи і техніки творення матеріальної форми текстів і текстових фрагментів [Холшевников 1991, с. 250], і постає фактично як своєрідна «художня стилістика» [Рябых 2006, с. 102], у якій відбувається синтез таких видів лінгвістичного й літературного аналізу, як семіотичний (формально-структурна школа Ю. М. Лотмана); іманентний (текст крізь призму мовних одиниць); системно-функціональний (текст у руслі ідей класичної функціональної стилістики); дискурсивний (текст крізь призму дискурсології, концептології та мовного картування світу) та ін.

Дискурсивний тип аналізу набуває особливої значущості, оскільки він має на меті вивчення лінгвопоетичних особливостей текстових репрезентантів у контексті співвіднесеності останнього з певною культурною парадигмою та її основними естетичними й філософськими настановами, що, у свою чергу, передбачає інтегроване використання методик, прийомів і категоріа-

льних апаратів літературознавчої та лінгвістичної стилістики. «Те, що сьогодні криється за етикеткою «лінгвістична поетика» є намаганням перенести лінгвістичні методи та категорії на аналіз художніх текстів або, навпаки, розвивати літературознавство в тісному зв'язку з сучасною лінгвістикою, і в цьому розумінні лінгвопоетика є, по суті, «ровесницею» науки про мову» [Küper 1976, с. 14].

Лінгвопоетичний аналіз становить «систематизацію елементів мовної організації тексту, що втілюють «образ світу» й «образ автора» з позицій певного естетичного ідеалу» [Задорнова 1984, с. 42]. Він містить такі аспекти: а) місце тексту у творчості поета; б) висвітлення жанрових і тематичних особливостей тексту; в) визначення ідеї твору; г) емоційної тональності; д) ритміки, віршового розміру, особливостей римування; е) опис художніх прийомів і їх ролі; ж) розгляд мовних засобів у їх співвіднесенні з образним ладом.

Говорячи про лінгвопоетичний аналіз художнього тексту, зазвичай виділяють три рівні: семантичний, метасеміотичний і метаметасеміотичний [Lipgart 2001, с. 48]. Негайно виникає питання про співвідношення взаємодії перерахованих трьох рівней. Семантичний рівень передбачає розгляд мовних одиниць як таких, в їх прямих значеннях; це аналіз мовного матеріалу, з якого будується текст. Піднімаючись на метасеміотичний рівень, ми від розгляду одиниць мови як таких переходимо до вивчення їх функціонування в мовленні (при цьому основна увага приділяється тому додаткового змісту, тим конотаціям, які вони набувають в безпосередньому мовному контексті). Однак ототожнення семантичного рівня з мовою, а метасеміотичного з мовленням є відомим спрощенням, так як в цьому випадку «за кадром» залишається інгерентна метасеміотика, тобто те стилістичне і експресивно-емоційно-оцінне забарвлення одиниць мови, яке притаманна їм як емічним одиницям.

Як бачимо, багато в чому предмет дослідження збігається під час дискурсивного й лінгвопоетичного аналізу поезії. В обох випадках поетичний синтаксис розглядається як засіб утворення метафори, як один із способів естетичного впливу. Головна відмінність полягає, в тому, що дискурсивний ана-

ліз значно ширше охоплює аспекти функціональності поетичного тексту, тоді як аналіз лінгвопоетичний зосереджений на перетворенні елементів мови на рівні семантичних та емоційних конотацій у художньому творі.

Лінгвопоетику можна визначити як розділ філології, що вивчає естетичні властивості, яких набуває текст у художньому контексті. Коли дослідник має справу з нехудожньою мовою, то її сприйняття в цілому можна охарактеризувати як «пряме» сприйняття мовних одиниць у єдності їх змісту та вираженні. Якщо ж мається на увазі читання художньої літератури, то наше сприйняття переміщується з однієї площини мовного мислення на іншу, підіймаючись на новий рівень. Різні елементи мови, що з'являються у сфері художньої творчості, перетворюються, виявляючи у собі закладені можливості естетичного вираження. Ті чи інші слова стають предметом лінгвопоетичного аналізу тільки тоді, коли вони піддались естетичному перетворенню відповідно замислу автора.

1.2. Ідіопараметричні виміри художньої комунікації

1.2.1. Співвідношення понять ідіодискурс, ідіостиль та ідіолект

Художній текст є комплексним явищем мистецтва слова. Це своєрідний мовленнєво-словесний акт між автором і читачем, що здійснюється за допомогою слова. Лінгвістичний аналіз не руйнує цілісності художнього тексту й цілісності його сприйняття, а дає змогу бачити естетичне ціле таким, яким його створив автор. Тому й ключі до розуміння його задуму – у системі мовно-художніх засобів твору.

Важливість урахування під час вивчення тексту авторської індивідуальності стає очевидною при зверненні до моделі художньої комунікації, обов'язковим складником якої є автор як творець тексту. Висунення автора тексту як творчої індивідуальності на перше місце лінгвістичних розвідок породило такі важливі лінгвістичні поняття, як ідіодискурс, ідіостиль та ідіо-

лект, перше з яких є явищем гіперонімічного порядку, бо вбирає в себе два гіпоніми – ідіостиль і ідіолект.

Поетичне мовлення є одним із суб'єктивних способів відображення об'єктивної дійсності, де певної чинності набувають вербальні засоби, що відбивають індивідуально-авторську картину світу. *Ідіодискурс* – це «індивідуально-авторський мисленнєво-мовленнєвий континуум» [Тихонова 2010, с. 209], «комунікативно-художній простір, що утворює цілісне комунікативне середовище, в яке мовці начебто занурюються у процесі комунікативної діяльності» [Самохіна 2012, с. 149], що генерується інтенцією як діяльнісно-комунікативною потребою, яка виникає на мотиваційному рівні, у прагматиконі мовленнєвої особистості.

Питання вивчення індивідуального стилю – *ідіостилю* – в сучасних лінгвістичних студіях тісно пов'язане з такими поняттями, як «мовна особистість», «мовна картина світу» та «світобачення письменника». Дослідження мовної картини світу творів дає можливість побачити індивідуальну неповторність митця в представленій ним вербально-естетичній картині світу, оцінити його внесок у систему вже функціонуючих словесних художніх засобів національної мови, розкрити його домінуючі світоглядні принципи.

Вибір письменником мовних засобів, які репрезентують його художню індивідуальність й особливості світобачення, що безпосередньо відображається в його художньо-мовному просторі, формується засобами індивідуалізованої загальнонародної мови, збереженої самим текстом. Але мова художнього стилю постає не як сукупність мовних засобів окремих рівнів і не як набір тропів, а як художня цілісність, як текст, яким «диригує» особистість автора, його світогляд [Сологуб 2001, с. 38]. І.Х. Дідух зазначає, що в загальному розумінні ідіостиль – це сукупність глибинних механізмів створення текстового простору певним автором, які відрізняють його від інших. У більш вузькому значенні ідіостиль пов'язаний із системою мовностилістичних засобів, творчої манери характерних для певної мовної особистості автора [Дідух 2014, с. 250].

О. С. Кухар-Онишко сформулював бачення цього поняття: стиль як вираження авторського погляду на світ, певної концепції світу й людини не тільки об'єднує твір в одне ціле, а її пронизує кожен елемент твору, надаючи йому системності та художньої цілісності. Коли у творі виявляється різноспільність, шучність, надуманість, то це тільки свідчить, що стиль автора ще не склався, не визрів [Кухар-Онишко 1985, с. 175].

Ідіостиль проявляє себе через створення тексту, а також через естетичну діяльність мовної особистості. Тому відображається в інтеграції тем, жанрів, засобів і прийомів, яким на дається перевага і які необхідні для побудови тексту й передачі як інформативних, так і емотивно-експресивних компонентів.

Поняття індивідуального стилю відіграє важливу роль в аналізі характерних рис художньої літератури, оскільки саме художній стиль викриває можливості для визначення специфічних ознак авторського світобачення. Художній стиль традиційно розглядають у лінгвістичній або літературознавчій площині. Індивідуальний стиль письменника – складне явище, що реалізується в особливостях манери автора, в особливостях використання лексики, народної мови, у своєрідності образних висловів, синтаксичної будови речень. Мова автора вивчається у зв'язку з усіма перерахованими складовими елементами. Усі вони у творі становлять єдине ціле, що постає із задуму автора, відбиває його творчу своєрідність.

Індивідуальний стиль письменника нерозривно пов'язаний із його творчою індивідуальністю – неповторною своєрідністю креативної діяльності кожного видатного митця, зумовленою його світоглядом, талантом, життєвим досвідом, темпераментом тощо. Індивідуальний стиль можна розглядати як основну одиницю стильового аналізу яка визначає його як домінанту художньої форми й складається під впливом змісту, світогляду автора тощо. Це виявляється й у змісті, сюжеті, характерах, образності твору.

А. Л. Ситченко вживає термін «авторський стиль», під яким розуміє цілу систему образотворчих засобів, яка охоплює, як зміст так і форму літератур-

ного твору, виражає життєвий та естетичний досвід кожного письменника, ураховує традиції національної та світової культури [Ситченко 2002, с. 50].

Складовою ідіостилю є ідіолект письменника. Ці поняття мають дискурсивний характер. Оскільки одні лінгвісти вважають їх абсолютними синонімами, а інші формують різні дефініції. Зокрема, О. О. Селіванова зауважує, що ідіолект є індивідуальним різновидом мови, який реалізується в сукупності різних ознак мовлення окремого носія мови, а в письмовому мовленні виявляє риси ідіостилю [Селіванова 2006, с. 672]. Поняття ідіолекту й ідіостилю можуть співвідноситися як мовна норма та індивідуальна манера мовлення, тобто ідіостиль постає як індивідуально-творче використання національної мови.

В енциклопедії «Українська мова» поняття «індивідуальний стиль» та «ідіолект» тлумачаться як абсолютні синоніми: «Стиль індивідуальний, *ідіолект* – це сукупність мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію й вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших; своєрідність мови окремого індивіда. Це поняття насамперед стосується стилю майстра слова, письменника. Стиль індивідуальний залежить від індивідуальної творчості автора, його світосприймання та світовідчуття, ставлення до явищ навколишньої дійсності та їх оцінки» [УМЕ 2004, с. 287]. Індивідуальний стиль того чи іншого письменника перебуває в тісному зв'язку зі стильовими особливостями епох, індивідуальними стилями інших письменників свого часу.

За визначенням поданим у «Словнику лінгвістичних термінів» «ідіолект» означає індивідуальний говір, індивідуальну мову. Сукупність індивідуальних професійних, соціальних, територіальних, психофізичних та інших особливостей, що характеризує мова даного індивіда; індивідуальний різновид мови [Ахманова 2004, с. 161].

Ідіолект – мова індивідуума, індивідуальний спосіб використання мовних засобів. Можна говорити про певний індивідуальний стиль, коли кожний мовець більшою чи меншою мірою володіє виразними індивідуальними мов-

ними, стилістичними навичками, мовленнєвими звичками [Whiteman 2012, с. 12]. Ідіолект відображає не тільки особистість, переконання, темперамент, а й певною мірою також нашу соціолінгвістичну біографію – індивідуальну участь у комунікативних ситуаціях як пережитих, зафіксованих у досвіді, так і актуальних, з відповідною мовною поведінкою. Формування мовних засобів залежить передусім від поглядів задуму автора. Ідіолект – індивідуальне мовлення, що пояснюється професією, віком, психічним станом людини, рівнем загальної культури, а також ситуацією спілкування.

В ідіостилі письменника колоритності й конкретності набувають засоби вираження суб'єктивної модальності, емоційно-вольової експресії, інтелектуальних та модально-етичних оцінок. Уточненням поняття ідіостилю в когнітивному напрямку є запропоноване Р. Фаулером поняття *«когнітивний стиль»* (mind style) – специфічна мовна репрезентація індивідуальної ментальної сутності автора, оповідача та персонажів, що корелюють із поняттям «картина світу»; це відображення характерного способу засвоєння та розуміння світу, яке автор утілює в тексті [Fowler 1977, с. 145]. Уперше термін «когнітивний стиль» з'явився в 50-60-х рр. XX в американській психології. За його допомогою дослідники принципово відмежовували індивідуальні відмінності в переробці інформації від індивідуальних відмінностей в успішності інтелектуальної діяльності. Зокрема, стверджувалося, що когнітивні стилі – це процесуальні чи формально-динамічні характеристики інтелектуальної діяльності, не пов'язані зі змістовими (результативними) аспектами інтелекту [Каламаж 2012, с. 45].

Відношення ідіостилю до кодифікованих норм літературної мови визначається кількома моментами, а саме: літературна мова надає письменникові необмежені можливості творчого відбору мовних засобів, їх поєднання; індивідуально-поетичне мовлення є одним із важливих джерел пізнання загальних закономірностей і провідних тенденцій розвитку літературної мови.

Ідіостиль діяльності є індивідуальною системою психологічних засобів, до яких вдається людина з метою урівноваження своєї індивідуальності з

предметними зовнішніми умовами діяльності. Дослідниця Е. Семіно акцентує в понятті когнітивного стилю узгодженість з індивідуальними якостями картини світу певної особистості (характерні когнітивні звички, можливості й обмеження, цінності та вірування, що виникають як результат індивідуальних когнітивних особливостей) [Semino 2007, с. 145].

Різні підходи до характеристики понять «ідіостиль», «ідіолект», «індивідуальний стиль» передбачають аналіз художніх творів як художньо-естетичних феноменів, створених конкретним автором – людиною, яка збагачує загальноживаний лексичний шар і насичує мовленнєві висловлювання неповторними елементами.

Доречно зауважити, що терміни «ідіостиль» та «індивідуальний стиль» не є суто лінгвістичними. Вони відображають як літературознавчі, так і лінгвістичні аспекти індивідуального мовлення письменника. На наш погляд, доречніше використовувати термін «ідіолект». Це пояснюється тим, що він короткий та семантично прозорий, тобто має певну термінологічну однопланову визначеність. Це помітно навіть на рівні етимології. Так, термін «ідіолект» походить від грецької мови «*idios*» – «свій», «своєрідний», «особливий» та «*lekt*» – «мова». Окрім цього, беручи до уваги й той факт, що предметом нашого дослідження є передусім лінгвістичні особливості індивідуального мовлення, термін «ідіолект», як зазначалося вище, є лінгвістичною категорією.

Ідіолект є унікальною індивідуальною системою, до складу якої входять і органічні, й набуті, й індивідуальні та групові характеристики. Індивідуальними при цьому є не тільки окремі параметри ідіолекту (а саме ті з них, що можуть бути виділені як дійсно індивідуальні), але індивідуальною виявляється вся сукупність мовних засобів індивіда (вона, зокрема, може відрізнятися від іншої сукупності, тобто від іншого ідіолекту і за кількістю групових особливостей, що входять до її складу, і за їх якістю). При дослідженні ідіолекту слід враховувати й часові зміни [Vergine 2000, с. 34]. Кожна людина з часом може більшою чи меншою мірою змінити свої мовні звички, і письменник не є винятком. До того ж мовлення письменника може варіюватися

також від одного твору до іншого. Проте це не значить, що ідіолект – щось нестабільне і невизначене. Все ж таки він формується на основі мови суспільної групи, членом якої є даний мовець. На практиці такою групою виявляється насамперед територіальна група (в межах національної мови).

У будь-якій ситуації діалектна основа ідіолекту (особливості мови певної територіальної групи) зберігається, а перебудовуватися можуть лише окремі ланки системи мовленнєвих засобів мовця. Ці зміни, що стануться в ідіолекті з часом, являють собою його еволюцію. Таким чином, можна зробити висновок, що ідіолект можна досліджувати в синхронії (взявши за основу якийсь період часу) і в діахронії (стосовно творчості письменника тут можна говорити про лінгвістичні авторські особливості стилю).

Співіснування таких термінів, як «ідіодискурс», «ідіостиль», «ідіолект», «авторський стиль» суттєво ускладнюють когнітивний аналіз художніх творів у мовознавчому аспекті. Індивідуальний стиль письменника має в основі конкретну реалізацію особистого погляду митця, що відображає індивідуальну свідомість, специфіку авторської моделі світу, функціонування мовних засобів, індивідуально-авторську художню картину світу й антропоцентричність. Стилiстично забарвлена лексика здатна передавати те чи інше враження, оцінку, характеристику, художньо-естетичний ефект стилістично визначених кодифікованих мовних засобів.

Авторський ідіостиль виявляє органічне поєднання національного світосприйняття й індивідуального осмислення та переживання буття, становить особливу єдність, у якій взаємодіють традиції та новаторство, усталені й індивідуальні авторські образи.

1.2.2. Естетичні погляди Девіда Лоуренса та його поетичні уподобання

Сьогодні доволі ризиковано звертатися до творчості Девіда Герберта Лоуренса з метою знайти недосліджений або малодосліджений аспект його

творчості, адже впродовж більш ніж 80-ти років художній спадок видатного англійського митця розглянутий науковцями більше ніж докладно і наполегливо. Гостра дискусія про місце письменника в літературі триває з 30-х років XX ст., коли його сучасники і друзі почали творити контroversійний образ людини, поета, прозаїка, психоаналітика, мислителя Лоуренса, який і досі впливає на літературно-критичну думку про нього [Бандровська 2014, с. 11].

Художні твори та філософська есеїстика Лоуренса мають єдиний творчий задум – дослідити психіку людини і духовні феномени сучасності, конфлікт природних інстинктів і культурних обмежень, внутрішній розлад людської особистості, переосмислення категорії розуму як онтологічної центру; спробувати віднайти нові психологічні та етичні перспективи гармонізації життя людини в новому індустріалізованому та технологізованому світі.

Свої естетичні погляди письменник формує, вивчаючи психологію і антропологію. Відомо, що одним із головних опонентів Лоуренса був Зігмунд Фрейд. «У психоаналізі, – пише митець у праці «Психоаналіз і безсвідоме», – мова йде про скасування моралі як такої, оскільки психоаналітики прописують людству повну відмову від інституту моралі, і як тільки ми проковтнемо цю наживку психоаналізу, ми опинимося на гачку аморальності» [Lawrence 1923, с. 12]. Коментуючи фрейдову теорію безсвідомого, в якій репресований сексуальний потяг постійно впливає практично на кожний аспект життя, письменник вважає, що Фрейд рушив у ризиковану подорож на окраїну людської свідомості, «всевідаючий спостерігач, він несподівано зробив крок зі світу свідомого у світ безсвідомого, і звідси – просто в нікуди» – туди, де не можна побачити «нічого іншого, крім величезного, слизького змія на ім'я секс, купи екскрементів і міріад мерзенних, маленьких страхів, що кишать між сексом і екскрементами» [Lawrence 1923, с. 16].

Досліджуючи основні антропологічні константи – свідомість, інтелект, творчі потенції, віру – Лоуренс виводить фундаментальні для його системи мислення поняття «життя» і «кохання». «Життя виступає загальною силою, тоді як несвідоме, по суті, є винятковим і неповторним у кожному окремому

організмі: це активна душа, що еволюціонує і веде до свого втілення і самовияву», – пише він [Lawrence 1923, с. 109]. Кохання письменник вважає «складним і багатограним процесом збереження індивідуальної цілісності, любові потрібно вчитись усе життя» [Lawrence 1923, с. 118].

Філософсько-естетична концепція Лоуренса, яка знайшла втілення в його романній творчості, була сформована у складному культурному контексті, в полеміці з мислителями, чії ідеї накреслювали перспективи, що домінуватимуть у західноєвропейській думці впродовж XX ст. Зрозуміло, що Лоуренс не створив системного філософського вчення. Він не ставив собі такої мети. Між тим, контраст його ідей про людську суб'єктивність щодо фрейдової теорії сексуальності утворює нові проблемні поля в сучасній психоаналітиці. Так само критика Лоуренса технічної цивілізації є суголосною ідеям західних філософів О. Шпенглера [Шпенглер 1993], К. Ясперса [Ясперс 1991], М. Хайдеггера [Хайдеггер 2003] та інших, які продемонстрували масштабність зв'язку між кризовими процесами в культурі і проблемами західноєвропейської науки і техніки.

Відтак, погляди Лоуренса містили протоідеї цілої низки сучасних напрямів знання. Творчість письменника засвідчує ще одне співпадіння, підтверджене корпусом присвяченої Лоуренсу аналітики. Це суголосність проблематиці феміністичних і гендерних студій. Інтенсивний розвиток фемінізму, а згодом і гендерних студій, упродовж XX ст. був закономірною реакцією на тривалу історію патріархальної моделі соціальних відносин, а також на наукове знання, яке виправдовувало й у різний спосіб обґрунтовувало підпорядкування жінок чоловікам. Починаючи з Арістотеля, стверджують представники фемінізму, аж до Ч. Дарвіна з його ідеєю про еволюцію, як еволюцію чоловіків, але не жінок, пріоритетною була ідея фізичної і ментальної неповноцінності жінки. «Наша епоха до смішного недооцінює неперевершено складний і життєво важливий світ людських взаємин», – вважає Лоуренс [Lawrence 1923, с. 54].

Уся його творчість – романна і критична – присвячена взаєминам між людьми. Насамперед письменника цікавлять взаєностосунки чоловіка і жінки – в публічній і непублічній сферах, усі аспекти та компоненти гендерної системи – соціальні взаємодії та соціальна регуляція сексуальності, гендерні політичні, расові дискурси, особисте і внутрішнє життя, маскулінні та фемінні девіації. Романи Лоуренса засвідчують ускладнення гендерних стереотипів, митець міняє уявлення про бінарні опозиції, які традиційно відповідають чоловіку і жінці: логічність – інтуїтивність, свідоме – чуттєве, влада – підпорядкування, активність – пасивність, радикалізм – консерватизм, сила – слабкість.

У ранньому романі Лоуренса «Сини і коханці» (1913) дружина вуглекопа Гертруда Моррел – тендітна, але з рішучою поставою та допитливим розумом, виконує традиційну для жінки роль – домашньої господині й матері. Модель сімейних відносин у романі відповідає традиційним уявленням XIX ст. (О. Конт [Конт 2003], І. Кант [Кант 2000]), в яких жінці відведено роль дружини і матері, яка хоч і є духовно вищою за чоловіка, все ж матеріально залежить від нього. Але письменник змінює ідейні акценти: місіс Морел надзвичайно вольова жінка, вона відповідає за долю своїх дітей, і це примушує її діяти активно, адже потрібні неабиякі зусилля, аби допомогти дітям вирватись із шахтарського містечка і не повторити долю батьків. Роль її чоловіка зведена до заробляння грошей. Він, за задумом автора, «чужий» щодо дружини та дітей [Лоуренс 2003, с. 500]. Відтак письменник у межах вікторіанської романної моделі помітно змінює статус, риси характеру і норми домінування персонажів роману.

Представляючи місіс Морел, автор в першу чергу робить акцент на очах (втім, вони є об'єктом його уваги у всіх героїв) – «*she had the Coppards 'clear, defiant blue eyes*» [SnL 1968, с. 10], малюючи таким чином героїню з прямолінійним, відкритим і чесним характером, з чистою душею. Такій жінці нема чого соромитися, немає у неї й причин боятися, тому вона дивиться на світ сміливим і відкритим поглядом. Але місіс Морел ще й красива, вона притягує

погляди чоловіків: «*It's as bright as copper and gold, as red as burnt copper, and it has gold threads where the sun shines on it*» [Lawrence 1968, с. 10]. Її привабливість природна, вона подібна до самій природі, що підтверджується використанням порівняння її волосся з золотом і міддю – природними металами.

У романі «Закохані жінки» (1920), який увиразнює світоглядні й творчі пошуки письменника, центральні персонажі належать до покоління молодих людей нової епохи. На початку ХХ ст. відбуваються серйозні зміни гендерних ролей, з'являються нові форми активності чоловіків і жінок, переоцінюються їхні сімейні функції. Персонажна система твору ілюструє ці зміни на індивідуальному (гендерна ідентичність), на структурному (соціальне становище статей), на символічному (культурно-історичні уявлення про маскуліність та жіночість) рівнях гендеру. Сестри Урсула і Гудрун Бренгвен – енергійні та незалежні жінки, кожна з яких обрала професію за уподобанням: Урсула працює учителькою в школі, Гудрун – художниця, яка вчилася в лондонській школі мистецтва. У сцені, яка відкриває роман, письменник подає розмову своїх героїнь про інститут шлюбу. Їхнє ставлення подібне: «*найбільшою спокусою*» для Урсули є не виходити заміж, а Гудрун заявляє, що «*придумці про дітей всі почуття кудись зникають*» [Lawrence 1969, с. 84]. Лоуренс організовує розмову сестер у дещо жартівливій манері, але підкреслює, що «в глибині душі вони відчували страх»:

- «*Really! But weren't you fearfully tempted?*»
- «*In the abstract but not in the concrete*» said Ursula.
- «*When it comes to the point, one isn't even tempted—oh, if I were tempted, I'd marry like a shot. I'm only tempted NOT to*» [Wil 1969, с. 84].

Це важливе зауваження можна пояснити як внутрішній конфлікт між традиційною для жінки роллю дружини та матері й бажанням, як пише Лоуренс про Урсулу, «*вхопити сутність життя, досягнути її своїм розумом*», тобто зрозуміти сенс власного життя і реалізувати себе в ньому. Важливо, що романіст одразу ускладнює і переорієнтовує опозицію «традиційні уявлення – особистісна свобода».

Бажання усвідомити розумом, знайти відповіді на онтологічні питання – такі устремління Урсули і Гудрун починають контрастувати з неусвідомленим передчуттям майбутніх змін, що не піддаються розумовому передбаченню. Урсулу скеровувало, пише Лоуренс, *«дивне відчуття, якесь передчуття говорило їй, що щось повинно статися»* [Lawrence 1969, с. 58]. У наступній сцені роману сестри спостерігають за вінчанням у родині Крічів: коли Гудрун бачить брата нареченої і сина власника шахт Джералда Кріча, вона одразу відчуває *«дивне всепоглинаюче відчуття», «її тіло охопило гостре тремтіння, почуття прорвалися назовні, ніби їй відкрилось щось таке, що зі всіх людей на землі було зрозумілим лише їй»* [Lawrence 1969, с. 203]. Таке ж гостре переживання відчула і Урсула, коли побачила товариша Джеральда Руперта Біркіна. Як пише Лоуренс, *«він інтригував, приваблював і в той же час дратував її, їй здавалось, що він теж відчував спорідненість душ, що виникла між ними, природне взаєморозуміння, що не потребує слів, яке народжується, коли двоє розмовляють однією мовою»* [Lawrence 1969, с. 115]. Отже, в перших сценах роману письменник окреслює один із центральних ідейних мотивів твору – дослідження суперечливої природи людини, її «Я», в якому протидіють і ніколи не досягають рівноваги інтелект і нічим необумовлений потяг.

Не можна обійти увагою ще один наскрізний мотив «Закоханих жінок», введений на початку твору – це характер взаємовідносин Джералда Кріча і Руперта Біркіна. Дружба між молодими чоловіками, проводить думку письменник, була більшою, ніж традиційні уявлення про неї: *«...між ними майже завжди виникав руйнівний зв'язок, дивна небезпечна близькість, яка поставала або у вигляді ненависті, або любові, або одночасно того та іншого. торкаючись один одного, серця обох палали. Вони прагнули продовжувати свої стосунки на рівні звичайної вільної та безтурботної дружби, вони не збирались поводитись неприродно і негідно чоловіків»* [Lawrence 1969, с. 20]. Лоуренс досліджує еротичний відтінок дружби між чоловіками й показує, як персонажі стримують це почуття, заганяють його в куточки свідомості, згід-

но соціальних стереотипів. Будучи майстром психологічного аналізу, він демонструє, як це репресоване бажання впливає на взаємини з жінкою: Руперт, роздумуючи про шлюб з Урсулою, побоюється, що він роз'єднає його з Джералдом, а Джералд, зі свого боку, розуміє, що його потяг до Гудрун є заміщенням потягу до Руперта. У такий спосіб поняття маскулінності здобуває у творі додатковий вимір, який Лоуренс враховує у конструюванні взаємовідносин чоловічого і жіночого.

У творчості Лоуренса поняття хвороби, фізичного і ментального розладу, інвалідності перебувають у складних взаємозв'язках і виступають серйозною, багатоаспектною соціокультурною проблемою. Він неодноразово у своїй поезії і прозі звертався до теми хвороби та інвалідності, а в романі «Коханець леді Чаттерлей» (1928) інвалідність центрального персонажа Кліффорда Чаттерлея стає ключовим моментом у формуванні сюжету та проблематики твору. Однак не параліч та імпотенція, а відсутність духовного зв'язку стають остаточною причиною розлучення Кліффорда і Конні, оскільки «тіло є лише одним з виявів духу», як вважає героїня роману «Закохані жінки» [Lawrence 1969, с. 215]. Єдиним недугом, який заважав Конні та Кліффорду бути разом, був параліч душі. Протягом усього роману зустрічаються висловлювання, які підкреслюють не його фізичну неієздатність до кохання, а духовну. Автор часто описує його холодним, чужим, фанатичним: «*He watched her with sharp, cold eyes. A terrible hollow seemed to menace him somewhere, somehow, a void, and into this void his energy would collapse. Energyless, he felt at times he was dead, really dead*» [Lawrence 2008, с. 145].

За задумом Лоуренса, сексуальна ідентичність інваліда є додатковим, але не вирішальним способом конструювання гендерної ідентичності людини.

Досліджуючи тілесність і духовність людини, проблеми статі й сексуальності, письменник переконує, що гармонія між чоловіком і жінкою в коханні і шлюбі можлива лише на основі збереження власної цілісності і прийнятті цілісності коханої людини. Цей принцип є наскрізним у розумінні Ло-

уренса для довільної гендерної конфігурації і покликаний зняти будь-який гендерний конфлікт.

РОЗДІЛ 2

КОГНІТИВНО-ПОЕТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ІДІОДИСКУРСУ ДЕВІДА ЛОУРЕНСА

2.1. Концептуальний профіль ідіодискурсу Девіда Лоуренса

2.1.1. Концептосистема ідіодискурсу Девіда Лоуренса

Типологічна належність дискурсу комунікації зумовлює характер втілюваних у ньому концептів, їх від- і підбір (селекцію та адсорбцію), що дає змогу говорити про нього як про «сукупність апеляцій до різних концептів» [Приходько 2008, с. 248]. Набір усіх актуалізованих у дискурсі ментальних одиниць у розмаїтті їх когнітивно-семантичних властивостей та лінгвокультурних рис формує його концептуальний простір [Левіщенко 2011, с. 64].

А. М. Приходько зауважує про мінливість структури концепту, що пов'язана з мінливістю зовнішнього світу людини і внутрішньої системи цінностей. «Концепт не може бути статичним через те, що його зміст постійно насичується, а обсяг збільшується за рахунок нових ознак» [Приходько 2008, с. 51]. Це твердження дає змогу констатувати, що система цінностей будь-якої людини сформована в суспільстві, а в авторських творах є дані про цю систему.

Для аналізу концептосистеми автора важливе поєднання точок зору на концепт-ідею як сформульовану ідею твору [Кухаренко 2004; Селиванова ел. рес.], та як концепт вищого порядку [Воркачев 2007, с. 53]. Автор завжди підпорядковує змістовно-понятійну інформацію вираженню головної ідеї твору, для втілення якої твір і існує.

А. М. Приходько вважає концептосистему «категорію дискурсу, яка відображає сукупність характерних для певного дискурсу концептів, що представляє собою такий їх набір, якому віддається перевага в тому чи іншому режимі спілкування» [Приходько 2008, с. 100].

Д. Г. Лоуренс в літературознавстві розглядається в контексті художньої міфотворчості, як творець нового міфу про «вище життя тіла», як проповідник «віри в кров і плоть людини», ідеї якого близькі М. Веберу, Дж. Фрейзеру, З. Фрейду. Його неоміфологізм став відгуком на процеси відчуження людини від суспільства і від власної «внутрішньої людини» (від «самості»), на пошуки шляхів до особистої свободи і внутрішньої гармонії. Концептуальна основа роману Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей» – фундаментальні опозиції ЖИТТЯ і СМЕРТІ, ПРИРОДИ і ЦИВІЛІЗАЦІЇ, які можуть інтерпретуватися на основі розроблених в психоаналізі опозицій «лібідо – мортидо» (за Фрейдом) і «біофілія – некрофілія» (за Юнгом).

Феноменом, протилежним любові, у Лоуренса є не ненависть – всупереч очевидними свідченнями мовної системи (love – hate), але «тяга до смерті», акцентована в цитованому фрагменті наполегливим повтором – лексичним («... *intuitive side dead, but dead*») і семантичним («... *dead. Half-corpses* ... »).

Проте головне не в цих опозиціях. Головне – жіноча і чоловіча сексуальність як феномен гетеросексуальної гармонії, в якій всі опозиції знімаються. Саме сексуальність – предмет художнього дослідження в романі Лоуренса, що центрує увагу читача. Таємниця чарівності Лоуренса в епатуючому поєднанні сексуальності й духовності. Багато читачів сприйняли як одкровення, що сексуальність може бути духовна і що в цьому з'єднанні і прихована таємниця статевої Любові – романтичної та плотської одночасно, що така сексуальність не знає ніяких обмежень «благопристойності» і що ошчасливлені такою любов'ю люди виявляються і заздрісно засуджені, і будуть гнані, виявляються під тиском провокованих оточуючими, обставин, що перешкоджають формальному з'єднанню в законному шлюбі, що оточуючі вважають за краще бачити їх вічними коханцями (звідси й символізм ключового слова заголовка – lover «коханець»).

Система концептуальних констант ідіодскурсу має ієрархічну структуру (Таблиця 2.1), у якій власне **катаконцепти** являють собою найдрібніші й далі неподільні атомарні елементи, підпорядковані **гіпоконцептам** – таксо-

нам, дещо абстрагованим від життєвого світу людини. Останні формують одиниці ще вищого рівня генералізації (*гіперконцепти*), які виступають «будівельним матеріалом» *мегаконцепту* – кінцевої точки таксономізації [Приходько 2008, с. 220]. Концептосфера ідіодискурсу Девіда Лоуренса задається мегаконцептом ПІСЛЯВОЄННА АНГЛІЯ / AFTERMATH OF WORLD WAR I. Будучи одиницею вищого рівня абстракції, він актуалізується в ідіодискурсі опосередковано засобами підпорядкованих йому ментальних одиниць, що дає підстави вважати ідіодискурс у цілому його глобальною комунікативною репрезентацією (див. Табл. 2.1.).

Мегаконцепт ПІСЛЯВОЄННА АНГЛІЯ охоплює два гіперконцепти ЖИТТЯ / LIFE та СМЕРТЬ / DEATH. У романі присутній образ покаліченої і понівеченої війною Англії. У всьому, що Конні (голован героїня роману «Коханеуь Леді Чаттерлей») бачить навколо себе, вона відчуває наслідки війни, запах тління, на всьому лежить тінь смерті. Сприйняття Конні дано в романі як сприйняття «природної людини», який опинився в лещатах сучасної буржуазної цивілізації. В атмосфері безнадії тонуть нереально-хиткі спроби «відродити людство». Запах смерті і тління сильніше вогника, що загорівся в житті Конні та Меллорса. Герої Лоуренса знайшли надію, але дуже характерно, що про можливість її здійснення в теперішньому в романі мова не йде.

Перший гіперконцепт ЖИТТЯ / LIFE реалізується в ідіодискурсі Лоуренса через образ кохання, сексуальності та природи. Впевнений в тому, що людина і все живе у природі – це вираження однакової енергії, Лоуренс шукає аналогії між існуванням людини та життям рослин та тварин. Фрукти асоціюються з жіночим, плодоносним началом, опадання плодів восени – зі вмиранням, поява квітів – з воскресінням і т.д. Ці аналогії ще більше підкреслюють втрату людини, поневолену цивілізацією, багато з того, чим володіють птахи, звірі та квіти. Вони мудріші за нас, вони хранителі основних законів буття, звідси і стремління Лоуренса дивитись на життя крізь призму природи.

Гіперконцепт ЖИТТЯ / LIFE верифікується гіпоконцептами КОХАННЯ / LOVE та БАЖАННЯ / DESIRE. З усього, що може трапитися з людиною, найстрашнішим Лоуренс вважає перетворення її в живого мерця, а відбувається це, коли створену нею схему люди приймають за справжнє життя. Коли людина відмовляється від своїх справжніх бажань, перестає слухати своє серце та йти за його покликом – вона не живе. Життя, за Лоуресном, – це дещо ірраціональне, хаотичне, сповнене почуттів та емоцій. Тільки потураючи своїм бажанням людина може знайти справжнє кохання та жити справжнім життям: «*But he was obsessed by the desire to kiss the tiny blue vein that nestled in the bend of her arm*» [SaL 1969, с. 144]. Гіпоконцепт кохання пронизує всю романну творчість письменника, наприклад: «*Love begets love. Love was God's gift*» [SaL 1969, с. 156]. Питання стосунків, кохання та почуттів він виносить на перший план, адже за філософією Лоуренса, тільки кохаючи людина живе.

Таблиця 2.1

Концептосистема ідіодискурсу Д. Г. Лоуренса

Системологічні типи концептів			
Мета- концепт	Гіпер- концепти	Гіпо- концепти	(<i>Kama</i>) концепти
ПІСЛЯВОЄННА АНГЛІЯ / AFTERMATH OF WORLD WAR I	ЖИТТЯ LIFE	LOVE	NATURE, FEELINGS, SENSUALITY, HOPE, HAPPINESS
		DESIRE	WOMAN, MAN, BODY, SEX, TOUCH, FLOWERS, TREES
	СМЕРЬ DEATH	CIVILISATION	COAL, MINE, MONEY, HOPELESSNESS, LOGIC, WORK
		FEAR	DISABLED, COLD, MIND, SADNESS, DEATH

Гіперконцепт СМЕРЬ / DEATH, верифікується гіпоконцептами ЦИВІЛІЗАЦІЯ / CIVILISATION та СТРАХ / FEAR. Англія виробляє абсолютно нову

расу людей, які сприймають світ лише з грошовою, соціальною та політичною сторони; здатність до безпосереднього, інтуїтивного сприйняття в них мертва, абсолютно мертва. Всі вони є напівтрупами. Тяжіння до грошей, цивілізації та всього матеріального – засуджені Лоуресном явища. Адже цивілізація буквально вбиває все живе та природне у людині та навколо неї, наприклад: *«So long as you can forget your body you are happy, said Lady Bennerley. And the moment you begin to be aware of your body, you are wretched. So, if civilization is any good, it has to help us to forget our bodies, and then time passes happily without our knowing it»* [LChL 1968, с. 100]. Концепт піддається нищівній критиці з боку автора за допомогою яскравих порівнянь та розлогих описів. Нерідко автор звертається до опису природи, яку вбиває цивілізація. Вугільні шахти – є символом смерті, тяги до грошей, жадібності та страху. В той час як описи природи, яскраві порівняння квітів та дерев з почуттями, – є символом життя та кохання.

2.1.2. Леді Чаттерлей як лінгвокультурний типаж

Одним із актуальних напрямів дослідження людини у мові є лінгвокультурологія, яка враховує досягнення не лише лінгвістики, але й психології, соціології, культурології, літературознавства [Маслова 2001, с. 25]. Літературознавці виділяють художні образи, що втілюють індивідуальні та колективні риси поведінки людей в певних обставинах. З точки зору психології, особистість розглядається у своєму становленні (виховання в родині, школі) та як даність (з вродженими схильностями). Соціологічні класифікації особистостей ґрунтуються на виокремленні певних соціальних типів за гендерними, віковими, освітніми, професійними та іншими соціально значущими ознаками.

У лінгвістиці особистість розглядається як індивідуальний чи типовий носій різних комунікативних компетенцій, а «мовна особистість» пов'язуєть-

ся з «лінгвокультурним типажем». Вважається, що обидва вони співвідносяться між собою у гіперо-гіпонімічний спосіб: поняття мовної особистості є більш широким, а вивчення лінгвокультурного типажу – одним із підходів до дослідження мовної особистості [Дмитрієва 2002, с. 10]. Тож поняття «мовна особистість» нерозривно пов'язане з «лінгвокультурним типажем» і співвідноситься з ним як загальне та одиничне.

Лінгвокультурні типажі являють собою певні соціокультурні типи – т. зв. «модельні особистості», головною ознакою яких є відображення ціннісних орієнтирів поведінки [Карасик 2007, с. 87]. Вони є концептами «типізованої особистості», образом, типізованим на основі соціокультурних критеріїв і специфічних характеристик вербальної та невербальної поведінки [Карасик 2009, с. 6]. Поряд із цим вони постають і як узагальнені образи особистості, чия поведінка та ціннісні орієнтири відчутно впливають на лінгвокультуру в цілому, бо є показниками етнічної та соціальної своєрідності суспільства [Дмитрієва 2007, с. 5]. Лінгвокультурні типажі верифікуються не тільки за ступенем яскравості, позитивності чи негативності, але й соціокультурної значущості [Карасик 2009, с. 9]. Це свідчить про те, що вони можуть бути особистостями як загально- так і локально-культурного масштабу, тобто фігурувати всередині соціальних груп, колективів, страт, дискурсів [Стуліна 2010, с. 150].

Дослідники розглядають ЛкТ як ментальне утворення, що є різновидом концепту, оскільки становить квант знання, що відображає комплекс уявлень про певного представника суспільства [Дмитрієва, Мурзінова 2016, с. 45]. Власне, сукупність лінгвокультурних типажів і визначає етнічну та соціальну своєрідність суспільства, а, отже, і його культуру. І. В. Шаліна наголошує на тому, що ціннісна складова ЛкТ уможливорює питання про глибинні механізми і регулятори поведінкових реакцій. Ідеться про так звані архетипи – «врожені приписи загального плану, що спонукають до активності або реагування на ситуацію». Тож і ЛкТ вона розглядає як «культурну оболонку архети-

пу», який зумовлює певні емоційно-чуттєві реакції та більш-менш типові дії [Шалина 2009, с. 144].

У своєму останньому романі Д. Г. Лоуренс створив один із літературних образів, який є впізнаваним і сьогодні, навіть для людей, які його не читали [Bochner 2013, с. 66]. В англomовному світі відсоток людей які НЕ знають історію Леді Чаттерлей та єгеря Олівера Меллорса, – істотно малий. ЛкТ ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ – типізований образ заміжньої та заможної жінки, жінки зі впливовими зв'язками, закоханої в чоловіка нижчого класу, яка має до нього інстинктивний сексуальний потяг. Леді Чаттерлей відчуває себе у пастці безстатевого шлюбу з сером Кліффордом. Паралізований під час Першої світової війни, він не може задовольнити дружину ні фізично, ні емоційно та дозволяє їй зв'язок з чоловіком свого класу. Натомість вона знаходить втіху в обіймах підлеглого чоловіка нижчого класу – лісника Олівера Меллорса.

Лоуренс створив цей образ за мотивами вже існуючих сюжетів – зокрема, легенди про Сплячу Красуню, яка «прокидається» завдяки поцілунку незнайомця, та аркадського міфу про чистоту й невинність пасторального життя, що його втратила людина. Лоуренс видозмінює цей матеріал так, що він стає прийнятним для невротичного сучасного світу. Нічний жах або кома, з якої виходить героїня, – це той самий світ, в якому більшість людей змушені жити.

Концептуальний зміст ЛкТ ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ складається з двох частин: жінки-дружини у традиційному розумінні («*she was too feminine to be quite smart*»; «*she was quiet and vague, she had no contact with guests and intended to have none*»; «*she gave them no encouragement at all; she and Clifford lived in their ideas and his books*»; «*Connie and he were attached to one another, in an aloof modern way*») і жінки-коханки («*she became small in his arms, small and nestling*»; «*she melted small and wonderful in his arms, she became infinitely desirable to him*»; «*she felt herself melting in flame, she felt him like a flame of desire*») [LChL]. При цьому образ жінки-коханки у ЛкТ ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ відіграє домінуючу роль, розкриваючи образ головної героїні лише на тлі появи в

її житті справжнього кохання. Така двоїстість формує й своєрідний набір асоціативно-образних ознак типажного концепту.

Як відомо, ЛкТ характеризується низкою релевантних ознак. До їх числа О. А. Дмитрієва уналежнює асоціативність, хрестоматійність, рекурентність, знаковість і прецедентність [Дмитрієва, Мурзінова 2016, с. 63]. Спостереження над емпіричним матеріалом показало, що ці параметричні ознаки ЛкТ є цілком прийнятними і для об'єкта нашого дослідження.

ЛкТ, що існують у колективній свідомості представників певної лінгвокультури, впізнаються і мають ряд **асоціацій**. Так, ЛкТ ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ викликає такий ряд асоціацій: леді – стриманість («*She wanted to say so many things, and she said nothing*».) – вихованість («*She was an amazon of the real old breed*».) – сміливість («*It's the courage of your own tenderness, that's what it is*».) – чуттєвість («*Her whole self quivered unconscious and alive, like plasm*».) – закоханість («*Connie was in love with him*».) – пристрасність («*Yet, while her passion was on her, she could not lie*».) – жіночність («*She was too feminine to be quite smart. She was considered a little old-fashioned and 'womanly'*») [LChL].

Під **хрестоматійністю** розуміється широка впізнаваність лінгвокультурного типажу. ЛкТ ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ добре відомий серед європейського культурного загалу. Він фігурує в різних типах дискурсу (наприклад, масмедійному), а також в різних типах мистецтва і в пам'ятках культури. Наприклад, у Великій Британії в місті Ноттінгем вже багато років працює ресторан 'The Lady Chatterly', що славиться традиційною англійською їжею та напоями, домашньою випічкою. Він стилізований під вікторіанську епоху та оформлений цитатами з роману Д. Г. Лоуренса.

Однією з важливих характеристик ЛкТ є **рекурентність**, тобто частотність у відтворенні масової свідомості. Ця характеристика дозволяє відмежувати ЛкТ від не-ЛкТ. Так, навряд чи можна розглядати кухаря в якості ЛкТ, оскільки ця фігура не настільки часто зустрічається в книгах, фільмах, творах мистецтва на відміну від політиків, чий образ лягають в основу літературних творів, про які знімаються фільми [Дмитрієва, Мурзінова 2016, с. 62]. ЛкТ

ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ фігурує в літературно-художньому дискурсі, його часто відтворюють у театрі, балеті, кінематографі та опері. Наприклад, у театрі ‘Salle Wilfrid-Pelletier’ (Монреаль, Канада) кожного сезону дають балет «Lady Chatterley’s Lover» за мотивами однойменного роману. Важко порахувати кількість театральних постановок і кіносценаріїв, що написані за мотивами роману про Леді Чаттерлей.

Характерною рисою ЛкТ є **знаковість**: типаж має репрезентувати культуру, служити знаком. Зокрема, Леді Чаттерлей є символом такої риси характеру, як сміливість – сміливість заявити всім про свої почуття до людини нижчого класу, сміливість йти проти підвалин суспільства. Її образ став знаковим для всіх жінок, які лише мають намір або навіть наважилися йти назустріч справжньому кохання. Чи можливо порахувати, скільки жінок потерпали від шлюбу з некоханою людиною? Чи можливо порахувати скільки жінок змогли вирватися з цього полону? Ні. Леді Чаттерлей одна із них, одна з перших, хто заявив про це відкрито («*And if one day you think Sir Clifford may be willing to divorce me, let me know, will you? I should like to be properly married to the man I care for*») [LChL].

Поряд із цим ЛкТ характеризується своєю **прецедентністю**, тобто він добре відомий усім представникам певної культурно-мовної спільноти, а звернення до ЛкТ відбувається у відповідних комунікативних практиках на постійній основі. Прецедентне ім'я ЛкТ є його символом. Тож і Леді Чаттерлей є і завжди буде символом сміливості. Її героїня уособлює всіх жінок, які наважилися духу слухати своє серце та йти за коханням. Чи будуть впізнавані прецедентні імена ЛкТ в іншій культурі, залежить від ступеню попиту типажу в когнітивній базі чужої культури. Не всі типажі дорівнюють прецедентним іменам. Крім того, ім'я може втрачати чи зберігати потенціал прецедентності при трансляції в іномовну культуру чи набуті іншого. Наприклад, для російської лінгвокультури таким прецедентним ім'ям є Анна Кареніна.

Формування та становлення уявлень про англійський національний характер відбувається у вікторіанську епоху, яка вважається однією з найяскра-

віших і найзначніших епох англійської історії. Національний характер англійців починає осмислюватися, перш за все, в літературі та дещо пізніше в літературній критиці. Самі письменники і критики виділяють цілу низку рис цього характеру, які, на їхню думку, визначають його сутність. Найчастіше предметом уваги дослідників стають образи джентльмена та леді як найбільш значимий зразок національного поведінки і способу життя [Bochner 2013, с. 115].

У 1920-ті роки в літературу Західної Європи і США прийшло покоління молодих письменників (Е. М. Ремарк, Е. Хемінгуей, Ф. С. Фіцджеральд і ін.), які відобразили у своїй творчості життя і звичаї «втраченого покоління» – молодих людей, які пройшли через Першу світову війну, духовно або фізично травмованих, зневірених в ура-патріотичних ідеалах і які гостро відчують свою неприкаяність і відчуженість [Ильина 2002, с. 45]. Це «покоління» вирізняється своїми соціоекономічними та гендерними особливостями, які відображають, з одного боку, нерівні можливості, що існували в повоєнний період, а з іншого, – зростання гендерної рівності [Prykhodko, Khodos 2017, с. 1058].

Леді Чаттерлей, недоречна в індустріальному серці Англії через свою схожість з лісовим гіацинтом, не намагається вирвати Кліффорда зі сфери його власного відчаю. Її роль пасивна: чоловік обожнює її, ніби Мадонну, вважаючи духовну близькість подружжя вищим щастям. Вона живе і не живе, наче в тумані, у куряві тивершольської шахти протікають її дні. Якщо не замислюватися, це схоже на сон, але насправді таке існування схоже на відчай, самотність і безвихідь, в якій вмирає її молодість, краса і жіноча сила – сила материнства, яка в ній живе. Леді Чаттерлей – розумна людина, але в першу чергу вона – жінка. Щоб жити, вона повинна відчувати себе коханою – не обожнюваною, не шанованою власним чоловіком з лякаючим фанатизмом, а просто улюбленою, живою, м'якою.

Леді Чаттерлей нескінченно розгублена: «*Vaguely she knew she was out of connexion: she had lost touch with the substantial and vital world*» [LChL]. Bi-

дрізнана від галасливого товариства, вона й не прагне до нього, але прагне чогось нового, незвіданого. Це є в перших квітах, у весняній зелені, що оживає в лісі, але тільки не в стінах непоказного Регбі-холу, який став її темницею (*«Her room was the only gay, modern one in the house, the only spot in Wragby where her personality was at all revealed»* [LChL]). Випадковий роман? Він їй вже не цікавий. Дитина? Немислимо. Розлучення? Ця думка навіть не приходить їй в голову. До того часу, доки на передньому плані не з'являється лісник її чоловіка – Олівер Меллорс. Це соромітний зв'язок для Леді Чаттерлей, заміжньої та заможної дами. Будь це людина з її ж кола, це не було б настільки засуджене суспільством явище. Так могла б подумати Леді Чаттерлей, якби він не виявився людиною одного з нею рівня, але одночасно більш сильним і більш чутливим, більш вразливим і чеснішим: *«He was well-fed and well-liking, his face and throat were handsome enough and he was a gentleman»* [LChL]. І якби всього цього він не розкрив у самій Леді Чаттерлей, Меллорс був джентльменом по духу і вихованню, але він був настільки ж далеким від жорстокого та цинічного світу, як і леді Чаттерлей.

ЛкТ ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ відомий суперечливістю своєї оцінки. Оскільки сучасна культура є явищем плюралістичним, еклектичним і стереоскопічним, він (типаж) поєднує в собі несумісні феномени: дружину і коханку, сексуальність і холодність, пробудження життя і його згасання. Лінгвокультурне типажування літературно-художнього образу ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ в англосаксонській етнокультурній корелює з такими модельно-особистісними чинниками, як асоціативність, хрестоматійність, рекурентність, знаковість, прецедентність. В їх основі лежать впізнаваність, що в колективній свідомості представників певної лінгвокультури спирається на асоціації зі стриманістю, вихованістю, сміливістю, чуттєвістю, тілесною закоханістю і зрештою – жіночністю.

Зазначимо, що ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ – це не тільки і не стільки лінгвокультурний типаж, ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ – це ще й соціокультурний типаж, подарований світові англійською літературою. **Лінгво-соціо-культурним типажем** ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ є тому, що в ньому відбито типізований образ жінки, яка шу-

кає кохання та живе ним. Для неї мають значення тільки справжні почуття та сексуальний потяг до коханого чоловіка. Заради цього вона готова пожертвувати всім на світі, навіть честю й майбутнім. І це є одночасно і сильною, і слабкою стороною ЛкТ ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ: слабкою – тому, що потребує від неї жертв, сильною – тому, що далеко не кожна жінка готова йти проти суспільства.

2.2. Антропоцентричний профіль ідіодискурсу Девіда Лоуренса

2.2.1. Лінгвопоетика «зовнішньої» людини

У культурологічних дослідженнях розглядається взаємозв'язок людського тіла і культурних практик, залежність, мінливість тіла під впливом установок культури, розвитку цивілізації, типу культури; тіло багатоаспектне, тому що є біологічною даністю, але в той же час воно невіддільне від ролі людини в суспільстві, культурі [Turner 2008, с. 112]. «Тілесність як соціокультурний феномен – перетворене під впливом соціальних і культурних чинників тіло людини, що володіє соціокультурними значеннями і смислами і виконує певні соціокультурні функції» [Культурологія 1997, с. 464].

Людське тіло (його частини, параметри, характеристики), на думку багатьох дослідників, є одним із об'єктів живої природи. Як об'єкт природи тіло характеризується мінливістю своєї якості та форми під впливом вольових установок людини. Бажання змінити параметри і якісні характеристики свого тіла знаходиться у прямій залежності від смаків, «стилю епохи» [Лихачев 1970, с. 122], вимог часу. Відповідно до моди, тобто панівним смаком населення в даний момент і об'єктивними вимогами, зумовленими розвитком цивілізації, змінюються еталони зовнішності, і, відповідно, змінюється характер і її естетичного впливу. Людське тіло має форму, яка була одягнена в матеріал.

У зв'язку з тим, що людина живе не ізольовано, а включена в соціокультурний простір, її тілесність піддається перетворенню з суто біологічної функції у функцію знакову, яка несе інформацію про соціальні, культурні, інтелектуальні, професійні властивості людини як об'єкта і суб'єкта культури. Для тіла (ширше – зовнішності) людини ця знаковість є первинною, в мові ми маємо її відображення (вторинна семіотизація) [Коротун 2002, с. 42].

На думку С. Н. Яременко, «сутність людини, її індивідуальність визначаються не тільки внутрішніми засадами – психічними і духовними. Бо крім розуму, совісті, боргу і т.п. у людини є також плоть, голос, хода, міміка, жести, він одягає своє тіло одягом, надягає на нього прикраси і т.д.» [Яременко 1992, с. 4]. Таким чином, людина реалізує себе не тільки у внутрішньому плані, а й у зовнішньому. У культурі виявляються різні модифікації людини «зовнішнього» – тілесного, поведінкового, одягненого. Як і М. М. Бахтін, С. Н. Яременко підкреслює, що зовнішність індивіда, яка несе найрізноманітнішу інформацію про нього самого, його місце в соціальному просторі, «має виняткове значення не тільки для соціального оточення, а й для самого індивіда. Бо втрата будь-яких рис свого зовнішнього вигляду може сприйматися індивідом як втрата своєї самості, ідентичності свого «Я» [Яременко 1994, с. 44].

Головна героїня роману «Коханць Леді Чаттерлей» Леді Чаттерлей саме переживає втрату своєї ідентичності не тільки духовної, але й фізичної. Якщо порівняти описи Констанції до життя з Кліффордом, під час і після (тобто упродовж життя з ним в одному домі, але фізичною відданістю Меллорсу), то можна побачити ланцюжок «розквіт-занепад-розквіт» у її зовнішності, що не може залишитися непоміченим. На початку роману перед нами постає рум'яна дівчина, яка ще не зневірилась у коханні до свого чоловіка, але вже змирилась з положенням скоріше дружини-помічниці, аніж коханої (у всіх сенсах) дружини. Констанція Рейд-Чаттерлей (початок сімейного життя): *«Constance, his wife, was a ruddy, country-looking girl with soft brown hair and sturdy body, and slow movements, full of unusual energy. She had big,*

wondering eyes, and a soft mild voice, and seemed she was just to have come from her native village» [Lawrence 2008, с. 4]

Констанція Чаттерлей – це період, коли вона відчувала себе нещасною у пастці шлюбу з Кліффордом. У той момент вона вже зневірилась у можливості бути щасливою з чоловіком у фізичному та емоційному планах. Вже тоді вона усвідомлювала, що душа Кліффорда мертва, та скоро і її душа помре, бо тіло свідчило саме про це: *«Instead of the ripening its firm, down-running curves, her body was flattening and going a little harsh. It was as if she had not had enough sun and warmth; it was a little greyish and sapless»*. *«Her body was going meaningless, going down and opaque, so much insignificant substance. It made her feel immensely depressed and hopeless»*. *«She's getting thin...angular. It's not her style. She's not the pilchard sort of little slip of a girl, she's a bonny Scotch trout»* [Lawrence 2008, с. 171].

Констанція (ще не Мелорс, але вже і не зовсім Чаттерлей) – це період, коли вона пізнала справжнє чуттєве кохання з чоловіком, який був здатний відкрити та оцінити її жіночність і красу. Разом із тим як розквітла душа Леді Чаттерлей, розквітнуло і її тіло: *«..swaying up again and coming belly-forward through the rain, then stopping again so that only the full loins and buttocks were offered in a kind of homage towards him, repeating a wild obeisance. He watched the beautiful curving drop of her haunches. That fascinated him today»*. [Lawrence 2008, с. 310]

Зовнішність людини «звернена до інших людей» [Кон 1978, с. 58], і внаслідок цього вона наділена здатністю передавати людям інформацію про внутрішній світ особистості, виявляти індивідуальні, властиві тільки цій людині якості й характеристики. Саме з цієї точки зору зовнішність інформативна і комунікативна: вона є засобом «пізнавального акту, який реалізується на основі одночасного включення різних рівнів свідомості, основу якого складають емоції» [Богуславський 1994, с. 91].

Крім того, зовнішність подається Лоуренсом як естетичний об'єкт, тобто «вона наділена виразністю і здатністю естетично впливати того, хто

сприймає» [Бахтін 1979, с. 34]. Інакше кажучи, зовнішність – об'єкт різноспрямованої пізнавально-оцінної діяльності.

Проаналізувавши ідіодискурс Девіда Лоуренса ми виокремили параметри зовнішності, які автор використовує для описання своїх героїв. Кількісне відображення цих параметрів можна побачити у Таблиці 2.2. Тут бачимо, що більшу частину опису зовнішності автор присвятив деталізації фізичних параметрів, тобо зріст, об'єм, обриси тіла і т.д., це складає 54% від загальної кількості описань представлених у відсотках. Це свідчить про те, що зовнішнє тіло людини являється своєрідним екраном внутрішньої людини і письменник активно використовує фізичні параметри для надання більш повного описання героя. Лише 3% складають часові параметри зовнішності. Естетичні параметри сягають 11% в усьому ідіодискурсі. Варто відзначити, що естетичний аспект зовнішності в даному випадку виступає як вихідний з прагматичного: фізична сила = міцність тіла = витривалість = краса. 7% складають інтелектуальні параметри та 11% психоемоційні. Письменник приділяє достатньо велику увагу психоемоційному стану героїв, тим самим надаючи повний портрет персонажів. Соціальні та гендерні параметри становлять по 7%, що також являються невід'ємною частиною ідіодискурсу Лоуренса, адже вся творчість письменника пронизана тематикою соціальної нерівності та гендерної стереотипності. Письменник засуджує ці явища, тому для відображення цього у своїй творчості він малює своїх героїв різними, з різними рисами характеру.

Таблиця 2.2

Кількісне відображення параметрів зовнішності в ідіодискурсі Лоуренса

Параметри зовнішності	Лексичні засоби відображення параметру	Кількість, (%)
1. Фізичні параметри		
a) зріст	<i>Very tall, short, rather tall;</i>	
b) об'єм	<i>Fat, thin, thick, slim, lean;</i>	54%

c) обриси тіла	<i>Thin, white figure, good figure,</i>	
d) стан здоров'я	<i>down-slipping richness body;</i>	
e) фізична сила і фізичний стан тіла	<i>Healthy, fresh, mordible, sensitive, normal;</i>	
f) фізичні характеристики тіла і його частин	<i>Weak, strong, heavy, as strong as a bull;</i> <i>Blue eyes, full, hazel, slightly prominent eyes, dark blue eyes, dark hair, almost black, dark red moustache;</i>	
2. Часові параметри	<i>Old, young</i>	3%
3. Естетичні параметри	<i>Yellow face, lovely hair, elegant, clumsy, beautiful, ugly, though</i>	11%
4. Інтелектуальні параметри	<i>Bold-faced, faint smile, ironical smile, smart</i>	7%
5. Психоемоційні параметри	<i>Sad, cheerful, happy, angry, chirpy, bright, sensitive</i>	11%
6. Соціальні параметри	<i>Aristocratic, gentleman, lady, well-to-do intelligentsia</i>	7%
7. Гендерні	<i>Male, female, ladylike, womanly</i>	7%
Разом		100%

«Тіло» є ключовим, центральним поняттям семантичного простору «зовнішньої людини». Тіло Лоуренсівської людини характеризується різними 1) **фізичними** параметрами (див. Рис. 2.1.):

a) зріст (tall, short): «*She was not very tall, a bit Scottish and short; Duncan was a rather short»; «*He was moderately tall*»; «*Daniele was beautiful, tall and well-shapen; he stood, tall and slender; Mellors stood rather tall and thin; The man is engine-driver at High Park, tall, with a beard*» [LChL]. «*She was a tall**

woman with white hair. He was there beside her, tall and uncouth and yet self-possessed. His elder brother was standing outside the gate at playtime, a youth of about fifteen, tall and thin and pale». [TR]. «William, who was a tall lad for his years, but very sensitive, had gone pale, and was looking in a sort of horror at his father. She had such a short body on her high stool that her head, with its great bands of bright brown hair» [SaL].

b) величина, об'єм (thin, full): «shot ultimately by fat men after breakfast»; «with her aristocratic thin face»; «who was a tall thin fellow»; «thick male legs; his thighs and slim belly; her beautiful slim arms; he slim little chick was greyish; said the lean and freckled Tommy Dukes» [LChL]. «She pointed him to a plump, sly, malicious little face carved in stone» [TR]. «'It's only a thick skin I've got that doesn't show the blood through,' he answered» [SaL].

c) обриси тіла (figure, body): «Connie watched his thin, white figure, and it looked to her like a ghost, an apparition moving away from her. She had been supposed to have rather a good figure. Her body should have had a full, down-slipping richness; but it lacked something. Her body was flattening and going a little harsh. Her body was already beginning to slacken, with a slack sort of thinness, almost withered, going old before it had ever really lived» [LChL]. «Mrs. Morel's small figure seemed not to observe. Yet he was good-looking, with his fair hair and blue eyes full of energy, and with his healthy body that seemed to take equality with her» [SaL]. «He trusted to his good looks and handsome figure, his refinement, his decent education to get him most of what he wanted, and he was not disappointed» [TR].

d) стан здоров'я (healthy, fresh): «with his ruddy, healthy-looking face; The healthy boy with his fresh, clumsy sensuality that she had then been so scornful of! Give me the child of any healthy, normally intelligent man. Clifford was almost morbidly sensitive about these stories» [LChL]. «He saw her face, the skin still fresh and pink and downy, but crow's-feet near her eyes, her eyelids steady, sinking a little, her mouth always closed with disillusion» [SaL]. «Like most miners, he was pale, but healthy and taut. This sister, a healthy young Irishwoman,

led him down the ward. Brangwen began to knit his brows, the old, unhealthy uneasiness, the unskinned susceptibility came on the child again» [TR].

e) фізична сила і фізичний стан тіла і його частин: «She felt weak and utterly forlorn. She adored him till her knees were weak as she walked. had got a strong young man as chauffeur; She's grown heavy, and more common than ever, and as strong as a bull; clinging fast to his thin, strong naked body» [LChL]. «In the end, she felt weak, exhausted and thoroughly depressed. He felt strong, physically, carrying her on his breathing. She had very handsome, strong arms, rather surprising on a smallish woman. His vigorous warm hands were playing excitedly with the berries» [TR].

f) фізичні характеристики тіла і його частин (blue eyes, dark hair): «her big, still-wondering blue eyes; He turned his full, hazel, slightly prominent eyes on her; her dark blue eyes blazing rather vaguely; his own eyes go dark, quite dark, the pupils dilating; he hair was dark, almost black; your hair isn't dark on your head: but your moustache is hard and dark red; and the dark hair of his breast» [LChL]. «Her grey-brown hair was taken smooth back from her brow and her high temples; the blonde hair grew low and fluffy; proud of his fair skin and blue eyes; clear, defiant blue eyes and their broad brow; Her blue eyes were very straight, honest, and searching» [SaL]. «He was a beautiful child, with dark gold ringlets, and dark-blue eyes which changed gradually to a clear grey. He was a rather small and rather finely-made boy, with dark brown hair and light blue eyes» [TR].

Також тіло Лоуренсівської людини характеризується й іншими параметрами, наприклад:

2) **часовими параметрами** (old, young): «And now becoming an old man, which is sad. The world's full of blasted old women. These men seemed so old and cold. Oh, the baby was married now, Edith, to a young man in Boots Cash Chemists in Sheffield. She, poor young thing, was just a young female creature to him; but a young female creature whom he had gone into and whom he desired again. A young servant-girl backed down the passage, shy and awkward» [LChL]; «The

young wife was silent. There was a silence as the young children entered, but none of the elders looked round. As a rule he seemed old for his years. Paul, look at this yellow one, isn't it – and a face just like an old man! Mr. Heaton was young, and very poor» [SaL]; «She saw him a man, young, full of vigour, making the world glow again for her» [TR].

3) *естетичними* (beautiful, ugly): «His face was yellow, blank, and like the face of an idiot; a rather lovely miniature of an eighteenth-century lady; And how lovely your hair is here! You are very elegant in your speech, Lady Chatterley!' the nameless man, moving on beautiful feet; He's clumsy, he's ugly; No wonder these people were ugly and tough» [LChL]; «The baby had a beautiful, rounded head that moved him passionately. Her dark hair was threaded with grey, her face was beautiful in its gathering age» [SaL]; «He was very pretty, with a mop of gold curls, and he loved his father from the first. William was only one year old, and his mother was proud of him, he was so pretty» [TR].

4) *інтелектуальними* (bold face, smart, dumb): «apparently him and a bold-faced young woman, no doubt his wife; and a somewhat plump, bold young woman with hair fluffed out and crimped; He looked up at her with a faint ironical smile. with a faint smile of his eyes; She was too feminine to be quite smart» [LChL]; «when even the smartest aristocrats had really nothing positive of their own to hold. He was well set-up, erect, and very smart» [SaL]; «She was an abrupt, quite smart young woman. His bold little mother did that. Brangwen marvelled over the cold, animal intelligence of the face» [TR].

5) *психоемоційними*: «He seemed sad, and she felt she was bothering him. Despair seemed to come down on him completely, and she was feeling happy, she hated despair. He remained strange and bright and cheerful, almost, one might say, chirpy, with his ruddy, healthy-looking face, and his pale-blue, challenging bright eyes» [LChL]; «Then she recovered, felt herself in a great loneliness, where-in she was sad but free. He gave the same brief, neighing little laugh, very sad and bitter now, and slotted back the bar of the gate» [SaL]; «Happy she never seemed, but quick, sharp, absorbed, full of imagination and changeability. But she

was enjoying herself, she was triumphant and happy as the darting needle danced ecstatically down a hem, drawing the stuff along under its vivid stabbing, irresistibly. Brangwen was a pleasant man to work with, cheerful and easy. He was always active, cheerful, gay, charming, trivial» [TR].

6) **соціальними** (worker hands, aristocratic demeanor): «Connie was well-to-do intelligentsia, but he was aristocracy. Miss Chatterley came sometimes, with her aristocratic thin face, and triumphed, finding nothing altered. 'he might almost be a gentleman» [LChL]; «The man was most amazingly a gentleman all the time, an aristocrat. He remained a fiery aristocrat» [TR]; «Wherever they went, they were the sensuous aristocrats, warm, bright, glancing with pure pride of the senses. He had a quick intelligence» [SaL].

7) **гендерними** (male, female): «rather strong, female loins she was considered a little old-fashioned and 'womanly'; to the strange male power; in some corner of her weird female soul; the old free-masonry of male sensuality» [LChL]; «She railed long and loud about her husband, but always with a balanced, easy-flying voice, with pride and male triumph while he scowled with mortification at the things she said and Eve, a small vivid, naked female shape, was issuing like a flame towards the hand of God, from the torn side of Adam» [SaL]; «He was the sensual male seeking his pleasure, she was the female ready to take hers: but in her own way. Her female hips seemed big and earthy, her ankles and her arms were too thick» [TR].

Рис. 2.1. Параметри реалізації «зовнішньої людини» в ідіодискурсі

Варто відмітити, що в Англії 1928 року (дата виходу роману «Коханець Леді Чаттерлей») класична жіноча фігура (широкі стегна, тонка талія, пишні груди) вийшла з моди. Пишні форми, що культивувалися на початку століття, надовго поступилися плоским формам. У моду ввійшла хлопчача фігура та коротка стрижка. Головна героїня роману «Коханець Леді Чаттерлей» є абсолютно протилежністю такої фігури, наприклад: «*Being a soft, ruddy, country-looking girl, inclined to freckles, with big blue eyes, and curling, brown hair, and a soft voice, and rather strong, female loins she was considered a little old-fashioned and 'womanly'. She was not a 'little pilchard sort of fish', like a boy, with a boy's flat breast and little buttocks. She was too feminine to be quite smart*» [Lawrence 2008, с. 37]. Він навіть порівнює її з рибою, бо аонп наче «риба» відчуває сили «уплисти» від незадовільняючої її реальності і отримати нарешті відчуття привабливості, бажаності її тіла.м яке їй надає інший чоловік [Галуцьких 2016, с. 274]. У такий спосіб, автор підкреслює недоречність Конні в оточенні холодної аристократії. Адже вони, зациклені на балачках про цнотливість, стверджують, що товариство жінок для них абсолютно не має ніякого значення: «*No, it's hopeless! I just simply can't vibrate in unison with a woman. There's no woman I can really want when I'm faced with her, and I'm not going to start forcing myself to it...My God, no! I'll remain as I am, and lead the mental life*», «*Connie felt again the tightness, niggardliness of the men of her generation. They were so tight, so scared of life!*» [Lawrence 2008, с. 37].

Аналіз висловлювань, що відбивають функціонально-семіотичну цінність зовнішності в ідіокартині світу Лоуренса, доводить, що мовний образ «зовнішньої людини» моделюється з опорою на лексичну семантику «знакових» понять. Для нього істотні умови спілкування, уявлення, пов'язані з аксіологічного того чи іншого елемента зовнішності людини, що і впливає на вибір того чи іншого мовного засобу для характеристики зовнішності людини.

2.2.2. Лінгвопоетика «внутрішньої» людини

Інтерес сучасної лінгвістичної науки до образу людини в мові знаходить відображення в численних дослідженнях ([Арутюнова 1999], [Вежбицкая 1996], [Карасик 2002], [Пименова 2007], [Постовалова 1982] і багато інших), в яких людина розглядається у двох основних аспектах: як з боку фізичної, так і духовної природи. Характеризуючи представлений в мові образ людини, Ю. Д. Апресян виділяє ряд «систем людини», що включають фізичне сприйняття, фізіологічні стани й реакції, дії, бажання, мислення, емоції, мова, вказуючи на високе місце в ієрархії систем тих з них, які відносяться до внутрішнього світу людини [Апресян 1995, с. 42-45].

Історичне тло, в умовах якого жив і творив Д. Г. Лоуренс, характеризується розвитком машинного виробництва та індустріалізації, розквітом матеріалізму та раціоналізму, які, у свою чергу, супроводжувалися певним застоєм справжніх і щирих емоцій [Tsur 2008, с. 203]. Сам письменник у своїх романах, новелах, картинах та есе не раз критикував сучасне йому суспільство за підробку емоцій. Філіп Ріф навіть зазначав, що Д. Г. Лоуренс був найталановитішим мрійником, який до кінця вірив у перемогу ірраціонального (тобто емоцій і почуттів) у сучасній йому раціональній культурі [Rehan 2017, с. 44]. Д. Г. Лоуренс був упевнений в тому, що розвиток машинної цивілізації паплюжить не тільки природу, а й емоційний світ людини.

Видається, що яскравість, рельєфність образів героїв ідіодискурсу Д. Г. Лоуренса багато в чому залежить від того, що саме автор «задіяв» при їх описі всі вищеназвані системи людини (див. Табл. 2.3). Герої роману представлені не тільки в чітких описах зовнішності, а й у плані їх характерів, думок, душевних станів тощо.

Таблиця 2.3

**Кількісні дані щодо актуалізації концептів «внутрішньої людини»
у романному просторі Д. Лоуренса**

	«Коханець Леді Чаттерлей»	«Сини та коханці»	«Веселка»
Душевний стан	21	46	96
Емоційний стан	97	113	152
Інтелектуальний стан	62	82	85
Разом	180	241	333

Релевантною виявляється також когнітивна модель «внутрішня людина → вмістище емоцій» [Пименова 2004, с. 157]. У наївній антропології диференціація станів людини відбувається за місцем їх локалізації в людському тілі [Путий 2009, с. 32]. Так, А.Д. Шмелєва розкриває характерний для англосовієтської картини світу зв'язок емоційних станів з душею, серцем і розумом людини. Душа сприймається як вмістище стану людини [Шмелев 2002, с. 303], серце – як головний орган кохання («*his heart melted suddenly for her; her heart was full of love to him*»). Як осереддя емоційного життя людини серце і душа протиставлені голові та мозку, в яких локалізуються інтелектуальні стани людини («*pure mind; mind can only analyse and rationalize; cold logic*») [Шмелев 2002, с. 313].

Так, у романі «Коханець Леді Чаттерлей» відображені реалізації ряду концептів внутрішнього світу людини (див. Рис. 2.2):

- 1) душевний стан (21 реалізація);
- 2) емоційний стан: любов, надія, туга, віра, радість, горе, страх, пристрасть, гнів, заздрість, честь, бажання, досада, злість, журба, смуток, страх, веселощі, ненависть, хвилювання, помста, дружба, блаженство, млість, захоплення, смуток, страх (97 реалізацій);
- 3) інтелектуальний стан: розум, дума, думка, мрії (62 реалізації).

У романі «Сини та коханці» (див. Рис. 2.2):

- 1) душевний стан (46 реалізацій);
- 2) емоційний стан: любов, надія, туга, віра, радість, горе, страх, пристрасть, гнів, заздрість, честь, бажання, досада, злість, журба, смуток, страх, веселощі, ненависть, хвилювання, помста, дружба, блаженство, млість, захоплення, смуток, страх (113 реалізацій);
- 3) інтелектуальний стан: розум, дума, думка, мрії (82 реалізації).

У романі «Веселка» (див. Рис. 2.2):

- 1) душевний стан (96 реалізацій);
- 2) емоційний стан: любов, надія, туга, віра, радість, горе, страх, пристрасть, гнів, заздрість, честь, бажання, досада, злість, журба, смуток, страх, веселощі, ненависть, хвилювання, помста, дружба, блаженство, млість, захоплення, смуток, страх (152 реалізації);
- 3) інтелектуальний стан: розум, дума, думка, мрії (85 реалізації).

Рис. 2.2. Параметри реалізації «внутрішньої людини» в ідіодискурсі

Душевний стан. Як показують дослідження, душа – це свого роду орган внутрішнього життя людини, не пов'язаний безпосередньо з фізіологічною стороною. З нею пов'язаний внутрішній світ людини, її думки, переживання почуття і прагнення. Внутрішній світ людини, зокрема душевний стан, – це область абстракції, складові цієї абстракції є явищами ірреальними, метафі-

зичними. У Д. Г. Лоуренса «душа» постає перед нами як дещо живе, наприклад (див. Табл. 2.4): «*And as his seed sprang in her, his soul sprang towards her too, in the creative act that is far more than procreative. All her soul suddenly swept towards him: he was so silent, and out of reach! She lay perfectly still, her soul washed transparent». Автор навіть порівнює її з птахом: «*But sometimes the soul does come up, shoots like a kittiwake into the light, with ecstasy, after having preyed on the submarine depths. But at sight of him something in Clifford's county soul recoiled. Michaelis talked frankly about himself, quite frankly, without affectation, simply revealing his bitter, indifferent, stray-dog's soul, then showing a gleam of revengeful pride in his success. The final fact being that at the very bottom of his soul he was an outsider, and anti-social, and he accepted the fact inwardly, no matter how Bond-Streety he was on the outside. Beneath his pale, immobile, disillusioned face, his child's soul was sobbing with gratitude to the woman, and burning to come to her again; just as his outcast soul was knowing he would keep really clear of her. That was her own private affair, and the one point on which, in her own queer, female way, she was serious to the bottom of her soul. The sense of deep physical injustice burned to her very soul. She was kind to Connie, and tried to worm into her woman's soul with the sharp gimlet of her well-born observations*» [LChL].*

Для того щоб описати зачерствілість душі, або її відсутність у персонажа, автор використовує такі порівняння: «*One of those creatures of the afterwards, that have no soul, but an extra-alert will, cold will. It had a peculiar soullessness. Dead fish of a gentleman, with his celluloid soul! The rippling running yellow flame made them both happy, warmed their faces and their souls. Their souls are awful inside them. At the same time, in some corner of her weird female soul, how she despised him and hated him! Now is the time to be chaste, it is so good to be chaste, like a river of cool water in my soul. After coffee Michaelis, restless and ill-sitting soul, wondered what he should do*» [LChL].

Таблиця 2.4

Виразення душевного стану в ідіодискурсі Лоуренса

Душевний стан	Спосіб вираження	Кількість, (%)
Soul	Епітети (<i>county soul; child's soul; outcast soul; woman's soul; awful souls; weird female soul; restless and ill-sitting soul</i>)	43,75%
	Метафори (<i>his soul sprang towards her too; her soul suddenly swept towards him; at the bottom of the soul; physical injustice burned to her soul; have no soul; cool water in my soul</i>)	37,5%
	Порівняння (<i>the soul does come up, shoots like a kittiwake; stray-dog's soul; like a dead fish, a celluloid soul</i>)	18,75%
Разом		100%

Емоційний стан. Більшу частину творів Девіда Лоуренса займають описи почуттів і емоцій героїв (див. Табл. 2.5). Ця особливість диктується темами та ідеями, які автор піднімає у своїх творах. Лоуренс виступає за відкриття і звільнення людських почуттів, скованих нормами сучасного суспільства. Мораль Лоуренса не ґрунтується на громадській думці, вона йде корінням у закладені природою потреби людини до любові і розуміння. На відміну від попередників, які зверталися до теми чуттєвості і вираження емоцій, Лоуренс збагачує цю тематику не тільки новими поетичними формами, а й змінює ракурс розгляду в літературі людських почуттів і емоцій. Відмінною особливістю опису почуттів у Лоуренса є глибокий психологізм і докладний опис емоцій людини в різних ситуаціях.

Так, при описі внутрішнього світу Конні, автор використовує доволі широку палітру слів для опису її почуттів (*bewilder, insulted, confused, surprised, dislike, like, hate, love, passion, attract, excited*): «*Connie went away completely bewildered. She was not sure whether she had been insulted and mortally*

offended, or not. She went home in confusion, not knowing what she thought or felt. Connie was surprised at her own feeling of aversion from Clifford. What is more, she felt she had always really disliked him. Not hate: there was no passion in it. But a profound physical dislike. Almost, it seemed to her, she had married him because she disliked him, in a secret, physical sort of way. But of course, she had married him really because in a mental way he attracted her and excited her» [LChL].

Кліффорд – замкнений у собі, на відміну від Меллорса. Він не виражає своїх почуттів та емоцій до Конні, тобто Кліффорд перестає перед нами стриманим аристократом, для якого сфера чуттєвого не відіграє великої ролі, він виражає лише стриманість: «*He was much too hurt in himself, the great shock of his maiming, to be easy and flippant. He was a hurt thing*» [LChL].

Меллорс – повна протилежність Кліффорду – не скупиться на почуття та їх вираження: «*I'm sorry, from the outside: all the complications and the ugliness and recrimination that's bound to come, sooner or later. That's when my blood sinks, and I'm low. But when my blood comes up, I'm glad. I'm even triumphant. I was really getting bitter. I thought there was no real sex left: never a woman who'd really "come" naturally with a man: except black women, and somehow, well, we're white men: and they're a bit like mud*» [LChL]. Коли Меллорса переповнюють емоції, то він переходить на діалект. «*'Ma lass!' he murmured. 'Ma little lass! Dunna let's fight! Dunna let's niver fight! I love thee an' th' touch on thee. Dunna argue wi' me! Dunna! Dunna! Dunna! Let's be together*» [LChL].

Стилістично, емоції виражені (див. Табл. 2.5.):

1) *enimетаму* («*with the complicated and confused anger; her soul felt dreary and lonely; Now he found himself struggling amid an ashen-dry, cold world of rigidity, dead walls and mechanical traffic, and creeping, spectre-like people; This first affair did not matter much: but the business of love was, at the bottom of his soul, the most serious and terrifying of all to him; She loved him with a dumb, aching love as he sat leaning with his arms on his knees, still and absorbed, unaware of her; the pure love came; the glistening, flower-like love; wanted Jesus*

to love her deliciously; had such a passionate love; a first taste of ash and of cold fear; an instinctive fear of petty people; the fear of nothingness, old physical fear, a mortal fear, a holy fear of me»);

2) **метафорами** («her heart sank to her shoes; her heart began to burn; her heart melted in hot pain; her heart stood still; heart gave a little thrill; Connie's heart broke; his heart melted suddenly; her woman's heart crying out; her heart began to weep; blood sinks; all his face glimmering with wicked laughter; yellow with anger; his soul screamed with fear and agony; his anger burst like a bubble surcharged; her heart was heavy; He felt a sort of emptiness, almost like a vacuum in his soul. The immense fundamental sadness, the grimness of ultimate decision, the fixity of revenge, and the nascent exultance of those that are going to triumph – these things she could read in their faces... She was some mystical object to them, some vehicle of passions too remote for her to grasp. Now she felt inside her quite another sort of power, something greater than herself, darker and more savage, the element flowing upon her»);

3) **порівняннями** («and she looked as rapt as if I had said the heavens had opened to you; His heart felt like a tight knot; Without her, they would have felt like straws in the wind, to be blown hither and thither at random; He felt like a broken arch thrust sickeningly out from support; She felt like the earth, the mother of everything. She felt like bright metal weighted down by dark, impure magnetism; For she felt like the swan among the geese, of superior heritage and belonging. She had an instinctive fear of petty people, as a deer is afraid of dogs») [LChL].

Таблиця 2.5

Вираження емоційного стану в ідіодискурсі Лоуренса

Емоційний стан	Спосіб вираження	К-сть, (%)
Fear	Епітети (<i>an instinctive fear, cold fear, the fear of nothingness, old physical fear, a mortal fear, a holy fear of me</i>)	46%

	Метафори (<i>her heart sank to her shoes; his soul screamed with fear and agony; his fear burst like a bubble surcharged; felt washed-out with fear; fear of the mining and iron</i>)	38,5%
	Порівняння (<i>His heart felt like a tight knot; fear of petty people, as a deer is afraid of dogs;</i>)	13,5%
Разом		100%
Love	Епітети (<i>tender love to the unknown man, love smooth, a sheer love for the woman, her blind, inarticulate love, , love might be a very terrible thing</i>)	31,25%
	Метафори (<i>his heart melted suddenly; The love in her fingertips caressed the leaves; For the bonds of love are ill to loose! wave of hot love went over her; Love was God's gift; love laughs at sludge; love died; his love turned back into her</i>)	50%
	Порівняння (<i>His love was a sort of insanity. Love was only a minor accompaniment. Love that was keenly close to hatred, or to revolt</i>)	18,75%
Разом		100%

Інтелектуальний стан. Інтелектуальна сфера «внутрішньої людини» представлена на відміну від емоційної невеликою кількістю описань (див. Табл. 2.6). «*Your pure mind is going as dry as fiddlesticks, from what I see of it. The mind can only analyse and rationalize. The logical mind pretends to rule the roost, and the roost turns into pure hate. So when he stared at Connie in his peculiar way, giving her his peculiar, precise information, she felt all the background of his mind filling up with mist, with nothingness*» [LChL]. Або: «*She had a curious, receptive mind which found much pleasure and amusement in listening to other folk. For some time her mind continued snapping and jetting sparks, but she was asleep before her husband awoke from the first sleep of his drunkenness. His mind was clear and hard, but his body was crying. His mind and hands were busy*».

Лоуренс не заперечував інтелекту як такого, але наполегливо вселяв, що людина не може і не повинна задовольнятися лише голосом розуму. «Наше

століття надлишково раціоналістичне. Ми знаємо дуже багато, зате майже нічого не відчуваємо» [Lawrence 1923, с. 67]. Лоуренс прагне повернути людину природі, почути майже змовклий під натиском розуму голос його плоті, підсвідомості, інстинктів. Він послідовно і пристрасно відкидає цивілізацію, а разом з нею і науку, філософію як засіб досягнення людини, Лоуренс проголошує свою релігію – віру в кров і плоть, які, на його думку, мудрішими, ніж інтелект. Саме несвідоме життя людини стала предметом вивчення Лоуренса. Він вважав, що найбільш яскраве і закінчене вираження життя отримує в одвічній драмі любові, у стосунках чоловіка і жінки. Романіст і філософ тлумачить ці відносини не як компроміс, але як напружену взаємодію – полюсів, одвічну боротьбу, в якій вивільняється енергія життя, в якій людина пізнає себе. Більш того, відносини чоловіка та жінки – це єдине джерело мистецтва.

Таблиця 2.6

Вираження інтелектуального стану в ідіодискурсі Лоуренса

Інтелектуальний стан	Спосіб вираження	К-сть, (%)
Mind	Епітети (<i>pure mind; receptive mind; curious mind; his mind was clear and hard</i>)	50%
	Метафори (<i>his mind filling with nothingness, with mist; her mind continued snapping and jetting sparks; his mind was busy</i>)	37, 5%
	Порівняння (<i>pure mind is going as dry as fiddlesticks</i>)	12,5%
Разом		100%

Кожному персонажу притаманний власний набір відображених у метафоричних моделях об'єктів чуттєвої та інтелектуальних сфер. Сам набір цих об'єктів так чи інакше описує внутрішній світ героя:

«Коханець Леді Чаттерлей»:

Конні: love, desire, feeling, hope, touch, warmth, sad, fear, happiness, vague.

Меллорс: strength, power, fearless, impressional, desire.

Кліффорд: hopelessness, logic, mind, coal, disabled.

«Сини та коханці»:

Micic Мопел: strong, responsible, love, dream, self-consciousness

Пол: depression, melancholy, fear, hypersensitivity, neurotic, emotional strain

Miriam: innocent, spiritual, deepness, high-minded, snob, egotistical

«Веселка»:

Том: substantial, uncommucativeness, lonely, dissolute, patriarchy

Лідія: love, passion, devotion, emancipated

Анна: brightness, fond, eager, feelings, dream, love.

Найбільшою кількістю та різноманітністю представлених проявів внутрішнього світу людини відрізняється головна героїня – Конні, яка переживає почуття та стани широкого спектру: від печалі до захвату, від зневіри до надії у світле майбутнє. При цьому емоції варіюються залежно від ситуацій, в які потрапляє головна героїня роману. Меллорсу притаманні різні прояви почуттів, однак якщо для нього характерні сила та відвага, то Кліффорд є абсолютною протилежністю. Сильний та водночас чуттєвий Меллорс протилежний інвалідності та стриманості Кліффорда.

Увага до «внутрішньої людини», яка втілена в різних засобах мови, уособлена як актуальністю розгляду людини в якості головного об'єкта сучасної антропоцентричної лінгвістики, так і важливістю проблеми трансляції художніх замислів, що відображені в інших картинах світу. Реалії внутрішнього світу представлені в широкому спектрі дій і станів, що притаманні різним героям. Найбільш частим суб'єктом образних висловлювань є душа, а із сфери емоцій та почуттів – кохання, що проявляється в тому чи іншому вигляді у головних персонажів. Кожен герой наділений власним набором почуттів, емоційних станів та їх проявів, що сприяє індивідуалізації образів.

РОЗДІЛ 3

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Дипломну роботу присвячено дослідженню когнітивно-поетичних вимірів ідіодискурсу Девіда Лоуренса, зокрема окресленню антропоцентричного профілю письменника. Робота над дипломною роботою відбувається в офісному приміщенні за робочим столом. Робоче місце оснащено ноутбуком та необхідною периферійною технікою (миша, клавіатура, принтер), а також обладнанням та меблями, що забезпечують комфортні умови праці, а саме столом, офісним стільцем, кондиціонером та освітлювальним приладом (лампю).

3.1. Аналіз потенційних небезпек

Звичне робоче середовище для перекладача – це офісні приміщення, зокрема, бюро перекладів з окремими кабінетами (зазвичай розрахованими на 3-6 чоловік або ж персональні кабінети). Поширеною практикою є фріланс, тому багато перекладачів працюють із дому, користуючись тією ж технікою та канцелярським приладдям, що і в офісах, або бронюють місце у коворкінгах, що представляють собою open-space зали, в яких працює велика кількість працівників.

Аналіз потенційних небезпек на робочому місці працівниками економіко-гуманітарної галузі починається з оцінки оточуючого середовища, урахування поведінки з відповідною технікою та канцелярським приладдям, психологічного навантаження та стресу під час роботи, які можуть бути викликаними різного роду причинами, а також усвідомлення причин та наслідків потенційних небезпек, не зумовлених людським фактором.

До потенційних небезпек на робочому місці офісного типу відносять такі:

- ураження електричним струмом, унаслідок несправності електрообладнання, яке використовується під час виконання трудових обов'язків, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм різного ступеню або навіть до летального наслідку;

- механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць;

- нервово-психічні навантаження, через специфічність роботи працівників економіко-гуманітарної сфери, яка передбачає постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими). Подібний характер роботи може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час певних короткотривалих негативних ситуацій, що може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів;

- кістково-м'язові порушення, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;

- негативний вплив електромагнітних, в тому числі і рентгенівських випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;

- підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а

також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху;

- незадовільні параметри мікроклімату робочого місця, у зв'язку з відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітряобмін, та опалювальної системи, які можуть викликати загальні захворювання;

- вірогідність загоряння, в зв'язку з використанням несправного електрообладнання, обігрівачів з відкритим теном, недотриманням, або порушенням правил протипожежної безпеки, відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі;

- неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей;

- виконання монотонних дій на роботі досить швидко призводить до пошкодження нервових клітин і так званого синдрому «втомленого співробітника», що характеризується почуттям хворобливості, пригніченості, а також зниженням темпів роботи.

3.2. Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила устрою електроуста-

новок») і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность. Защитное заземление, зануление», величина опору захисного заземлення електрообладнання приміщення – 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила устройства электроустановок. Электрооборудование специальных установок», приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожежебезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения» обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности» ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ по способу захисту людини від ураження електричним струмом, належать до I класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безопасной эксплуатации электроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безопасной эксплуатации электроустановок потребителей»

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок не раціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$).

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження.

Професія перекладача пов'язана з постійними контактами з іншими людьми – клієнтами-представниками інших культур та власне колегами. Залежно від самої діяльності (перекладач, редактор перекладів, проджект менеджер), стрес та непорозуміння можуть викликати специфічні вимоги, висунуті клієнтами до оформлення, розподілу, перекладу та термінів виконання завдання та внесення до нього правок, при необхідності, через які часто можуть виникати конфліктні ситуації всередині колективу. Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів.

Також професія перекладача (особливо письмового) відзначається виконанням монотонної роботи (підбір слів у словнику та набір перекладеного тексту), що призводить до пошкодження нервових клітин і так званого синдрому «втомленого співробітника», що характеризується почуттям хворобливості, пригніченості, а також зниженням темпів роботи. Основним заходом щодо боротьби з синдромом «втомленого робітника» є раціональне поєднання періодів праці та відпочинку (перерви). Перерва повинна бути достатньою для повного відновлення фізіологічних функцій. Позитивний вплив мають фізичні вправи під час перерви, автоматизація та механізація виробництва. З боку керівника, у такому випадку, виникає необхідність створення місця для емоційного розвантаження працівників – кімнати для відпочинку.

3.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину та знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования безопасности», вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т. д.). Вимоги до захисних елементів повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», на робочих місцях обладнаних ПК встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгенівського та електромагнітного випромінювань.

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче

1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори.

Для того, щоб визначити необхідний світловий потік у приміщенні довжиною $A = 14$ м, шириною $B = 8$ м, висотою $H = 3,8$ м, співвідношенням кольору стелі, стін, підлоги $\rho_{\text{ст}} = 70\%$, $\rho_{\text{с}} = 50\%$, $\rho_{\text{п}} = 30\%$, висотою робочої поверхні $h_p = 0,8$ м., з освітленням $E_{\text{н}} = 300$ лк при загальному освітленні, висотою звисання растрового ЛПО світильника від стелі $L/h = 1,4$ м, виконуємо такі розрахунки:

1. Кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]}, \text{ шт};$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника.

$$N_p = \frac{8}{(3,8 - 0,8) \cdot [1,4]} \approx 1,9 = 2, \text{ шт}$$

2. Максимально допустима відстань між рядами світильників L_{max} :

$$L_{\text{max}} = \frac{B}{N_p}, \text{ м};$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт.

$$L_{\text{max}} = \frac{8}{2} = 4, \text{ м}$$

3. Значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)};$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м.

$$i = \frac{14 \cdot 8}{(3,8 - 0,8) \cdot (14 + 8)} = 1,7.$$

4. Значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильниками вибраного типу.

Вибирається в залежності від виду джерела світла, типу обраного світильника, коефіцієнтів відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення. Для нашого типу приміщення коефіцієнт η становить 50% – 0,5.

5. Сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_Σ :

$$\Phi_\Sigma = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_z \cdot z}{\eta}, \text{ лм};$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу – 1,4;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z=1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

$$\Phi_\Sigma = \frac{300 \cdot 14 \cdot 8 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,52} = 99507, \text{ лм}$$

6. Умовна загальна кількість світильників у приміщенні N_{ce}^* :

$$N_{ce}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт};$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників,

м.

$$N_{св}^* = \frac{14 \cdot 8}{4^2} = 7, \text{ шт.}$$

7. Світловий потік умовного джерела світла Φ_l^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_l^*}, \text{ лм};$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_l^* = N_{св}^* \cdot n, \text{ шт};$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт. Кількість ламп у світильнику для нашого приміщення становить 2.

$$N_l^* = 7 \cdot 2 = 14, \text{ шт тоді}$$

$$\Phi_l^* = \frac{99507}{14} = 7107, \text{ лм}$$

8. Вибрати тип стандартної лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи Φ_l , і знайти коефіцієнт m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l). Для розрахунків ми обрали лампу виробництва компанії Osram типу BASIC T8 зі світловим потоком 2850 лм та потужністю 36 Вт:

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l}, \text{ тоді}$$

$$m = \frac{7107}{2850} = 2.49.$$

9. Оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні $N_{св}$:

$$N_{св} = N_{св}^* \cdot m, \text{ шт};$$

де: N_{ce}^* – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт.

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи.

$$N_{ce} = 7 \cdot 2.49 = 18, \text{ шт}$$

10. Фактична кількість ламп у приміщенні N_l :

$$N_l = N_{ce} \cdot n, \text{ шт};$$

де: N_{ce} – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_l = 18 \cdot 2 = 36, \text{ шт}$$

11. Загальна розрахункова освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_l \cdot N_l \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z}, \text{ лк};$$

де: Φ_l – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

N_l – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

$$E_p = \frac{2850 \cdot 36 \cdot 0,52}{14 \cdot 8 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 309,3, \text{ лк}$$

Виходячи з проведених нами розрахунків загальна розрахункова освітленість для нашого приміщення $E_p = 309,3$ лк.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам

ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках;

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны». Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені такі оптимальні значення параметрів мікроклімату: а) у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с; б) у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Оптимальні рівні позитивних (п+) і негативних (п-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень» і становить: $p+=1500-30000$ (шт. на 1см^3); $p-=3000-5000$ (шт. на 1см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у

повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

3.4. Засоби пожежної безпеки

У Кодекс цивільного захисту України надається таке визначення пожежі: «Пожежа – це неконтрольований процес знищування або пошкодження вогнем майна, під час якого виникають чинники, небезпечні для живих істот і навколишнього природного середовища».

ДСТУ EN 2:2014 у повній відповідності до європейського першоджерела (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004) встановлює класи пожеж залежно від матеріалу, тому пожежі, які можуть виникнути у офісних приміщеннях, позначається класом А – пожежа, що супроводжуються горінням твердих матеріалів, зазвичай органічного походження, під час горіння яких, як правило, утворюються тліючі вуглини.

Окрім цього, згідно з «Правилами експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677, визначені пожежі класу Е – горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В.

Згідно зі стандартом ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорії приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною безпекою», приміщення та будинки характеризують за категоріями А, Б, В, Г та Д. Офісні приміщення відносять до категорії Д – «знижено пожежонебезпечні», оскільки мова йде про наявність негорючих речовин і/або матеріалів у холодному стані (за температури навколишнього середовища), тобто комп'ютерів та периферійної техніки, освітлювального обладнання та кліматизаторів.

Також, відповідно до «Правил експлуатації та типовим нормам належності вогнегасників» затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677 на офісне приміщення, пло-

ща якого становить 112 м², слід передбачати 3 вуглекислотні вогнегасники з величиною заряду вогнегасної речовини 5 кг.

3.5. Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях

Найбільш повне та організоване виконання заходів цивільного захисту (ЦЗ) на об'єкті досягається завчасною розробкою плану заходів, які необхідно проводити при загрозі або виникненні надзвичайної ситуації (НС). План дій органів управління і сил ЦЗ (міністерств, відомств, областей, районів, міст, підприємств. Установ і організацій) із запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій розробляється на підставі законодавчих, директивних і нормативних документів і призначений для координації і діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також оперативності їх реагування на загрозу і виникнення НС, відвернення або зниження можливої загибелі людей, мінімізація матеріальних збитків і втрат та організацію задоволення першочергових потреб населення, яке постраждало.

План визначає порядок дій і відповідальність керівництва відповідних органів управління підприємств, установ і організацій, а також основні заходи щодо організації і проведення робіт із запобігання і ліквідації НС техногенного і природного характеру, узгодження термінів їх виконання, фінансові, матеріальні та інші ресурси, які необхідні для цих заходів і робіт. У план дій включаються заходи щодо захисту робітників і службовців, підтримування виробничої діяльності та інші з урахуванням обстановки після виникнення НС, передбачаються необхідна кількість сил і засобів для ліквідації наслідків НС. При плануванні використовуються необхідні вихідні дані та довідкові матеріали з урахуванням специфіки роботи та особливостей щодо відомчої та регіональної діяльності підприємства, організації чи установи. Щорічно, станом на перше січня, план коригується і вносяться відповідні зміни. Реальність плану перевіряється під час командно-штабних, комплексних об'єктових навчань та об'єктових тренувань ЦЗ.

Основу плану складають заходи щодо захисту робітників, службовців і членів їх сімей. При визначенні цих заходів враховується важливість та особливості виробничої діяльності об'єкта, основні завдання органів управління та сил ЦЗ щодо запобігання і ліквідації НС.

Евакуація населення – це один із заходів захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу під розосередженням мається на увазі організований вивіз з міст і інших населених пунктів, розміщення в зоні за містом вільної від праці зміни і службовців, які продовжують роботу у надзвичайних ситуаціях. До категорії розосередження відноситься також персонал об'єктів, які забезпечують життєдіяльність міста. Робітники і службовці, які відносяться до категорії розосередження після вивозу і розселення їх, позмінно виїжджають в місто для роботи на своїх підприємствах, а по закінченні роботи повертаються в зону за містом для відпочинку.

Кожному підприємству, навчальному закладу міста, з якого планується розосередження і евакуація, в заміській зоні призначається район розміщення, який в залежності від кількості робітників, службовців і членів їх сімей може включати один або декілька розміщених поряд населених пунктів. Райони розселення робітників і службовців в заміській зоні повинні знаходитись на такій відстані від міста, яка гарантувала б їх безпеку, а на переїзд людей для роботи в міста і їх повернення в заміську зону для відпочинку витрачалась би мінімальна кількість часу. Райони розселення розосереджених доцільно також розміщувати поблизу залізничних станцій і автомобільно-шляхових магістралей. Розселяють робітників і службовців з збереженням виробничого принципу. При цьому зберігається цілісність підприємства, полегшується відправка робочих змін в місто на роботу і забезпечення людей продуктами харчування та медичним обслуговуванням. Робітників і службовців підприємства, яке переносить свою виробничу діяльність у заміську зону, розташовують поблизу виробничих баз за районами розміщення робітників і службовців підприємств, які продовжують працювати в місті.

Евакуйоване населення, не зв'язане з виробництвом і яке не є членами сімей розосереджених робітників та службовців, розміщують у більш віддалені райони заміської зони, а населення, евакуйоване із зон можливого затоплення, в населених пунктах, які знаходяться поблизу цих зон. Евакуація передбачає вивід і вивіз населення із міст у безпечні райони в усіх напрямках від міста. Розосередження і евакуація в багато раз знижує густоту населення міст, а зрозуміло й втрати населення можуть бути значно зменшені. Розосередження і евакуація робітників, службовців і членів їх сімей організовуються і проводяться за виробничим принципом, тобто по лінії об'єктів, а евакуація населення, не зв'язаного з виробництвом, – за територіальним принципом – за місцем проживання через домоуправління і дирекції експлуатації приміщень. Діти переважно евакуюються разом з батьками, але не виключається можливість вивезення їх зі школами і дитячими садками.

Безпосередньо організацією і проведенням евакуаційних заходів займаються начальники і штаби цивільної оборони у містах, районах. Розосередження і евакуацію організовують та проводять після отримання розпорядження про їх проведення. Для проведення розосередження і евакуації використовуються всі види громадського транспорту (залізничний, автомобільний, водний), не зайнятого воєнними і невідкладними виробничими і господарськими перевезеннями, а також транспорт індивідуального користування. Для вивозу населення залізничним і водним транспортом використовують пасажирські поїзди, теплоходи, а при їх нестачі – і товарні вагони, вантажні судна та баржі.

Всі роботи по проведенню і організації розосередження та евакуації здійснюються у відповідності з планом і вказівками начальника ЦЗ об'єкту. Для керівництва розосередженням і евакуацією населення на об'єкті створюється евакуаційна комісія, а на великих об'єктах, крім цього можуть створюватися збірні евакуаційні пункти (ЗЕП). Для них відводяться школи, клуби і інші приміщення. Призначаються ЗЕГІ для збору, реєстрації і відправки населення, евакуйованого транспортом, на станції, пристані і інші пункти поса-

дки, а евакуйовані в пішому порядку – на вихідні пункти пішого руху. ЗЕП організовують поблизу залізничних станцій, платформ, портів, пристаней, а для населення, яке виводиться пішим порядком – поблизу маршрутів виводу в призначені райони.

На території ЗЕП і поблизу нього повинні бути підготовлені сховища (укриття) з розрахунком на розміщення в них людей, які можуть одночасно заходитись на пункті. Кожному ЗЕП присвоюють номер, приписують до нього промислові підприємства (об'єкти), які знаходяться поблизу, а також домоуправління, населення якого буде евакуюватися через даний ЗЕП. Отримавши розпорядження про проведення розосередження і евакуації, начальник ЦЗ об'єкту організовує виконання евакуаційних заходів у відповідності з планами ЦЗ і розпорядженнями старшого начальника.

Населення міста про початок евакуації повідомляється через підприємства, навчальні заклади, домоуправління, міліцію а також радіотрансляційну мережу і місцеве телебачення. Отримавши повідомлення про початок розосередження і евакуації, населення повинно підготувати і взяти з собою документи, гроші, необхідні речі і запаси продуктів та з'явитися на збірний евакуаційний пункт в попередньо визначеній годині. У випадку, якщо робітників і службовців розмістити разом з сім'ями неможливо, членів їх сімей евакуюють окремо в більш віддалені райони за напрямком розосередження і час їх появи на збірний евакуаційний пункт встановлюється окремо. Прибулих на збірний евакуаційний пункт людей реєструють, групують по вагонах залізничного ешелону або по автомашинах і у призначений час виводять до пунктів посадки на транспорт.

В місцях розселення звільняють приміщення, які призначені для розміщення розосереджувального і евакуйованого населення, уточнюють всі питання розміщення людей по будинках місцевих жителів, в пансіонатах, туристичних таборах, підсобних господарствах і інших громадських приміщеннях. Завчасно підготовляють колективні засоби захисту. Якщо сховищ до часу прибуття населення буде недостатньо, то організовують додаткове їх бу-

дування. Для виконання цих робіт залучають все працездатне населення, в тому числі і населення, яке прибуло з міста.

Забезпечення населення продуктами харчування і предметами першої необхідності покладається на службу торгівлі і харчування сільського району. Перші дві доби люди повинні харчуватися запасами продуктів, привезених з собою. Комунально-побутове обслуговування в районах розміщення покладають на місцеві комунально-побутові служби. Кількість їх при необхідності може бути збільшена за рахунок розгортання у заміській зоні комунально-побутових служб евакуйованим населенням. Медичне обслуговування населення покладають на існуючу мережу лікувальних закладів: лікарні, поліклініки, сільські медичні пункти і аптеки. Робота їх у надзвичайних умовах мирного і воєнного часу різко ускладнюється, тому що крім загальних хворих можуть поступити люди, уражені радіоактивними, хімічними речовинами і біологічними засобами.

Значно зростає роль надання медичної допомоги вдома. Тому вживають заходи до розширення мережі швидкої медичної допомоги, поліклінік, лікарень і медичних пунктів, а також по збільшенні чисельності медичних кадрів, залучають до роботи лікарів, медичних сестер, фельдшерів із евакуйованого населення і осіб, які мають медичну підготовку. Евакуйоване населення залучається до роботи на підприємствах, вивезених з міста, що продовжують роботу в заміській зоні, у фермерських, колективних і інших господарствах.

За особливими вказівками з великих міст може проводитись часткова (завчасна) евакуація. Вона проводиться без порушення діючих графіків роботи транспорту. Частковій евакуації підлягають:

- населення, яке не зайняте у сфері виробництва і обслуговування;
- студенти вищих навчальних закладів;
- учні середніх спеціальних навчальних закладів, професійно-технічних училищ і шкіл;
- пенсіонери, які знаходяться у будинках перестарілих і інвалідів;

- викладачі навчальних закладів та члени їх сімей.

При плануванні евакозаходів територію зони умовно прийнято рахувати в межах 30 км радіусу від атомної електростанції. Визначення зон хімічного зараження проводиться завчасно, виходячи із прогнозованого викиду сильнодіючих отруйних речовин в атмосферу. Зона можливого катастрофічного затоплення – це територія, в межах якої можливе затоплення у випадку пошкодження або зруйнування фронту опору гідровузла від дії стихійного лиха та катастроф. В межах зони хвиля прориву має висоту не менше 1,5 м, а швидкість потоку води 2,5 м/с. В залежності від наслідків дії проривної хвилі на території зони можливого затоплення виділяється зона катастрофічного затоплення з 4-годинними добіганнями цієї хвилі. Початкова ділянка зони катастрофічного затоплення, через яку хвиля прориву пройде протягом однієї години з моменту її утворення, називається ділянкою надзвичайно небезпечного затоплення. Заходи по евакуації людей плануються і готуються при повсякденній діяльності органів цивільної оборони, а здійснюються за особливим розпорядженням.

Документом, який визначає обсяг, зміст, терміни проведення заходів по евакуації і порядок їх виконання (у випадку аварії на АЕС), є «План заходів по захисту населення у випадку загальної радіаційної аварії на АЕС» (розділ «Евакуаційні заходи»). При плануванні евакуації враховуються такі особливості: характер і масштаби аварій, метеоумови і можливої радіаційної обстановки. Евакуація міського населення проводиться за територіальним принципом. Посадка на транспортні засоби здійснюється біля під'їздів житлових будинків і захисних споруд; населення сільської місцевості евакуюється за промислово-територіальним принципом, по сільськогосподарських кооперативах, колгоспах і ін. Одночасно з евакуацією населення вивозяться сільськогосподарські тварини. На межі 30-кілометрової зони (на основних маршрутах) утворюються контрольно-пропускні пункти з розгортанням постів дозиметричного контролю, медпунктів, пунктів санітарної обробки і проміжних пунктів евакуації (ППЕ).

Евакуація населення і частково сільськогосподарських тварин передбачається у два етапи. На першому етапі евакуйовані доставляються транспортом до контрольно-пропускних пунктів 30-кілометрової зони і висаджуються. Транспорт за межу зони не виходить; на другому етапі евакуйовані реєструються на проміжному пункті евакуації (ППЕ), і «чистим» транспортом розвозяться у райони (пункти) розселення; передбачається максимальне залучення транспортних засобів всіх видів з метою вивозу евакуйованих в стислі терміни, а із пристанційних сіл протягом чотирьох годин; планується виїзд населення на особистому транспорті; розміщення евакуйованих проводиться за промисловим принципом: колектив підприємства, організації з сім'ями розселяються в одному або кількох близько розташованих населених пунктах; колективні, фермерські і інші господарства розміщуються на базі відповідних колективних і інших господарств. Підселення здійснюється з розрахунку одна або дві сім'ї у будинок; райони розміщення людей і маршрути евакуації повинні мати дублюючі варіанти на випадок небезпечної радіаційної обстановки, коли основні використати неможливо.

Зволікання з евакуацією при аваріях на хімічно небезпечних підприємствах може призвести до отруєння і загибелі людей. Якщо є захисні споруди з фільтровентиляційним обладнанням, то потрібно негайно укрити в них робітників, службовців підприємства і населення. Документом, який визначає термін і порядок проведення евакуації, є розділ плану ЦЗ на мирний час. Він стосується захисту населення при аваріях на підприємствах, що використовують у своєму виробництві отруйні речовини. Планування евакуації населення, яке мешкає поблизу хімічно небезпечного підприємства, здійснюється по кожному об'єкті. При плануванні евакуації враховують:

- небезпечні концентрації отруйних речовин можуть зберігатися від декількох годин до декількох діб;
- незначне ураження людей отруйними речовинами через шкіру не потребує застосування засобів захисту шкіри при евакуації;
- особливості розповсюдження отруйних речовин.

У зв'язку із швидким розповсюдженням хмари сильнодіючої отруйної речовини (СДОР) збірні евакопункти не розгортаються. В умовах значної відстані від місць аварії евакуацію необхідно проводити комбінованим способом. Зони хімічного зараження при аваріях з розливанням СДОР можуть мати довжину від десятків метрів до десятків кілометрів. Це буде залежати від кількості розлитої СДОР, її виду, умов зберігання, а також від швидкості вітру і вертикальної стійкості повітря. Дуже важливо враховувати напрямок вітру.

У зв'язку з цим у плані ЦЗ повинно бути кілька варіантів відселення в залежності від напрямку вітру. Маршрути евакуації вибирають перпендикулярно до розповсюдження хмари СДОР. Розміщення евакуйованих планується в населених пунктах, що знаходяться за межею хімічного зараження, у будинках житлового сектора. У теплу погоду для розміщення евакуйованих використовують намети. Відстань евакуації залежить від масштабу аварії, і як правило, не перевищує 15 км від зони хімічного зараження. У пунктах тимчасового відселення передбачається розгортання медпунктів, підприємств торгівлі і інших необхідних засобів, які забезпечують життєдіяльність евакуйованого населення.

Планування, організація і здійснення заходів по евакуації населення і сільськогосподарських тварин із зон катастрофічного затоплення виконують начальники ЦЗ, штаби, служби, евакокомісії. Документ, який визначає організацію і порядок проведення евакуації, є розділ плану ЦЗ на мирний час, який стосується евакуації у випадку катастрофічного затоплення. Особлива увага приділяється плануванню і організації евакуації у випадку неочікуваного зруйнування споруд, гідровузлів при аваріях і стихійному лиху. У цих випадках на ділянках надзвичайного затоплення планується самостійний вихід населення і відгін сільськогосподарських тварин за зону можливого катастрофічного затоплення за найкоротшими маршрутами. При загрозі прориву гідроспоруд передбачається евакуація населення і тварин з усієї зони 4-

годинного добігання хвилі прориву. Планування евакуації здійснюється по кожній зоні катастрофічного затоплення. При плануванні визначається:

- кількість людей, які проживають в зоні катастрофічного затоплення;
- кількість сільськогосподарських тварин по видах у зоні катастрофічного затоплення;
- перелік населених пунктів, які знаходяться в зонах надзвичайно небезпечного затоплення з поміткою чисельності населення;
- перелік ОНГ, із них дитячих дошкільних закладів, шкіл, будинків престарілих, інвалідів та чисельність людей по кожному із них;
- маршрути виводу і вивозу евакуйованих, їх можлива пропускна спроможність і справність мостів та інших споруд.

ВИСНОВКИ

Розробка проблем, пов'язаних з індивідуально-авторськими художніми системами, є актуальною для сучасної лінгвістики. Пробудження інтересу дослідників до цієї теми є закономірним наслідком розвитку гуманітарного знання в руслі когнітивно-комунікативної (антропоцентричної) парадигми, в якій головним об'єктом дослідження стає людина. Однією з основних проблем сучасної лінгвістики є теоретичні питання опису, категоризації та інтерпретації індивідуальних художніх систем.

На сьогоднішній день дослідники не дійшли єдиного розуміння поняття «ідіостиль», і кожна концепція пропонує власні способи систематизації та моделювання. Значним недоліком більшості сучасних концепцій, що розглядають ідіостиль, є недостатня теоретична розробка основних положень, що визначають сутність ідіостилю і можливості його дослідження. Незважаючи на те, що ідіостиль розуміється всіма однаково як система змістовних і формальних характеристик, притаманних творам одного учасника, не вироблено єдиного алгоритму його дослідження. Останні розвідки з проблеми ідіостилю виявляють стійку тенденцію до його трактування через поняття концепту і концептосфери. Антропоцентрична спрямованість лінгвістики спонукає дослідників до пошуку не тільки індивідуальних особливостей творчості, матеріалізованих у мовних знаках, а й до пошуку зв'язку мови і картини світу людини, що створює художній текст.

Концептосфера ідіодискурсу Девіда Лоуренса задається мегаконцептом ПІСЛЯВОЄННА АНГЛІЯ / AFTERMATH OF WORLD WAR I. Будучи одиницею вищого рівня абстракції, він актуалізується засобами підпорядкованих йому ментальних одиниць, що дає підстави вважати ідіодискурс у цілому його глобальною комунікативною репрезентацією. Цей мегаконцепт охоплює в ідіостилі Девіда Лоуренса два гіперконцепти - ЖИТТЯ / LIFE та СМЕРТЬ / DEATH, кожен з яких спирається у своєму конституюванні на гіпоконцепти LOVE / КОХАННЯ, DESIRE / БАЖАННЯ і CIVILISATION / ЦИВІЛІЗАЦІЯ, FEAR / СТРАХ.

Кінцевими й далі неподільними складниками гіпоконцепту LOVE / КОХАННЯ є (ката)концептами NATURE, FEELINGS, SENSUALITY, HOPE, HAPPINESS. Для гіпоконцепту DESIRE/ БАЖАННЯ такими складниками постають WOMAN, MAN, BODY, SEX, TOUCH, FLOWERS. Гіпоконцепт CIVILISATION / ЦИВІЛІЗАЦІЯ об'єктивується (ката)концептами COAL, MINE, MONEY, HOPELESSNESS, LOGIC, WORK. Гіпоконцепт FEAR / СТРАХ відображає такі (ката)концепти: DISABLED, COLD, MIND, SADNESS, DEATH.

Особливим концептом постає в ідіодискурсі Лоуренса лінгвокультурний типаж ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ, що корелює в англосаксонській етнокультурні з такими модельно-особистісними чинниками, як асоціативність, хрестоматійність, рекурентність, знаковість, прецедентність. В його основі лежать впізнаваність, яка в колективній свідомості представників англійської лінгвокультури спирається на асоціації зі стриманістю, вихованістю, сміливістю, чуттєвістю, тілесним коханням і зрештою – жіночністю.

Своєрідна та неповторна концептосистема ідіодискурсу Девіда Лоуренса орієнтована на людину як мірило всіх речей. Людина також знаходиться в центрі уваги всього лінгвопоетичного розмаїття художнього світу Девіда Лоуренса. Вона (людина) постає в ньому у двох іпостасях – і як зовнішня, і як «внутрішня» особистість, котра стає одночасно об'єктом різноспрямованої пізнавально-оцінної діяльності митця.

«Зовнішня» людина характеризується різними фізичними, часовими, естетичними, інтелектуальними, психоемоційними, соціальними, гендерними параметрами, втіленими різноманітними лексичними засобами. Втрата духовної ідентичності героїв Лоуренса відображається на їхньому фізичному стані та зовнішньому вигляді. Зовнішність, якою автор наділяє своїх героїв, корелює з внутрішнім станом, адже від нього залежить здоров'я не тільки душі, але й тіла.

«Внутрішня» людина представлена в ідіостилі Девіда Лоуренса як вмістище емоцій. При цьому прояв внутрішніх станів людини відбувається за місцем їх локалізації в людському тілі. В такий спосіб актуалізується зв'язок, ха-

рактерний для англомовної картини світу, – зв’язок емоційних станів з душею, серцем і розумом людини. Душа сприймається як вмістище стану, серце – як орган кохання. Серце і душа, що є осередком емоційного життя людини, протиставлені в творчій Лабораторії Девіда Лоуренса голові та мозку, в яких реалізуються інтелектуальні стани людини. Реалії внутрішнього світу людини представлені в широкому спектрі дій і станів, що притаманні різним героям. Найтиповішими засобами реалізації лоуренсівської людини є епітети, метафори та порівняння.

Запропонований когнітивно-поетичний портрет ідіодискурсу Д. Г. Лоуренса може стати в перспективі основою лінгвокогнітивного, лінгвопоетичного та лінгво-соціокультурного опису інших ідіодискурсів та інших дискурсивних формацій на матеріалі різних природних мов.

SUMMARY

For modern linguistic studies, discourse analysis is relevant in the view of the definition of language as a cognitive phenomenon (V. I. Karacik, E. S. Kubryakova, A. M. Prykhodko, Y. S. Stepanov, I. S. Shevchenko, etc.). The issue of linguistic and cognitive analysis of idiodiscourse concerns both domestic and foreign scholars, including L. I. Belekhova, N. Bolotnova, O. P. Vorobyova, E. Semino, I. V. Tarasova, O. G. Fomenko and other.

The works of the English writer David Herbert Lawrence repeatedly became the object of attention of many scholars. However, despite a rather high interest in his work, a comprehensive study of the writer's idiodiscourse can hardly be considered exhaustive.

Today researchers have not reached a single understanding of the concept of idiostyle, and each concept offers its own ways of systematization and modeling. A significant disadvantage of most contemporary concepts that are considered idiostyle is the inadequate theoretical elaboration of the basic provisions defining the essence of idiostyle and the possibility of its study. Despite the fact that idiostyle is understood in the same way as a system of meaningful and formal characteristics inherent in the works of one participant, a single algorithm for its study has not been developed. Recent research on the problem of idiostyle reveal a steady tendency for its interpretation through the idea of the concept and the conceptosphere. The anthropocentric orientation of linguistics encourages researchers to find not only the individual peculiarities of works, materialized in language signs, but also the search for a connection between the language and the picture of the human world that creates literary text.

Conceptosphere of D. H. Lawrence's idiodiscourse is given by the mega-concept of AFTERMATH OF WORLD WAR I. Being a unit of a higher level of abstraction, it is actualized by means of subordinate mental units, which gives grounds to consider idiodiscourse as a whole its global communicative representation. This mega-concept covers in idiostyle of D. H. Lawrence two hyper-concepts

LIFE and DEATH, each of them relies on its constitution on the hypo-concepts LOVE, DESIRE and CIVILIZATION, FEAR. The ultimate and indivisible components of the hypo-concept LOVE are the (kata)concepts NATURE, FEELINGS, SENSUALITY, HOPE, HAPPINNES. For hypo-concept DESIRE there are such items as WOMAN, MAN, BODY, SEX, TOUCH, FLOWERS. Hypo-concept CIVILIZATION is objectified by (kata)concepts COAL, MINE, MONEY, HOPELESSNESS, LOGIC, WORK. Hypo-concept FEAR reflects the following (kata)concepts: DISABLED, COLD, MIND, SADNESS, DEATH.

A special concept that appears in Lawrence's idiodiscourse is linguocultural type of LADY CHATTERLEY, which correlates in the Anglo-Saxon ethnoculture with such model-personal factors as associativity, paradigmatics, recursion, significance, precedence. It is based on the recognition that, in the collective consciousness of the representatives of the English linguistic culture, relies on association with restraint, civility, courage, sensuality, carnal love and, ultimately, femininity.

The peculiar and unique conceptosystem of D. H. Lawrence's idiodiscourse is focused on a human as a measure of all things. Human is also at the heart of the entire linguopoetic diversity of the artistic world of D. H. Lawrence. Human appears in it in two images - both 'external' and 'internal' personality, which becomes simultaneously the object of a multi-directional cognitive-evaluative activity of the writer.

An 'external' human is characterized by various physical, time, aesthetic, intellectual, psycho-emotional, social, gender parameters, embodied in various lexical means. The loss of the spiritual identity of Lawrence's heroes is reflected in their physical condition and appearance. Appearance, which the author gives his characters, correlates with the internal state, because it depends on health not only the soul, but also the body.

An 'internal' human is represented in the idiodiscourse of D. H. Lawrence as a container of emotions. In this case, the manifestation of the internal states of man occurs at the place of their localization in the human body. In this way, the connection characteristic of the English-language picture of the world is actualized – the

connection of emotional states with the soul, heart and mind of human. The soul is perceived as a receptacle of states and heart as a body of love. The heart and soul, which is the center of human emotional life, are oppose to head and brain in the creative laboratory of D. H. Lawrence, in which the intellectual states of human are realized. Realities of the inner world of human are represented in a wide range of actions and states that are inherent to different heroes. The most typical means of realization the Lawrence human are epithets, metaphors and comparisons.

The proposed cognitive-poetic portrait of idiodiscourse of D. H. Lawrence can become the basis of the linguocognitive, linguo-poetic and linguo-sociocultural description of other idiodiscourses and other discursive formations on the material of various natural languages in the future.

IDIOSTYLE, IDIODISCOURSE, CONCEPT, CONCEPTOSPHERE, LINGUOCUTURAL TYPE, 'INTERNAL' HUMAN, 'EXTERNAL' HUMAN

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Текст и дискурс: учебное пособие для магистрантов. М. : Наука-Флинта, 2012. 232 с.
2. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания [Текст] // Вопр. языкознания. М. : Наука, 1995. № 1. С. 37-67.
3. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. 2-е изд., испр. М. : Языки русской культуры, 1999. I-XV, 896 с.
4. Бандровська О. Т. Гендерні конфігурації в романній творчості Девіда Лоуренса / Іноземна філологія. Львів : 2014. Вип. 126 (1). С. 11-19.
5. Бенвенист Э. Общая лингвистика. / под. ред. Ю. С. Степанова. М. : Прогресс, 1974. 446 с.
6. Богуславский В. М. Человек в зеркале русской культуры, литературы, языка. М. : Космополит, 1994. 283 с.
7. Болотова Н. С. Филологический анализ текста: учебное пособие. М. : Флинта-Наука, 2009. 174 с.
8. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / пер. с англ. М. А. Кронгауз. М. : Русские словари, 1996. 416 с.
9. Воркачев С. Г. Методологические основания лингвоконцептологии // Теоретическая и прикладная лингвистика. Вып. 3. Аспекты метакоммуникативной деятельности. Воронеж, 2005. С. 80-83.
10. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт. М. : ИТДГК «Гнозис», 2004. 192 с.
11. Галуцьких І. А. Тілесність у художній прозі англійського модернізму і постмодернізму (когнітивно-семіотичні студії): монографія. Запоріжжя : Кругозір, 2016. 628 с.
12. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. 5-е изд. М. : Наука, 1981. 139 с.
13. Дідух Х. Ідіостиль як відображення авторської картини світу // Філологічні науки. Риторика і стилістика: електрон. версія.

URL: http://www.rusnauka.com/15_2012/Philologia/2_114.doc.htm (дата зверення: 04.12.2018).

14. Дмитриева О. А. Лингвокультурный типаж с позиции культурных ценностей. М. : Высшая школа, 2002. 367 с.
15. Дмитриева О. А. Лингвокультурные типажи России и Франции XIX века: монография. Волгоград : Перемена, 2007. 307 с.
16. Дмитриева О. А., Мурзинова И. А. Теория лингвокультурных типажей. М. : Издательские решения, 2016. 442 с.
17. Задорнова В. Я. Восприятие и интерпретация художественного текста. М. : Высшая школа, 1984. С. 125-152.
18. Задорнова В. Я. Лингвопоэтика. Слово в художественном тексте // Язык, сознание, коммуникация: сборник статей / отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. М. : МАКС Пресс, 2005. Вып. 29. С. 116-126.
19. Ильина Т. В. История художественной литературы. Немецкая литература. М. : Высшая школа, 2002. 340 с.
20. Каламаж Р. В. Когнітивно-стильовий вимір у психологічних дослідженнях // Наукові записки. Серія «Психологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2012. Вип. 40. С. 32-40.
21. Кант І. Критика чистого розуму / пер. з німецької Юрія Федорченка. К. : Юніверс, 2000. 504 с.
22. Карасик В. И., Дмитриева О. А. Лингвокультурный типаж: к определению понятия // Аксиологическая лингвистика: Лингвокультурные типажи: сб. науч. тр. Волгоград : Парадигма, 2005б. С. 5-25.
23. Карасик В. И. Лингвокультурный типаж // Язык. Текст. Дискурс: Научный альманах Ставропольского отделения РАЛК. Вып. 5. Ставрополь : ПГЛУ, 2007. С. 86-89.
24. Карасик А. В. Фанат как типаж современной массовой культуры // Аксиологическая лингвистика: лингвокультурные типажи. Волгоград : Парадигма, 2005а. С. 269-282.
25. Карасик В. И. Языковые ключи. М. : Гнозис, 2009. 520 с.

26. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
27. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. М. : Наука, 1987. 263 с.
28. Кон И. С. Открытие «Я». М. : Наука, 1978. 367 с.
29. Конт О. Дух позитивной философии. (Слово о положительном мышлении) / перевод с французского И. А. Шапиро. Ростов н/Д : Феникс, 2003. 256 с.
30. Коротун О. В. Образ-концепт «внешний человек» в русской языковой картине мира: дисс. ... канд. филол. наук. Барнаул, 2002. 193 с.
31. Красных В. В. Свой среди чужих : миф или реальность. М. : Гнозис, 2003. 375 с.
32. Кубрякова Е. С. Виды пространства, текста и дискурса // Категоризация мира: пространство и время / материалы научной конференции. М. : Диалог-МГУ, 1997. С. 18-32.
33. Кухар-Онишко О. Індивідуальний стиль письменника: Генезис. Структура. Типологія. К. : Наука, 1985. 135 с.
34. Левіщенко М. С. Вікторіанський дискурс як соціокультурний феномен // Система і структура східнослов'янських мов : [збірник наукових праць]. К. : Знання України, 2008. С. 282-289.
35. Липгарт А. А. Лингвопоэтическое сопоставление: теория и метод. М. : Московский лицей, 1994. 250 с.
36. Липгарт А. А. Основы лингвопоэтики. М. : Диалог-МГУ, 1999. 332 с.
37. Лихачев Д. С. Человек в литературе Древней Руси. М. : Космополис, 1994. 238 с.
38. Лотман Ю. М. Символ в системе культуры // Внутри мыслящих миров. Человек. Текст. История. М. : Яз. рус. культуры, 1996. С. 146-160.
39. Маслова В. А. Лингвокультурология. М. : Академия, 2001. 334 с.
40. Пименова М. В. Концепт сердце: Образ. Понятие. Символ. Кемерово : КемГУ, 2007. 500 с.

41. Плющ К. Є. Леді Чаттерлей як лінгвокультурний типаж // Закарпатські філологічні студії. Ужгород, 2018. Випуск 3 (Том 2). С. 32-36.
42. Плющ К. Є. Лінгвопетичні особливості ідіостилю (на матеріалі романів Д. Г. Лоуренса) // Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євроінтеграційних процесів / матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Запоріжжя, 2017. С. 423-424.
43. Плющ К. Є. До співвідношення понять «ідіостиль», «ідіолект», «ідіодискурс» // Тиждень науки. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 16-20 квітня 2018 р. / Редкол. : В.В. Наумик (відпов. ред.) Електроні дані. Запоріжжя : ЗНТУ, 2018. С. 1579-1580.
44. Постовалова В. И. Язык как деятельность. Опыт интерпретации концепции В. Гумбольдта. М. : Наука, 1982. 223 с.
45. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 331 с.
46. Путій О. С. Дискурсивні параметри концептивного домену СТАН людини в німецькій лінгвокультурі // Каразинські читання: Людина. Мова. Комунікація: матеріали VIII всеукр. наук. конф. Харків, 5 лютого 2009. Харків, 2009. С. 242-244.
47. Рябых Е. Б. Метафоризация концептов природных явлений в поэтическом дискурсе (на материале русского и немецкого языков): диссертация... кандидата филологических наук. Тамбов, 2006. 125 с.
48. Самохіна В. О., Светочева А. С. Комічна домінанта регулятивності в ідіодискурсах американських гумористів XIX–XXI століть [Текст] // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2012. № 1023. С. 148-153.
49. Селиверстова Л. П. Лингвокультурный типаж «звезда Голливуда»: автореф. дис. ... канд. филол. наук / Волгоградский гос. ун-т. Волгоград, 2007. 19 с.
50. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

51. Серио П. Анализ дискурса во Французской школе. Академический Проект. Екатеринбург : Деловая книга, 2001. 702 с.
52. Ситченко А. Л. Визначення індивідуального стилю письменника (на основі структурування поняття) // Серія «Філологічна». К. : Дивослово. 2002. № 5. С. 48-50.
53. Сологуб Н. М. Мовний світ Олеся Гончара. К. : Наук. думка, 1991. 140 с.
54. Стуліна М. В. Лінгвокультурні типажі німецького постмодерністського дискурсу // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2010. № 897. С. 149-154.
55. Тарасов Е. Ф. К построению теории речевой коммуникации // Теоретические и прикладные проблемы речевого общения. М. : Наука, 1979. 147 с.
56. Тихонова А. Б. Особенности языковой личности ученого – представителя русского космофилософского дискурса [Текст] // European Researcher. Сочи, 2010. № 2. С. 207-211.
57. Фарино Е. Введение в литературоведение. СПб. : РГПУ им. А.И. Герцена, 2004. 639 с.
58. Хайдеггер М. Бытие и время / пер. с нем. В.В. Бибихина. Харьков : Фолио, 2003. 503 с.
59. Холшевников В. Е. Стихovedение и поэзия. Л. : ЛГУ, 1991. 357 с.
60. Чернявская В. Е. Дискурс как объект лингвистических исследований. СПб. : СПбГУЭФ, 2001. 147 с.
61. Шалина И. В. Уральское городское просторечие: лингвокультурные типажы // Известия уральского государственного университета. Гуманитарные науки. Филология. Екатеринбург. № 2. 2009. 444 с.
62. Шмелев А. Д. Русский язык и внеязыковая действительность. М. : Языки славянской культуры, 2002. 496 с.
63. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. Том. 1. М. : Мысль, 1993. 445 с.
64. Щепанский Я. Элементарные понятия социологии. М. : Прогресс, 1969. 237 с.

65. Яременко С. Н. Внешность человека в культуре. Ростов н/Д : Ростов. ун-т, 1992. 432 с.
66. Ясперс К. Смысл и назначение истории / пер. с нем. М. И. Левина. М. : Политиздат, 1991. 527 с.
67. Beaugrande R. Introduction to Text Linguistics. L. : Longman, 1981. 270 p.
68. Bochner S. Cultures in Contacts: Studies in Cross-cultural Interaction. N.Y. : Pergamon Press, 2013. 246 p.
69. Briggs A. A Social History of England. L. : Penguin Books, 1988. 320 p.
70. Dijk T. van. Discourse Studies. A multidisciplinary introduction. L. : SAGE, 1997. Vol. 2. 432 p.
71. Dijk T. van. Discourse and Communication. Berlin/New York : de Gruyter, 1985. 245 p.
72. Fillmore C. J. Frame and the Semantics of Understanding // Quaderni di Semantica (6) 2, 1985. 222 p.
73. Foucault M. The Archeology of Knowledge and the discourse on language. New York : Pantheon books, 1971. 215 p.
74. Fowler R. Linguistic and the Novel. L. : Methuen, 1977. 133 p.
75. Halliday M.A.K. Cohesion in English. L. : 1976. 11 p.
76. Küper Ch. Linguistische Poetik. Stuttgart: 1976. 14 S.
77. Lipgart A. A. «Irish Melodies» by Thomas Moore: The Linguopoetic Typology of Artistic Texts // Филология языка. Функциональная стилистика. Лингвопоэтика: сб. науч. ст. / под ред. А. Липгарта и М. Э. Конурбаева. М. : МАКС Пресс, 2001. 210 с.
78. Prykhodko A., Khodos I. Cognitive-communicative space of F. S. Fitzgerald's idiodiscourse // American Journal of Philology. V. 138. 2017. P. 1056-1063.
79. Rehan N. Rationalism and D.H. Lawrence: a 21st century perspective: электрон. версия: URL: <https://scholarworks.montana.edu/xmlui/bitstream/handle/1/2117/RehanN04.pdf?sequence=1> (дата зверения: 04.12.2018).

80. Semino E. Mind Style 25 years on // UK. : Lancaster University. V. 41. 2007. P. 153-203.
81. Triandis H. Culture and Social Behavior. N.Y. : McGraw Hill, 1994. 320 p.
82. Tsur R. Toward a Theory of Cognitive Poetics. Sussex Academic Press, 2008. 684 p.
83. Turner B. S. The Body and the Society: Explorations in Social Theory. SAGE Publications Ltd, 2008. 296 p.
84. Vergine L. Body Art: The Body as a Language. Skira, 2000. 192 p.
85. Whiteman W. The Substance of Feeling // Edinburgh : Canongate Books, 2012. P. 1-19.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

86. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. 2-е изд., стер. М. : УРСС : Едиториал УРСС, 2004. 571 с.
87. ЛЭС: Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. М. : Советская энциклопедия, 1990. 500 с.
88. УМЕ: Українська мова: [енциклопедія]. 2-ге вид., випр. і доп. К. : «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
89. LDCE: Longman Dictionary of Contemporary English München : Langenscheidt-Longman, 1995. 744 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

90. Лоуренс Д. Г. Фантазия на тему о бессознательном. Психоанализ и бессознательное. Порнография и непристойность. 2003. URL: <http://profilib.com/chtenie/142819/devidloureenspikhoanalizibessoznatelnoepornografiyainepristoynost4.php> (дата зверення 04.12.2018).

91. Lawrence D. H. Psychoanalysis and Unconscious. L.: Martin Secker (Ltd.), 1923. URL: <http://archive.org/stream/psychoanalysisan032594mbp#page/n135/mode> (дата зверення 04.12.2018).
92. Lawrence D. H. Lady Chatterley's Lover. L. : Penguin, 2008. 400 p.
93. Lawrence D. H. Sons and Lovers. L. : Penguin, 1968. 421 p.
94. Lawrence D. H. The Rainbow. L. : Penguin, 1969. 448 p.
95. Lawrence D. H. Women in Love. L. : Penguin, 1969. 544 p.

ДОДАТКИ**Додаток А****Відтиск****НАУКОВОЇ СТАТТІ АВТОРА У ФАХОВОМУ ВИДАННІ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

**ЗАКАРПАТСЬКІ
ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ**

Випуск 3
Том 2

Ужгород-2018

*Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з філологічних наук
відповідно до Наказу МОН України від 04.04.2018 № 326 (додаток 9)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: Зинюмря ІМ – *д. філ. н., професор*
 Заст. гол. редактора: Качмар О.Ю. – *к. філ. н.*; Зикань ХІ – *к. філ. н.*
 Відповідальний секретар: Ротко С.М. – *к. філ. н.*
 Члени редколегії: Бедзір Н.П. – *д. філ. н., професор*
 Зинюмря МІ – *д. філ. н., професор*
 Лизанець П.М. – *д. філ. н.*
 Пахомова С.М. – *д. філ. н., професор*
 Печарський А.Я. – *д. філ. н., професор*
 Полюжні М.М. – *д. філ. н., професор*
 Циховська Е.Д. – *д. філ. н., професор*
 Вереш М.Т. – *к. філ. н.*
 Гульва Д.В. – *к. філ. н.*
 Дерке М.Ж. – *к. філ. н.*
 Жовтани Р.Я. – *к. філ. н., доцент*
 Ноль Н.Й. – *к. філ. н.*
 Суран Т.І. – *к. філ. н.*
 Талабірчук О.Ю. – *к. філ. н.*
 Томенчук М.В. – *к. філ. н.*
 Bialek Edward – *доктор габілітований гуманістичних наук, професор (Польща)*
 Gierczyńska Danuta – *доктор габілітований гуманістичних наук, професор (Польща)*
 Nowakowska Katarzyna – *доктор габілітований гуманістичних наук, професор (Польща)*
 Pusztay János – *доктор наук, професор (Угорщина, Словаччина)*

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet

Вченою радою Державного вищого навчального закладу
 «Ужгородський національний університет», протокол № 6 від 21.06.2018 року.

Свідомство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
 серія КВ № 23097-12927Р,

видане Державною реєстраційною службою України 10.01.2018 р.

Офіційний сайт видання: www.zfs-journal.uzhnu.uz.ua

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 8

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

Лупьова Т.В. КОНЦЕПТ <i>РУМУНСЬКА КУЛЬТУРА</i> В ЕСЕ ПОЛА БЕЙЛІ ПРО КОНСТАНТИНА БРАНКУЗИ.....	7
Макухіна С.В. МОДЕРНИЗАЦІЯ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	12
Мизин Т.О. ЛЕКСЕМИ <i>BREAD / BROT</i> У НАЦІОНАЛЬНО-МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ.....	16
Пешкова О.А. СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ІНТЕРМЕДІАЛЬНОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ: КОГНІТИВНО-НАРАТИВНІ АСПЕКТИ.....	21
Пікалова А.О. ПРИНЦИПИ КОНСТРУЮВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ АНГЛОМОВНОГО ДИТЯЧОГО ПОЕТА.....	25
Площ К.Є. ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТИПАЖ.....	32
Приходько І.В. ОБРАЗНИЙ СКЛАДНИК КОНЦЕПТУ «КАНАДА» В КАНАДСЬКОМОВНИХ ВІРШОВАНИХ ТЕКСТАХ ПЕРІОДУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОЛОНІЗАЦІЇ КАНАДИ.....	36
Сердійчук Л.П. ВИКОРИСТАННЯ СТИЛІСТИЧНО МАРКОВАНИХ МОВНИХ ЗАСОБІВ У АВТОБІОГРАФІЯХ ЛАУРЕАТІВ НОБЕЛІВСЬКОЇ ПРЕМІЇ.....	40
Середюк Л.А. ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ.....	44
Сидоренко Т.В. КОГНІТИВНО-СЕМІОТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ ВИВЧЕННЯ СЕНСОРИКИ ЗАПАХУ І СМАКУ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ.....	49
Федишин М.І. ТЕОЛОГІЯ І П'ЯТИДЕСЯТНИЦЬКЕ ВЧЕННЯ: СУТНІСТЬ, ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТА ПІДХОДИ ДО ЇЇ АНАЛІЗУ.....	53
Цапів А.О. КАЗКА ЯК ЖАНР ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ: ТЕКСТ-ТИПОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	58
Чорний А.І. КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТАКТИКИ ПОСЕРЕДНИКА НА ЕТАПІ ПОБУДОВИ ДІАЛОГУ.....	63

РОЗДІЛ 9

ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО

Гуськова Л.В., Махачапшвілі Р.К. КАТЕГОРІЯ СЛОВА В СУЧАСНИХ ТЕОРІЯХ ІНФОРМАЦІЇ.....	68
Кулієва Айдан Фейруз кызы. К ВОПРОСУ АКТУАЛЬНОГО ЧЛЕНЕНИЯ В ЯЗЫКОЗНАНИИ.....	72
Лабенко О.В. СТРУКТУРА ТА СЕМАНТИКА ЗАКРІПКИ В УКРАЇНСЬКИХ, АНГЛІЙСЬКИХ ТА ФРАНЦУЗЬКИХ ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАМОВЛЯННЯХ.....	78
Литвинова Н.В. ПОНЯТИЕ СЛОВА И ПУТИ ЕГО ИЗУЧЕНИЯ.....	82
Мокрій Я.О. ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНИХ КОМУНІКАТИВНИХ КУЛЬТУР У ВІЙСЬКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	87
Рахманова Н.А. ПРОБЛЕМА ВЗАІМОСВЯЗИ МЕЖДУ СОЦИАЛЬНЫМИ И ЛИНГВИСТИЧЕСКИМИ СТРУКТУРАМИ ПОНЯТИЙ.....	93
Сидоренко О.М. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЗВ ПЕРУКАРЕНЬ МІСТА КІЄВА.....	97
Чеберяк А.М. МЕХАНІЗМ СТВОРЕННЯ НЕГАТИВНОГО ОБРАЗУ УКРАЇНИ НА СТОРІНКАХ РОСІЙСЬКИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	101
Шепітько С.В. ПРОБЛЕМА ТЕМАТИЧНОГО УГРУПОВАННЯ ПАРЕМІЙ ІЗ ПОЗИЦІЙ КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНОГО ПІДХОДУ.....	106
Ширинова Изаура Физули кызы. К ВОПРОСУ ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМЫ ВАРИАТИВНОСТИ В ЯЗЫКОЗНАНИИ.....	110
Ясногурська Л.М. ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ, ПОНЯТТЄВИЙ ТА ОБРАЗНО-МЕТАФОРІЧНИЙ СКЛАДНИК ЗРАДИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ.....	117

ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТИПАЖ

LADY CHATTERLEY AS A LINGUOCULTURAL TYPE

Плющ К.Є.,

*студентка гуманітарного факультету
Запорізького національного технічного університету*

Статтю присвячено вивченню лінгвокультурного типу Леді Чаттерлей у творі англійського романіста Д.Г. Лоуренса «Коханець Леді Чаттерлей». У ході аналізу було з'ясовано інваріантні та варіативні складники як самого концепту «лінгвокультурний типаж», так і об'єкта пропонованого дослідження – Леді Чаттерлей. Особливу увагу приділено аналізу концептуального змісту ЛКТ Леді Чаттерлей та його значущості для англійської лінгвокультури.

Ключові слова: лінгвокультурний типаж, концептуальний зміст, мовна особистість, прецедентність.

Статья посвящена изучению лингвокультурного типажа Леди Чаттерлей в произведении английского романиста Д.Г. Лоуренса «Любовник Леди Чаттерлей». В ходе анализа были изучены инвариантные и вариативные составляющие как самого концепта «лингвокультурный типаж», так и объекта предлагаемого исследования – Леди Чаттерлей. Особое внимание уделено анализу концептуального содержания ЛКТ Леди Чаттерлей и его значимости для английской лингвокультуры.

Ключевые слова: лингвокультурный типаж, концептуальное содержание, языковая личность, прецедентность.

The article is devoted to the study of a linguocultural type of Lady Chatterley in the work of the English novelist D.G. Lawrence 'Lady Chatterley's Lover'. In the course of the analysis the invariant and variational components of both, the concept of the 'linguocultural type' and the object of the proposed study – Lady Chatterley, were elucidated. Particular attention is paid to the analysis of the conceptual content of Lady Chatterley's linguocultural type and its significance for English linguistics.

Key words: linguocultural type, conceptual content, linguistic personality, content, precedence.

Постановка проблеми. Актуальність пропонованої розвідки зумовлена невпинним інтересом мовознавства до лінгвокультурних цінностей етносу. При цьому його цікавить, з одного боку, культурний (людський) фактор у мові, а з іншого – мовний фактор у людині. Мова розглядається як феномен культури та як виразник особливості національної ментальності, репрезентантами якої вважаються ментефакти культури – культурні концепти. Особливим різновидом культурних концептів є лінгвокультурний типаж (далі – ЛКТ). Виділяючи ЛКТ, ми моделюємо мовну (мовленнєву) особистість. Однією з таких модельних, типізованих особистостей англійської лінгвокультури є Леді Чаттерлей, яка й виступає об'єктом пропонованої розвідки. Натомість предметом дослідження є лінгвокультурна інтеріоризація цього ЛКТ у мовній свідомості англійців. Мета статті – опис головної героїні роману Д.Г. Лоуренса «Леді Чаттерлей» у термінах лінгвокультурного типажування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із актуальних напрямів дослідження людини у мові є лінгвокультурологія, яка враховує досягнення не лише лінгвістики, але й психології, соціології, культурології, літературознавства [7, с. 25]. Літературознавці виділяють художні образи, що втілюють індивідуальні та колективні риси

поведінки людей в певних обставинах. З точки зору психології особистість розглядається у своєму становленні (виховання в родині, школі) та як даність (з вродженими схильностями). Соціологічні класифікації особистостей ґрунтуються на виокремленні певних соціальних типів за гендерними, віковими, освітніми, професійними та іншими соціально значущими ознаками.

У лінгвістиці особистість розглядається як індивідуальний чи типовий носій різних комунікативних компетенцій, а «мовна особистість» пов'язується з «лінгвокультурним типажем». Вважається, що обидва вони співвідносяться між собою в гіперо-гіпонімічний спосіб: поняття мовної особистості є більш широким, а вивчення лінгвокультурного типажу – одним із підходів до дослідження мовної особистості [1, с. 10]. Тож поняття «мовна особистість» нерозривно пов'язане з «лінгвокультурним типажем» і співвідноситься з ним як загальне та одиничне.

Лінгвокультурні типижі являють собою певні соціокультурні типи – т. зв. «модельні особистості», головною ознакою яких є відображення ціннісних орієнтирів поведінки [5, с. 87]. Вони є концептами «типізованої особистості», образом, типізованим на основі соціокультурних критеріїв і специфічних характеристик вербальної та невербальної поведінки [8, с. 6]. Поряд із цим

вони постають і як узагальнені образи особистості, чия поведінка та ціннісні орієнтири відчутно впливають на лінгвокультуру в цілому, бо є показниками етнічної та соціальної своєрідності суспільства [2, с. 5]. Лінгвокультурні типажі верифікуються не тільки за ступенем яскравості, позитивності чи негативності, але й соціокультурної значущості [6, с. 9]. Це свідчить про те, що вони можуть бути особистостями як загально- так і локально-культурного масштабу, тобто фігурувати всередині соціальних груп, колективів, страт, дискурсів [9, с. 150].

Дослідники розглядають ЛкТ як ментальне утворення, що є різновидом концепту, оскільки становить квант знання, що відображає комплекс уявлень про певного представника суспільства [3, с. 45]. Власне, сукупність лінгвокультурних типажів і визначає етнічну та соціальну своєрідність суспільства, а отже, і його культуру. І.В. Шаліна наголошує на тому, що ціннісна складова ЛкТ уможливило питання про глибинні механізми і регулятори поведінкових реакцій. Йдеться про так звані архетипи – «вроджені приписи загального плану, що спонукають до активності або реагування на ситуацію». Тож і ЛкТ вона розглядає як «культурну оболонку архетипу», який зумовлює певні емоційно-чуттєві реакції та більш-менш типові дії [10, с. 144].

Виклад основного матеріалу. У своєму останньому романі Д.Г. Лоуренс створив один із літературних образів, який є впізнаваним і сьогодні, навіть для людей, які його не читали [11, с. 66]. В англоговорному світі відсоток людей, які НЕ знають історію Леді Чаттерлей та егеря Олівера Меллорса, – істотно малий. ЛкТ леді Чаттерлей – типізований образ заміжньої та заможної жінки, жінки зі впливовими зв'язками, закоханої в чоловіка нижчого класу, яка має до нього інстинктивний сексуальний потяг. Леді Чаттерлей відчуває себе в пастці безстатевго шлюбу із сером Кліффордом. Паралізований під час Першої світової війни, він не може задовольнити дружину ні фізично, ні емоційно та дозволяє їй зв'язок із чоловіком свого класу. Натомість вона знаходить вітху в обіймах підлеглого чоловіка нижчого класу – лісника Олівера Меллорса.

Лоуренс створив цей образ за мотивами вже існуючих сюжетів – зокрема, легенди про Сплячу Красуню, яка «прокидається» завдяки поцілунку незнайомця, та аркадського міфу про чистоту й невинність пасторального життя, що його втратила людина. Лоуренс видозмінює цей матеріал так, що він стає прийнятним для невротичного сучасного світу. Нічний жах або кома, з якої вихо-

дить героїня, – це той самий світ, в якому більшість людей змушені жити.

Концептуальний зміст ЛкТ леді Чаттерлей складається з двох частин: жінки-дружини в традиційному розумінні (*she was too feminine to be quite smart; she was quiet and vague, she had no contact with guests and intended to have none; she gave them no encouragement at all; she and Clifford lived in their ideas and his books; Connie and he were attached to one another; in an aloof modern way; Connie stuck to him passionately*) і жінки-коханки (*she became small in his arms, small and nestling; she melted small and wonderful in his arms, she became infinitely desirable to him; she felt herself melting in flame, she felt him like a flame of desire*) [14]. При цьому образ жінки-коханки у ЛкТ леді Чаттерлей відіграє домінуючу роль, розкриваючи образ головної героїні лише на тлі появи в її житті справжнього кохання. Така двоїстість формує її своєрідний набір асоціативно-образних ознак типажного концепту.

Як відомо, ЛкТ характеризується низкою релевантних ознак. До їх числа О.А. Дмитрієва уналежнює асоціативність, хрестоматійність, рекурентність, знаковість і прецедентність [3, с. 63]. Спостереження над емпіричним матеріалом показало, що ці параметричні ознаки ЛкТ є цілком прийнятними і для об'єкта нашого дослідження.

ЛкТ, що існують у колективній свідомості представників певної лінгвокультури, впізнаються і мають ряд *асоціатив*. Так, ЛкТ леді Чаттерлей викликає такий ряд асоціацій: леді – стриманість (*She wanted to say so many things, and she said nothing.*) – вихованість (*She was an amazon of the real old breed.*) – сміливість (*It's the courage of your own tenderness, that's what it is.*) – чуттєвість (*Her whole self quivered unconscious and alive, like plasm.*) – закоханість (*Connie was in love with him.*) – пристрастність (*Yet, while her passion was on her, she could not lie.*) – жіночність (*She was too feminine to be quite smart. She was considered a little old-fashioned and 'womanly'.*) [14].

Під *хрестоматійністю* розуміється широка впізнаваність лінгвокультурного типажу. ЛкТ леді Чаттерлей добре відомий серед європейського культурного загалу. Він фігурує в різних типах дискурсу (наприклад, мас-медійному), а також у різних типах мистецтва і в пам'ятках культури. Наприклад, у Великій Британії в місті Ноттінгем вже багато років працює ресторан «The Lady Chatterly», що славиться традиційною англійською їжею та напоями, домашньою випічкою. Він стилізований під вікторіанську епоху та оформлений цитатами з роману Д. Г. Лоуренса.

Однією з важливих характеристик ЛКТ є **рекурентність**, тобто частотність у відтворенні масової свідомості. Ця характеристика дозволяє відмежувати ЛКТ від не-ЛКТ. Так, напевно чи можна розглядати кухаря в якості ЛКТ, оскільки ця фігура не настільки часто зустрічається в книгах, фільмах, творах мистецтва на відміну від політиків, чий образ лягає в основу літературних творів, про які знімаються фільми [3, с. 62]. ЛКТ леді Чаттерлей фігурує в літературно-художньому дискурсі, його часто відтворюють у театрі, балеті, кінематографі та опері. Наприклад, у театрі «Salle Wilfrid-Pelletier» (Монреаль, Канада) кожного сезону дають балет «Lady Chatterley's Lover» за мотивами однойменного роману. Важко порахувати кількість театральних постановок і кіносценаріїв, що написані за мотивами роману про Леді Чаттерлей.

Характерною рисою ЛКТ є **знаковість**: типаж має репрезентувати культуру, служити знаком. Зокрема, Леді Чаттерлей є символом такої риси характеру, як сміливість – сміливість заявити всім про свої почуття до людини нижчого класу, сміливість йти проти підвалин суспільства. Її образ став знаковим для всіх жінок, які лише мають намір або навіть наважилися йти назустріч справжньому кохання. Чи можливо порахувати, скільки жінок потерпали від шлюбу з неkochаною людиною? Чи можливо порахувати, скільки жінок змогли вирватися із цього полону? Ні. Леді Чаттерлей – одна з них, одна з перших, хто заявив про це відкрито (*And if one day you think Sir Clifford may be willing to divorce me, let me know, will you? I should like to be properly married to the man I care for*) [14, с. 344].

Поряд із цим ЛКТ характеризується своєю **прецедентністю**, тобто він добре відомий усім представникам певної культурно-мовної спільноти, а звернення до ЛКТ відбувається у відповідних комунікативних практиках на постійній основі. Прецедентне ім'я ЛКТ є його символом. Тож і леді Чаттерлей є і завжди буде символом сміливості. Її героїня уособлює всіх жінок, які набралися духу слухати своє серце та йти за коханням. Чи будуть визнавані прецедентні імена ЛКТ в іншій культурі, залежить від ступеню попиту тинажу в когнітивній базі чужої культури. Не всі типижі дорівнюють прецедентним іменам. Крім того, ім'я може втрачати чи зберігати потенціал прецедентності в процесі трансляції в іномовну культуру чи набути іншого. Наприклад, для російської літкультури таким прецедентним ім'ям є Анна Кареніна.

Формування та становлення уявлень про англійський національний характер відбувається

у вікторіанську епоху, яка вважається однією з найяскравіших і найзначніших епох англійської історії. Національний характер англійців починає осмислюватися, перш за все, в літературі та дещо пізніше в літературній критиці. Самі письменники і критики виділяють цілу низку рис цього характеру, які, на їхню думку, визначають його сутність. Найчастіше предметом уваги дослідників стають образи джентльмена та леді як найбільш значимий зразок національного поведінки і способу життя [11, с. 115].

У 1920-ті роки в літературу Західної Європи і США прийшло покоління молодих письменників (Е. М. Ремарк, Е. Хемінгуей, Ф. С. Фіцджеральд і ін.), які відобразили у своїй творчості життя і звичай «втраченого покоління» – молодих людей, які пройшли через Першу світову війну, духовно або фізично травмованих, зневірених в універсальних ідеалах і які гостро відчують свою неприкаяність і відчуженість [4, с. 45]. Це «покоління» вирізняється своїми соціоекономічними та гендерними особливостями, які відображають, з одного боку, нерівні можливості, що існували в повоєнний період, а з іншого – зростання гендерної рівності [13, с. 1058].

Леді Чаттерлей, недоречна в індустріальному серці Англії через свою схожість із лісовим гіацинтом, не намагається вирвати Кліффорда зі сфери його власного відчаю. Її роль пасивна: чоловік обожає її, ніби Мадонну, вважаючи духовну близькість подружжя вищим шастям. Вона живе і не живе, наче в тумані, в куряві тивершольської шахти протікають її дні. Якщо не замислюватися, це схоже на сон, але насправді таке існування схоже на відчай, самотність і безвихідь, в якій вмирає її молодість, краса і жіноча сила – сила материнства, яка в ній живе. Леді Чаттерлей – розумна людина, але в першу чергу вона – жінка. Щоб жити, вона повинна відчувати себе коханою – не обожнюваною, не шанованою власним чоловіком із лякаючим фанатизмом, а просто улюбленою, живою, м'якою.

Леді Чаттерлей нескінченно розгублена: *Vaguely she knew she was out of connexion: she had lost touch with the substantial and vital world* [14, с. 56]. Відрізана від галасливого товариства, вона й не прагне до нього, але прагне чогось нового, незвіданого. Це є в перших квітах, у весняній зелені, що оживає в лісі, але тільки не в стінах непоказного Регбі-холу, який став її темницею (*Her room was the only gay, modern one in the house, the only spot in Wragby where her personality was at all revealed* [14, с. 77]). Випадковий роман? Він їй вже не цікавий. Дитина? Немислимо. Розлучення?

Ця думка навіть не приходить їй у голову. До того часу, доки на передньому плані не з'являється лісник її чоловіка – Олівер Меллорс. Це соромітний зв'язок для Леді Чаттерлей, заміжньої та заможної дами. Будь це людина з її ж кола, це не було б настільки засуджене суспільством явище. Так могла б подумати Леді Чаттерлей, якби він не виявився людиною одного з нею рівня, але одночасно більш сильним і більш чутливим, більш вразливим і чеснішим: *He was well-fed and well-liking, his face and throat were handsome enough and he was a gentleman* [14, с. 110]. І якби всього цього він не розкрив у самій Леді Чаттерлей, Меллорс був джентльменом за духом і вихованням, але він був настільки ж далеким від жорстокого та цинічного світу, як і леді Чаттерлей.

Висновки. ЛкТ леді Чаттерлей відомий суперечливістю своєї оцінки. Оскільки сучасна культура є явищем плюралістичним, еклектичним і стереоскопічним, він (типаж) поєднує в собі несумісні феномени: дружину і коханку, сексуальність і холодність, пробудження життя і його згасання. Лінгвокультурне типажування літературно-художнього образу леді Чаттерлей в англосаксонській етнокультурній корелює з такими модельно-особистісними чинниками, як асоціативність,

хрестоматійність, рекурентність, знаковість, прецедентність. В їх основі лежать впізнаваність, що в колективній свідомості представників певної лінгвокультури спирається на асоціації зі стриманістю, вихованістю, сміливістю, чуттєвістю, тілесною закоханістю і зрештою – жіночністю.

Просуваючись у своєму аналізі далі, зазначимо, що Леді Чаттерлей – це не тільки і не стільки лінгвокультурний типаж, Леді Чаттерлей – це ще й соціокультурний типаж, подарований світові англійською літературою. *Лінгво-соціокультурним типажем* Леді Чаттерлей є тому, що в ньому відбито типізований образ жінки, яка шукає кохання та живе ним. Для неї мають значення тільки справжні почуття та сексуальний потяг до коханого чоловіка. Заради цього вона готова пожертвувати всім на світі, навіть честю й майбутнім. І це є одночасно і сильною, і слабкою стороною ЛкТ Леді Чаттерлей: слабкою – тому, що потребує від неї жертв, сильною – тому, що далеко не кожна жінка готова йти проти суспільства.

Звідси й можливості подальшої перспективи досліджень, які уможливають вивчення інших ЛкТ англійської лінгвокультури, а з іншого – інтеріоризацію ЛкТ леді Чаттерлей в інших лінгво- та етнокультурах світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дмитриева О.А. Лингвокультурный типаж с позиции культурных ценностей. М.: Высшая школа, 2002. 367 с.
2. Дмитриева О.А. Лингвокультурные типы России и Франции XIX века: автореф. дис. ... доктора филол. наук / Волгоградский гос. пед. ун-т. Волгоград, 2007. 24 с.
3. Дмитриева О.А., Мурзинова И.А. Теория лингвокультурных типажей М.: Издательские решения, 2016. 442 с.
4. Ильина Т.В. История художественной литературы. Немецкая литература. М.: Высшая школа, 2002. 340 с.
5. Карасик В.И. Лингвокультурный типаж // Язык. Текст. Дискурс: Научный альманах Ставропольского отделения РАЛК. Вып. 5. Ставрополь: ПГЛУ, 2007. С. 86–89.
6. Карасик В. И. Языковые ключи. М.: Гнозис, 2009. 520 с.
7. Маслова В.А. Лингвокультурология: учеб. пособие для студ. высш. учебн. заведений. М.: ИЦ «Академия», 2001. 208 с.
8. Селиверстова Л.П. Лингвокультурный типаж «звезда Голливуда»: автореф. дис.... канд. филол. н. Волгоград: ВГУ, 2007. 19 с.
9. Стуліна М.В. Лінгвокультурні типи німецького постмодерністського дискурсу. Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. 2010. № 897. С. 149–154.
10. Шалина И.В. Уральское городское просторечие: лингвокультурные типы / Известия Уральского гос. ун-та. Филология. 2009. 444 с.
11. Bochner S. Cultures in Contacts: studies in cross-cultural interaction. N.Y.: Pergamon Press, 2013. 246 p.
12. Briggs A. Social history of England. L.: Penguin Books. 1988. 320 p.
13. Prykhodko A., Khodos I. Cognitive-communicative space of F.S. Fitzgerald's idiodiscourse. American Journal of Philology. V. 138. 2017. P. 1056–1063.
14. Lawrence D.H. Lady Chatterley's Lover. L.: Penguin, 2008. 400 p.

Додаток Б**ВІДТИСК НАУКОВИХ ТЕЗИСІВ АВТОРА У ФАХОВОМУ ВИДАННІ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
НТУ «ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ВСЕУКРАЇНСЬКА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ

**«СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, ОСВІТНІ ТА ФАХОВІ ПРОБЛЕМИ
МОЛОДІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»**

27 квітня 2018 року

м. Запоріжжя
ФОП Мокшанов В.В.
2018 р.

УДК 082.330.11
ББК 92.65.9
С69

Рецензенти:

Каленюк Ірина Сергіївна, доктор економічних наук, професор, директор Науково-дослідного інституту економічного розвитку ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Якубовський Сергій Олексійович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова.

С69 «Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євроінтеграційних процесів» : матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (27 квітня 2018 року, м. Запоріжжя. – Запоріжжя : Мокшанов В. В., 2017. – 448 с.
ISBN 978-617-7520-36-7

У збірці представлено матеріали учасників Всеукраїнської Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євроінтеграційних процесів». Розглянуто проблеми розвитку освітніх і фахових компетентностей молоді в умовах адаптації до європейського простору; визначено сучасні проблеми і тенденції розвитку бізнесу, фінансів, обліку та аудиту в контексті динамічних євроінтеграційних процесів; актуальні питання розвитку теорії та практики публічного управління та менеджменту; теоретико-прикладні проблеми маркетингу і логістики на регіональному та міжнародному рівнях, а також проблемні аспекти і перспективи розвитку гуманітарних наук в умовах європейської інтеграції. Запропоновано шляхи розв'язання соціально-економічних, освітніх і фахових проблем молоді в умовах євроінтеграційних процесів, включаючи забезпечення процесу реформування системи якості освіти та її прикладного спрямовування, регулювання зайнятості молоді та створення нових робочих місць, підвищення ролі культури і освіти молоді в процесі формування громадянських компетентностей.

Для наукових співробітників, фахівців органів державного управління та місцевого самоврядування, керівників підприємств різних форм власності, науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти.

УДК 082.330.11
ББК 92.65.9

© Автори статей, 2018
© Запорізький національний технічний університет, 2018
© Видавець Мокшанов В.В., оформлення, 2018
ISBN 978-617-7520-36-7

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, ОСВІТНІ ТА ФАХОВІ ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»

Плюш К. Є., Запорізький національний технічний університет ЛІНГВОПОЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛІО (на матеріалі романів Д. Г. Лоуренса)	423
Ставрук С. А., Львівський національний університет імені Івана Франка SOURCES OF LABOUR LAW	424
Ткачук І. М., Львівський національний університет імені Івана Франка GENERAL THEORETICAL CHARACTERISTICS OF THE LEASE AGREEMENT	426
Устименко М. В., Львівський національний університет імені Івана Франка SUPERVISION AND CONTROL OVER OBSERVANCE OF LABOR LEGISLATION	428
Фрис Д. І., Львівський національний університет імені Івана Франка APPREHENSION OF AN OFFENDER	429
Харлова А. В., Львівський національний університет імені Івана Франка TRAVEL SERVICES AGREEMENT	431
Цимбала М. В., Львівський національний університет імені Івана Франка ESTABLISHMENT OF LEGAL ENTITIES	432
Чайко А. В., Львівський національний університет імені Івана Франка CONSTITUTIONAL AND LEGAL STATUS OF THE SECURITY SERVICE OF UKRAINE	434
Чернявська В. Ю., Львівський національний університет імені Івана Франка TERMINATION OF AN EMPLOYMENT CONTRACT AT THE INITIATIVE OF AN EMPLOYEE	436
Число М. Ю., Львівський національний університет імені Івана Франка CONSTITUTIONAL LEGAL STATUS OF TEMPORARY OCCUPIED TERRITORIES: COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS	438
Шакула Д. С., Львівський національний університет імені Івана Франка COLLECTIVE DISMISSAL	440
Яцків М. М., Львівський національний університет імені Івана Франка PROBLEMS OF DIRECT ACTUAL HARM AS AN ELEMENT OF THE GROUND OF THE MATERIAL LIABILITY OF THE EMPLOYEE	442

Плющ К. Є., магістрант

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

Науковий керівник – д. філол. н., доц. Приходько А. М.

ЛІНГВОПОЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛЮ (на матеріалі романів Д. Г. Лоуренса)

Розробка проблем, пов'язаних із індивідуальними авторськими системами, є дуже актуальною тенденцією в лінгвістиці. Зараз можна говорити про декілька напрямів у вивченні ідіостилю, однак найбільш традиційним підходом слід вважати лінгвопоетичний. Лінгвістична поетика зробила значний внесок у дослідження і опис ідіостилю різних авторів. Ідіостиль в рамках цієї концепції розуміється як система мовних прийомів, що створюють художній світ письменника. В цілому, дослідження ідіостилю в рамках лінгвістичної поезики розглядає художню систему автора поетичного тексту через систему засобів мови.

Незважаючи на те, що ідіостиль розуміється всіма однаково – як система змістовних і формальних характеристик, притаманних творам одного учасника – на часі ще не вироблено єдиної схеми систематизації цього поняття. Останні дослідження з проблеми ідіостилю виявляють стійку тенденцію до його трактування через поняття «концепту» і «концептосфери». Такі дослідження проводяться в рамках психолінгвістичного підходу, когнітивної та комунікативної лінгвістики. Антропоцентрична спрямованість сучасного етапу розвитку лінгвістики спонукає дослідників до пошуку не тільки індивідуальних особливостей творчості, матеріалізованих у мовних знаках, а й до пошуку зв'язку мови і картини світу людини, яка створює художній текст.

Лінгвопоетика, за визначенням А. Ліпгарта, – це «розділ філології, у рамках якого стилістично марковані мовні одиниці, використовувані в художньому тексті, розглядають у зв'язку з питанням про їх функції і порівняльну значимість для передачі ідейно-художнього змісту та створення естетичного ефекту» [2, с. 10]. Різні елементи мови здатні перетворюватися, набувати нових семантичних значень, емоційних конотацій, виявляючи «об'єктивно закладені в них можливості естетичного вираження» [3, с. 116]. Предметом лінгвопоетики є весь комплекс тих мовних засобів, які автор художнього твору використовує для естетичного впливу на читача [1, с. 16]. Дослідження ідіостилю в лінгвістичній поезики пов'язано, перш за все, з виявленням естетичної функції образних засобів мови у творі. Істотною відмінністю досліджень ідіостилю в рамках лінгвістичної поезики є звернення до мовної форми в її різних проявах, зокрема фонетичних, лексичних і словотворчих.

Більшу частину творів Девіда Лоуренса займають описи почуттів і емоцій героїв. Ця особливість диктується тематикою та ідеями, які автор позначає в своїх творах. Лоуренс виступає за відкриття і звільнення людських почуттів, скованих нормами сучасного суспільства. Мораль Д. Лоуренса не ґрунтується на громадській думці, вона сягає корінням у закладені природою потреби людини до любові і розуміння. На відміну від попередників, які зверталися до теми чуттєвості і вираження емоцій, Д. Лоуренс збагачує цю тематику не тільки новими поетичними формами, а й змінює погляд на людські почуття і емоції. Відмінною особливістю опису почуттів у Д. Лоуренса є глибокий психологізм і докладний опис емоцій людини у різних ситуаціях.

Особливістю ідіостилю Д. Лоуренса можна вважати використання абстрактних іменників у функції суб'єкта висловлювання. Це виводить читача на розуміння

важливості багатогранного внутрішнього світу, який прихований в героїв його романів і оповідань, і його протиставлення свободи почуттів, емоцій і нав'язаних суспільством норм. Важливим, є і факт того, що у ролі підмета Д. Лоуренс вибирає не просто лексеми, що позначають відтінки почуттів і емоцій: кожна лексема визначає конкретний стан героя, автор не затуманює сенс метафоричними засобами, а використовує ті лексичні засоби, що мають конкретне значення, наприклад:

Her face was averted, and she was crying blindly, in all the anguish of her generation's forlornness [4, с. 215].

Так, використання займенників *he* і *she* свідчить про особливий інтерес автора до взаємин чоловіків і жінок, а також особливостей прояву почуттів людей. Ця тема є основною і проходить червоною лінією у всіх текстах автора. Класична англійська література і раніше звертала свою увагу на любовну тематику, яка реалізовувалася у творах багатьох авторів, але безперечним внеском Девіда Герберта Лоуренса є новаторська інтерпретація цих ідей в його романах і розповідях. Темі, представлені у творчості автора, раніше не порушувалися в класичній літературі і вважалися непристойними для освітлення в художній прозі. Д. Лоуренс відкриває читачам внутрішній світ героїв через їх чуттєве сприйняття життя, він говорить не тільки про духовне, а й тілесне буття людини.

Отже, лінгвопоетичний аналіз ідіостилю є дослідженням впливу тієї чи іншої одиниці мови, як вона залучається автором в процес словесно-художньої творчості, яким чином те або інше поєднання слів призводить до створення такого естетичного ефекту.

Література

1. Задорнова В. Я. Восприятие и интерпретация художественного текста / В. Я. Задорнова. – М. : «Высшая школа», 1984. – 152 с.
2. Липгарт А. А. Основы лингвопоэтики / А. А. Липгарт. – М. : Диалог-МГУ, 1999. – 332 с.
3. Рябых Е. Б. Метафоризация концептов природных явлений в поэтическом дискурсе (на материале русского и немецкого языков): диссертация... кандидата филологических наук / Е. Б. Рябых. – Тамбов, 2006. – 125 с.
4. Lawrence D. H. *Lady Chatterley's Lover* / Lawrence D. H. – L. : Penguin, 2008. – 400 p.

Ставрук С. А., студент

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник – к.філол.н., доц. Раду А. І.

SOURCES OF LABOUR LAW

The importance of the research. As Ukraine is now developing as a democratic, social and law-based state, the problem of legal regulation of labour is becoming more and more important. The reason is that the labour legislation has changed a lot recently. It is well-known that labour law regulates labour relations according to the material level of the society's development. Therefore, if the living conditions are changing, the sources of labour law are also altering. Especially, it is characteristic of the current situation, when the economic relations and property categories are being modified, companies are denationalized, which leads to the further development of labour relations.

Додаток В
ВІДТИСК НАУКОВИХ ТЕЗИСІВ АВТОРА У ФАХОВОМУ ВИДАННІ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ТИЖДЕНЬ НАУКИ

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів

16–20 квітня 2018 року

Електронне видання комбінованого
використовування на DVD-ROM

м. Запоріжжя

УДК 001
Т39

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Запорізького національного технічного університету
(Протокол №10 від 29.05.2018 р.)*

Упорядник Висоцька Н. І.

Редакційна колегія:

*Наумик В. В., д-р техн. наук, професор (відпов. ред.)
Зайцева В. М., канд. пед. наук, професор
Івченко Л. Й., д-р техн. наук, професор
Луньов В. В., д-р техн. наук, професор
Піза Д. М., д-р техн. наук, професор
Прушківський В. Г., д-р екон. наук, професор
Сажнев В. М., канд. техн. наук, доцент
Висоцька Н. І., начальник патентно-інформаційного відділу*

Тези доповідей друкуються методом прямого відтворення тексту, представленого авторами, які несуть відповідальність за його форму і зміст.

Т39 Тижень науки. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 16–20 квітня 2018 р. [Електронний ресурс] / Редкол : В. В. Наумик (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2018. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.

ISBN 978-617-529-196-2.

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, які проводяться у Запорізькому національному технічному університеті. Збірка розрахована на широкий загаль дослідників та науковців.

ISBN 978-617-529-196-2.

© Запорізький національний
технічний університет (ЗНТУ), 2018

<i>Кузнецова І.В.</i> Сутність процесу термінологізації в англомовній термінології живопису	1550
<i>Лут К. А.</i> Особливості перекладу англомовних музичних термінів українською мовою	1552
<i>N. Lazebna</i> Semantics and form of english modernist architecture terminology.....	1554
<i>Кузнецова М. О.</i> Семантичний спосіб утворення англомовних термінів художньої гімнастики	1556
<i>Хаєкіна О.М.</i> Специфіка перекладу англійських мистецтвознавчих неологізмів українською мовою	1558
<i>Бондаренко О.М.</i> Морфологічні та фонетичні аспекти іншомовних запозичень в англійській підмові архітектури	1560
<i>Підгорна А. Б.</i> Термінологізація у сфері дизайну інтер'єру	1561
<i>Кулабнієва О. А.</i> Семантичні труднощі утворення англомовних термінів графічного дизайну	1563
<i>Тарасенко К.В.</i> Науковий текст літературознавчої тематики у фокусі сучасних дослідницьких інтерпретацій	1565
<i>Гура Н.П.</i> Структурно-етимологічні особливості англійської музичної термінології	1567
<i>Голтвяниця Н. Ю., Серга Н. В.</i> Деякі особливості перекладу анонсів культурних заходів «тижня франкофонії» та французької весни в Україні.....	1569
<i>Четвертак Є.О.</i> Формування терміносистеми спортивних бальних танців	1571
<i>Костенко Г.М.</i> Визначення та основні ознаки мистецтвознавчого тексту	1572
<i>Бережна О.О.</i> Особливості формування та перекладу термінів живопису	1574
<i>Каширіна І. В.</i> Структурно-семантичні особливості термінів фотомистецтва та їх відтворення в процесі трансляції.....	1575
<i>Леценко Г. А.</i> Семантико-прагматичні особливості перекладу англомовної казки.....	1577
<i>Приходько А.М., Плющ К.Є.</i> До співвідношення понять «ідіостиль», «ідіолект», «ідіодискурс»	1579

УДК 811.111'25'42

Приходько А.М.¹, Плющ К.Є.²

¹ д-р філол. наук, проф. ЗНТУ

² студ. гр. ГФ-313м ЗНТУ

ДО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ІДІОСТИЛЬ», «ІДІОЛЕКТ», «ІДІОДИСКУРС»

Розробка проблем, пов'язаних з індивідуальними художніми системами, є вельми актуальною для лінгвістики. Пробудження інтересу до цієї теми є закономірним наслідком розвитку гуманітарного знання в руслі антропоцентричної парадигми, в якій головним об'єктом дослідження стає людина.

На сьогоднішній день дослідники не дійшли єдиного розуміння феномену «ідіостиль», і кожна концепція пропонує власні способи систематизації та моделювання. В останні роки опубліковано велику кількість робіт, які досліджують теоретичну сторону проблеми ідіостилу, ідіолекту, ідіодискурсу. У лінгвопоетиці ідіостиль розуміється як система прийомів, орієнтованих на різні способи реалізації художніх смислів через систему мовних засобів [2, с. 45].

Останні дослідження з проблеми ідіостилу виявляють стійку тенденцію до його трактування через поняття концепту і концептосфери. Такі дослідження проводяться в рамках психолінгвістичного підходу, когнітивної та комунікативної лінгвістики. Антропоцентрична спрямованість сучасного етапу розвитку лінгвістики спонукає дослідників до пошуку не тільки індивідуальних особливостей творчості, матеріалізованих у мовних знаках, а й до пошуку зв'язку мови і картини світу людини, що створює художній текст.

Співіснування таких термінів, як «ідіодискурс», «ідіостиль», «ідіолект», суттєво ускладнюють когнітивний аналіз художніх творів. Ідіостиль письменника має в своїй основі конкретну реалізацію особистого погляду митця, що відображає індивідуальну свідомість, специфіку авторської моделі світу, функціонування мовних засобів, індивідуально-авторську художню картину світу й антропоцентричність. Стилiстично забарвлена лексика здатна передавати те чи інше враження, оцінку, характеристику, художньо-естетичний ефект стилістично визначених кодифікованих мовних засобів [3, с. 34]. Авторський ідіостиль виявляє органічне поєднання національного світосприйняття й індивідуального осмислення та переживання буття, становить особливу єдність, у якій взаємодіють традиції та новаторство, усталені й індивідуальні авторські образи.

Ідіостиль проявляє себе через створення тексту, а також через естетичну діяльність мовної особистості. Він відображається в інтеграції тем, жанрів, засобів і прийомів, яким надається перевага і які необхідні для побудови тексту й передачі як інформативних, так і емотивно-експресивних компонентів.

На відміну від нього ідіолект є унікальною індивідуальною системою, до складу якої входять і органічні, й набуті, й індивідуальні та групові характеристики. Ідіолект відображає не тільки особистість, переконання, темперамент, а й певною мірою також соціолінгвістичну біографію – індивідуальну участь у комунікативних ситуаціях як пережитих, зафіксованих у досвіді, так і актуальних, з відповідною мовною поведінкою. Формування мовних засобів залежить передусім від поглядів задуму автора.

Ідіодискурс – це індивідуально-авторський мисленнєво-мовленнєвий континуум, комунікативно-художній простір, що утворює цілісне комунікативне середовище, в яке мовці начебто занурюються у процеси комунікативної діяльності, що генерується інтенцією як діяльнісно-комунікативною потребою, яка виникає на мотиваційному рівні, у прагматиконі мовленнєвої особистості [1, с. 23].

Отже, поняття «ідіолект» та «ідіостиль» повністю ототожнювати не варто, зважаючи на ширшу сферу вживання першого та на переважання в другому виразних і маркованих засобів мови, що більш характерно для мови художньої літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кегеян С. Э. Лингвориторические параметры политического дискурса (на материале текстов идеологов большевизма): монография / С. Э. Кегеян, А. А. Ворожбитова. – Сочи : РИЦ СГУТиКД, 2011. – 156 с.
2. Липгарт А. А. Основы лингвопоэтики / А. А. Липгарт. – М.: Диалог-МГУ, 1999. – 332 с.
3. Ситченко А. Л. Визначення індивідуального стилю письменника (на основі структурування поняття) / А. Л. Ситченко. – К. : Дивослово, 2002. – № 5. – С. 48–50.

УДК 811.111'25'42

Приходько А. М.¹, Алімпієва О. І.²

¹ д-р філол. наук, проф. ЗНТУ

² студ. гр. ГФ-313м ЗНТУ

ЕТНОСПЕЦИФІЧНІ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ВИМІРИ АНГЛОМОВНОЇ ПАРЕМІЇ

У процесі свого розвитку і становлення мова накопичує достатньо ресурсів, які доповнюють і збагачують її семантико-семіотичні ресурси. До них належать не в останню чергу й паремії – стійкі фразеологічні одиниці з дидактичним підґрунтям (прислів'я, приказки, загадки, лічилки, притчі), що використовуються у вигляді певного цільнооформленого речення. Вони орієнтують дослідників на